

”MEIDÄT ON NÄIN OPETETTU JA NÄIN MENNÄÄN”

- kriittishermeneuttinen tutkimus kunniaväkivaltatapauksissa oppimisesta

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Jouko Salenius

Maaliskuu 2017

1 JOHDANTO.....	1
2 KUNNIAN KONTROLLOINTI JA KUNNIAVÄKIVALTA.....	4
2.1 Kunnia kulttuurisena ilmiönä.....	4
2.1.1 Kulttuuri.....	5
2.1.2 Kunnia ja häpeä.....	6
2.2 Kunnian yhteisöllinen kontrollointi.....	11
2.2.1 Kontrolli ja valta.....	11
2.2.2 Häpeä loukkaa järjestystä.....	13
2.3 Kunniaväkivalta väkivallan muotona.....	15
2.3.1 Väkivalta ilmiönä.....	16
2.3.2 Kunniaväkivalta kulttuurisena ilmiönä.....	18
3 INFORMAALI OPPIMINEN.....	23
3.1 Arkipäivän tapahtumat ja oppiminen.....	23
3.2 Konteksti ja oppiminen.....	25
3.3 Vuorovaikutus, ymmärtäminen ja oppiminen.....	27
3.4 Oppiminen sosiaalisessa kontrollissa.....	29
4 TUTKIMUSAETELMA.....	32
4.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.....	32
4.2 Metodologiset lähtökohdat.....	33
4.2.1 Tutkimusstrategiana kriittis-hermeneuttinen ymmärtäminen.....	35
4.2.2 Haastatteluaineiston kerääminen.....	40
4.2.3 Analyysivälineenä fenomenografia.....	43
4.2.4 Analyysin eteneminen.....	44
5 ”KROPPA EI OLE MINUN VAIKKA SE OLEN MINÄ” - TUTKIMUKSEN TULOKSET....	53
5.1 Subjektin autonomisuus.....	54
5.1.1 Puhtaus/lika.....	54

5.1.2 Sukupuoli.....	55
5.1.3 Subjekti/objekti.....	56
5.2 Ideologia.....	57
5.2.1 Auktoriteetti.....	57
5.2.2 Kontrolli.....	58
5.2.3 Inkluisio/ekskluisio.....	59
5.3 Mitä opitaan?.....	61
5.3.1 Auktoriteeteista.....	61
5.3.2 Kontrollista.....	62
5.3.3 Rajojen vetämisestä.....	63
5.3.4 Kunniasta.....	64
5.3.5 Hierarkiasta.....	65
5.3.6 Objektina olemisesta.....	66
5.4 Yhteenveto.....	67
6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	69
6.1 Eettiset näkökulmat	69
6.2 Yhteenveto.....	70
6.3 Johtopäätökset.....	73
6.4 Pohdinta.....	73
LÄHDEKIRJALLISUUS.....	75

TAMPEREEN YLIOPISTO

Kasvatustieteiden tiedekunta

SALENIUS, JOUKO: ”Meidät on näin opetettu ja näin mennään” - kriittishermeneuttinen tutkimus
kunniaväkivaltatapauksissa oppimisesta

Pro gradu -tutkielma, 74s.

Maaliskuu 2017

Tutkimuksessa selvitetään sitä, mitä kunniaväkivaltatapauksissa opitaan. Kunniaväkivaltaa on monenlaista ja monessa eri maassa ja monessa eri kulttuurissa. Kunniaväkivalta ei liity mihinkään yksittäiseen uskontoon eikä yksittäiseen kulttuuriin. Kunnia ei välttämättä liity väkivaltaan eikä väkivaltaan välttämättä liity kunniaa. Kunniaväkivallasta voisi puhua myös kunniaan liittyvänä väkivaltana. Keskeistä kunniaväkivallassa on yksilön kontrollointi ja pakottaminen sekä menetetyt kunnian palauttaminen rankaisemalla.

Kunniaväkivaltaa tarkastellaan informaalin oppimisen näkökulmasta. Informaali oppiminen korostaa oppimista arkipäivän tapahtumissa ei systemaattisena tapahtuma koulussa tai työpaikalla. Oppiminen tässä tutkimuksessa on myös yhteisöllistä eikä se ole esimerkiksi kognitiivinen yksilön päässä tapahtuva ilmiö. Kollektiivinen tai yhteisöllinen oppiminen korostaa yhteisössä tapahtuvaa oppimista.

Tutkimuksen teoreettis metodologisessa näkökulmassa hyödynnetään kriittistä hermeneutiikkaa. Kriittinen hermeneutiikka kohdistaa tarkastelemaan yksilön eli subjektin ja ideologian, tässä tapauksessa kunniaväkivalta, välistä suhdetta. Apuna hyödynnettiin myös Foucault`in analyyskejä vallasta ja Douglasin käsityksiä symbolisesta liasta. Tutkimuksessa tehtiin teemahaastatteluja ja ne analysoitiin fenomenografista analyysiä soveltamalla.

Tuloksena voidaan todeta, että yhteisön jäsenet, jotka elävät kunnia kulttuurin mukaisesti ja jotka ovat osallisia kunnia väkivaltatapauksissa oppivat ainakin seuraavat asiat. Ensinnäkin he oppivat, että on olemassa auktoriteetteja, jotka määrittelevät miten käyttäytyä, jotta eivät tuota häpeää yhteisölle. He oppivat myös, että jäsenet ovat kontrollin kohteina. Oikein käyttäytymistä tavoitellaan ja väärin käyttäytymisestä rangaistaan. He oppivat myös, että rajat ovat selkeitä ja eroja tehdään niin toiminnan kuin asioiden suhteen. Sukupuolten välinen hierarkia on selkeä, eikä sitä voi muuttaa. Edellä olevasta seuraa se, että yksilöt eivät ole yhteisössä aktiivisia toimijoita eli subjekteja vaan objekteja, jotka seuraavat ohjeita. Kaiken tämän edellä olevan oppimisen voi tiivistää yhden informantin toteamukseen ”näin meidät on opetettu ja näin mennään”.

Asiasanat: informaali oppiminen, kunnia väkivalta, hermeneutiikka, fenomenografia

1 JOHDANTO

Maaliskuun 13. päivänä 2017 useassa tiedotusvälineessä uutisoitiin Suomessa asuvasta Irakilaisesta miehestä, joka oli suunnitellut sisarensa surmaamista kunnian takia. Fadime Sahindal menetti henkensä Ruotsissa vuonna 2002, kun hänen isänsä ampui Fadimen palauttaakseen menetetyn kunnian. Kenties nämä uutiset useimmat muistavat kun puhutaan kunniaväkivallasta ja kenties suurimmalle osalle käsitys kunniaan liittyvästä väkivallasta on edellä kuvatun kaltaista. Käsitukset ja mielikuvat perustuvat lähinnä tiedotusvälineiden luomiin mielikuviin. Todellisuudessa kunniaväkivalta on ilmiönä kuitenkin monipuolisempi. Tärkeä syy miksi käsillä oleva tutkimus on tehty, on tarjota kunniaväkivaltaan näkökulma, josta sitä ei aikaisemmin ole tarkasteltu eli informaali oppiminen.

Tiedotusvälineissä kunniaväkivalta nousee ajoittain esille. Etenkin kunniamurha on noussut uutisissa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa esille vaikka onkin ääriesimerkki kunniaväkivallasta. Kunniamurhista voi esimerkkeinä mainita Iso-Britanniassa vuonna 1998 Rukhsana Naz -nimisen tytön, jonka murhasivat hänen oma äiti ja veli. Samoin kävi vuonna 2002 16-vuotiaalle Heshu Yonesille, jonka murhasi oma isä. Vuonna 2007 Banaz Mahmodin, 20-vuotiaan naisen tappoi hänen oma isä. Hollannissa vuonna 1999 turkkilaisen Kezban Vuralin murhasi hänen entinen aviomies. Ruotsissa huomiota herätti tapaus vuodelta 2002 kun isä ampui oman tyttärensä Fadime Sahindalin. Vuonna 2005 Saksassa 23-vuotiaan Hatun Aynur Sürücün surmasi oma veli. Intiasta on puolestaan tullut useampia uutisia ns. happohyökkäyksistä. Oletettavasti useimpia edellä kuvatun kaltaisia tapauksia ei edes uutisoida. Sen sijaan esimerkiksi pakkoavioliitosta tai liikkumisen rajoittamisesta ei uutisia juurikaan ole ollut.

Edellä luetellut esimerkkitapaukset ovat kuitenkin ääriesimerkkejä kunniaväkivallasta, koska kunnia, häpeä ja kunniaan toisinaan liittyvä väkivalta kulttuurisena ilmiönä on muutakin. Ilmiökokonaisuutena kunniaväkivalta on todennäköisesti yhtä vanha kuin ihmisen historia. Esimerkiksi antiikin Kreikassa tai Raamatussa esiintyivät samat käsitykset kunniaa ja häpeää kuin Välimeren kulttuurissa muutama tuhat vuotta myöhemmin. Toisaalta kunnian, häpeän ja väkivallan inhimillisen toiminnan muotoina voisi olettaa löytyvän kaikista kulttuureista. Kunnia ja siihen toisinaan liittyvää väkivaltaa on voinut löytää ja voi löytää edelleenkin mm. Etelä-Amerikan talonpoikaisyhteiskunnissa, Lähi-Idän ja Kaakkois-Aasian paimentolaisheimoilla tai Intian ja Nepalin traditionaalisissa hinduyhteisöissä.

Häpeä, kunnia ja kunniaaväkivalta kulttuurisena ilmiönä ei ole yhden kulttuurin piirre vaan se kuuluu useaan eri kulttuuriperinteeseen. Se ei edes kuulu vain kulttuuriin, tai vain uskontoon, tai vain patriarkaaliseen vallankäyttöön, vaan on monipuolisempi ilmiö ja voi kuulua kaikkiin edellä mainittuihin. Toisaalta, kunnia-ajatteluun ei välttämättä liity väkivalta ja vastaavasti väkivaltaan ei välttämättä liity kunnia-ajattelua. Yhteistä näille erilaisille kulttuurisille toiminta- ja ajattelutavoille, joissa kunnialla, häpeällä ja niihin liittyvällä väkivallalla on keskeinen asema, voi olettaa olevan se, että ne ovat sosiaaliselta järjestykseltään hierarkkisia, yhteisön taholta yksilöä kontrolloivia ja niissä on selkeä jako eri sukupuoliin.

Suomessa kunniaaväkivalta on ilmiö, joka koskettaa lähinnä niitä Suomeen muuttaneita lapsia, naisia ja miehiä, jotka ovat tulleet maista, joissa on yhteisöllistä kunnia-ajattelua. Suomessa he ovat olleet ja ovat edelleen vähemmistönä ja ehkä juuri siksi aiheita ei ole juurikaan tutkittu. Nyt 2000-luvulla kunniaaväkivaltaan voi satunnaisesti törmätä, kenties maahan tulleiden pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden määrän lisääntymisen myötä, eri ammattiryhmissä kuten poliisissa, sosiaali- ja terveydenhuollossa ja kouluissa. Aihe on kuitenkin tärkeä mm. yhteiskunnallisen osallisuuden ja tasa-arvon sekä ihmisoikeuksien kannalta ja tietenkin kunniaaväkivallasta kärsivien tukemisessa ja ylipäänsä väkivallan ehkäisyssä.

Kunniaaväkivaltaa on jonkin verran Suomessa tutkittu, lähinnä yhteiskuntatieteissä ja oikeustieteessä. Muutamia muita tutkimuksia ja raportteja on ilmestynyt muttei useita, mikä on ymmärrettävää, koska kunnia ja väkivalta sen enempää yhteisöllisenä tai kulttuurisena, uskonnollisena tai sukupuoleen liittyvänä ilmiönä ei ole perinteisesti kuulunut suomalaiseen valtakulttuuriin. Muualla kuin Suomessa tutkimuksia kunniaaväkivallasta on tehty lähinnä Iso-Britanniassa, Saksassa, Kanadassa ja Ruotsissa. Kasvatustieteellistä tutkimusta kunniaaväkivallasta ei löytynyt ollenkaan, joten aihe vaikuttaa olevan näillä näkymin tutkimaton.

Tämän tutkimuksen tehtävänä on selvittää, mitä opitaan kunniaaväkivaltatapauksissa ja millainen on yksilön asema yhteisössä. Toisin sanoen tutkimuksessa selvitetään mitä haastateltavat kertovat kunniaaväkivaltaan liittyvistä kokemuksistaan informaalin oppimisen näkökulmasta. Alustava tutkimuskysymys on, mitä kunniaaväkivaltatapauksissa opitaan. Kunniaaväkivaltatapauksia tässä tutkimuksessa ovat mm. eristäminen, rajoittaminen ja avioliittoon pakottaminen. Kiinnostavaa on tietää mitä haastateltavat kertovat kunniaaväkivallasta ja mitä kertovat oppivansa. Näkökulmana on yhteisöllinen oppiminen arkipäivän tapahtumissa, ei kognitiivinen tai muu yksilön ”korvien välissä” tapahtuva oppiminen.

Lähtökohtana on kunnian ja väkivallan tarkastelu toimijoiden omasta näkökulmasta vaikka tutkimuksessa on myös oma näkökulmansa. Kasvatustieteellisestä näkökulmasta tutkimus on tärkeä, koska sen voi katsoa liittyvän informaaliin oppimiseen. Laajemmin tarkastellen tutkimuksen aiheen voi katsoa liittyvän kysymyksiin yhteiskunnallisesta osallisuudesta ja subjektin autonomisuudesta sekä kysymyksiin tasa-arvosta ja ihmisarvoista. Käytännössä subjektin autonomisuus tarkoittaa yksilön kykyä ja mahdollisuuksia kontrolloida itseään ja tehdä itseään koskevia päätöksiä. Käsitteet kunnia, häpeä ja kunniaväkivallasta ovat kulttuurisina ilmiöinä teemoja, joihin ainakin joissain tilanteissa on otettava kantaa. Esimerkiksi kasvatusta ja koulutusta laajasti ymmärrettyinä ovat erilaisten yhteiskunnallisten toimijoiden kenttä ja oletettavasti kunniaväkivalta on ilmiö, johon joudutaan ottamaan jokin näkökulma. Siihen, miten missäkin tilanteessa pitäisi tai olisi hyvä toimia, voi tietenkin vastata useilla eri tavoilla.

Tutkimuksen teoreettis-metodologisina lähtökohtina ovat informaali oppiminen ja kriittinen hermeneutiikka. Informaalin oppimisen näkökulma mahdollistaa tarkastella arkipäiväisissä toiminnoissa tapahtuvaa oppimista. Kunniaväkivaltatapaukset ovat arkipäivän tapahtumia, eikä niitä opita formaalisti koulussa tai työpaikalla. Hermeneutiikan tarjoama näkökulma puolestaan mahdollistaa tulkita enemmän tai vähemmän tutkimatonta ilmiötä ymmärtävästä näkökulmasta, informanttien omaa näkökulmaa korostaen. Tällaisessa hermeneuttisessa dialogisessa prosessissa informantit ja tutkimuksen tekijä sekä tutkimuskirjallisuus tulkitsevat ja ymmärtävät kunniaväkivaltaa eri tavoin. Tutkimuksen tavoitteena on tarjota paitsi yksi näkökulma kunniaväkivaltaan, niin tarjota myös yksi näkökulma informaaliin oppimiseen.

Tutkimuksen aluksi tarkastellaan kunniaa ja häpeää kulttuurisina ilmiöinä, kunnian yhteisöllistä kontrollia ja väkivaltaa sekä kunniaväkivaltaa. Sen jälkeen tarkastellaan informaalia oppimista. Neljännessä luvussa esitellään tutkimusasetelma. Viidennessä luvussa on tutkimustulokset ja viimeisessä eli kuudennessa luvussa on yhteenveto ja pohdinta.

2 KUNNIAAN KONTROLLOINTI JA KUNNIAVÄKIVALTA

Tässä luvussa tarkastellaan aluksi kunniaa kulttuurisena ilmiönä. Sen jälkeen tarkastellaan kunnian yhteisöllistä kontrollointia. Lopuksi tarkastellaan väkivaltaa ja kunniaväkivaltaa.

Kunniaan liittyvä väkivalta tai kunniaväkivalta on Suomessa vähän tutkittu teema. Melinda-kirjastotietokannasta löytyy asiasanoilla kunniaväkivalta ja kunniamurha kahdeksan opinnäytetyötä. Nämä kaikki ovat pro gradu -tutkielmia. Yhtään lisensiaatintyötä tai väitöskirjaa ei löydy. Pro gradu -tutkielmista yksi on tehty sosiaalipolitiikassa (v. 2008), yksi sosiaalityön tutkimuksessa (v. 2012), kaksi sosiologiassa (v. 2011) ja neljä oikeustieteessä (v. 2006, 2008, 2008 ja 2009). Kunniaväkivallasta on ilmestynyt muutamia julkaisuja Suomessa mutta laajempia tutkimuksia ei ole tehty. Tämä on ymmärrettävää, koska kunniaväkivalta sen enempiä yhteisöllisenä tai kulttuurisena, uskonnollisena tai sukupuoleen liittyvänä ilmiönä ei ole perinteisesti kuulunut suomalaiseen yhteiskuntaan ja valta kulttuuriin.

Kasvatustieteellisiä opinnäytteitä ja tutkimuksia kunniaan liittyvästä väkivallasta tai kunniaväkivallasta ei löytynyt ollenkaan. Myöskään ulkomaisista tutkimuksista ei löytänyt kunniaväkivaltaa käsitteleviä kasvatustieteellisiä tutkimuksia. Yhtenä poikkeuksena voi mainita Shahrzadin ja McDonladin (2008) tutkimuksen mutta siinäkin tarkastelunäkökulma on erilainen, koska artikkelissa esitellään sitä, miten väkivaltakokemus vaikuttaa naisten kykyyn oppia.

2.1 KUNNIA KULTTUURISENA ILMIÖNÄ

Käsitykset kunniaista, häpeästä ja niihin liittyvästä väkivallasta voi sanoa olevan eri uskontojakin vanhempi kulttuuris-historiallinen perinne etupäässä joissain afrikkalaisissa, aasialaisissa, Lähi-idän ja Etelä-Amerikan kulttuureissa. Kunnia käsitteenäkin vaihtelee eri kulttuurien kesken, joten ei ole olemassa täysin saman sisältöistä määritelmää kunniaista. Kunnia ymmärretään tässä tutkimuksessa laajemmaksi kuin patriarkaaliseen vallankäyttöön liittyvänä tulkinta- ja toimenpidekoodistona, jossa yhteisöllistä miehistä kunniaa ylläpidetään ja sen menettämistä varjellaan kontrolloimalla etupäässä naisia ja tyttöjä mutta välillisesti myös miehiä (vrt. Jafri 2008, 18; van Dijken 2009, 163).

Kulttuuri ja kulttuuriin kuuluvat ilmiöt voidaan lähtökohtaisesti ymmärtää yhteisön perinteestä opituiksi tavoiksi ymmärtää maailmaa. Ne muodostavat kulttuurisen elämäntavan, josta on

mahdollista poiketa mutta joka lähtökohtaisesti ohjaa yksilöiden ajattelu- ja toimintatapoja. Yhtenä kasvatustieteellisenä esimerkkinä tällaisesta näkökulmasta voi mainita Paul Willisin (1984) tutkimuksen Koulun penkiltä palkkatyöhön, jossa tutkittiin työväenluokan poikien pysymistä työväenluokkaisessa elämäntavassa kouluttautumisesta ja sen suomista mahdollisuuksista huolimatta. Työväenkulttuuri ohjaa ikään kuin huomaamatta poikia ajattelemaan ja toimimaan kulttuurin mukaisesti ja väheksymään koulutusta. Toinen, käytännön esimerkki, voisi olla vaikka suomalainen joulunvietto tai juhannuksen vietto. Kumpaakaan ei ole opittu kirjasta tai koulussa ja kursseilla vaan perheessä tai suvun tai tuttavien yhteisissä tapaamisissa. Kulttuuriset ilmiöt opitaan siinä yhteisössä ja kontekstissa missä yksilöt toimivat.

2.1.1 KULTTUURI

Tässä tutkimuksessa kunnia ja kunniaväkivalta ymmärretään kulttuuriin kuuluviksi ilmiöiksi. Käsitteenä kulttuuri on kuitenkin epämääräinen eikä sille ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa määritelmää. Esimerkiksi Danesin ja Peronin (1999, 22) mukaan Kroeber ja Kluckhohn ovat vuonna 1963 ilmestyneessä teoksessa väittäneet löytäneensä 150 tieteellistä määritelmää sanalle ”kulttuuri”. Danesin ja Peronin (1999, 69) mukaan Kroeber ja Kluckhohn löysivät kuitenkin yhteisen määritelmän, jonka mukaan kulttuuri on elämäntapa, joka perustuu johonkin jaettujen merkitysten systeemiin ja joka siirtyy sukupolvelta toiselle tämän systeemin avulla. Koska kulttuuri käsitteenä on epämääräinen ja monimerkityksinen sen käyttäminen edellyttäne jonkinlaista käsitystä siitä, mikä kulloinkin on kulttuuriin kuuluvaa ja mikä taas ei. Williams (1971, 13) on määritellyt kulttuurin merkityssysteemiksi, jossa jotain tiettyä sosiaalista järjestystä synnytetään, ylläpidetään ja muutetaan. Tässä tutkimuksessa kulttuurilla tarkoitetaan merkityssysteemiä vähän samaan tapaan kuin Williams (1981) on käyttänyt, tosin kunniaväkivaltaan liittyvänä merkityssysteeminä.

Keskeinen piirre kulttuurissa merkityssysteeminä on, että se on jokseenkin pysyvä mutta sitä on mahdollista muokata ja muuttaa. Sparksin ja Butterwickin (2004, 278) mukaan kulttuurin dynaaminen aspekti viittaa uskomuksiin, arvoihin, instituutioihin, jotka muuttuvat tai jotka voivat muuttua ajan kuluessa, joten kulttuuri ei näin ollen ole jotain muuttumatonta ja pysyvää. Ottamalla huomioon kulttuurin monimuotoisuus ja yksilöiden kokemukset voidaan ymmärtää sitä, miten yksilöt konstruoivat kulttuurisia merkityksiä ja tekevät tolkkua elämästään (Sparks & Butterwick 2004, 278). Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena on yksi rajattu kulttuurinen ilmiö eli kunniaväkivalta, jota voi pitää erilaisten merkitysten kokonaisuutena, joka uusinnetaan oppimalla ja

siirtämällä se sukupolvilta toiselle.

Jokaisessa kulttuurissa, myös kulttuurissa, jossa on kunniaväkivaltaa eli kunniaväkivaltakulttuurissa, on oma rationaalisuutensa, jolla erilaiset ilmiöt ja niihin liittyvät merkitykset sijoitetaan omille pakoilleen ja luodaan näin sosiaalista järjestystä. Kunniaväkivaltakulttuuriin sisältyvän rationaalisuuden voi näin ajatella olevan vain yksi mahdollinen kaikkien muiden kulttuuristen rationaalisuuksien ohella. Tämän tutkimuksen käsityksen mukaan kunniaväkivaltakulttuuri sosiaalisena todellisuutena on tietyssä paikassa ja tiettyä aikana yhteisön luomaa ja ylläpitämää rationaalisuutta. Näin ollen kunnia ajattelu- ja toimintatapana ei ole olemassa itsestään vaan suhteessa muihin kulttuuriin määrittelyihin kuten häpeään ja väkivaltaan tai muihin mahdollisiin merkityksiin. Kunniaväkivaltakulttuurin sosiaalinen todellisuus luodaan kulttuuristen symbolien kuten esimerkiksi kielen tai esineiden avulla.

2.1.2 KUNNIA JA HÄPEÄ

Häpeän voi määritellä arkisesti kunnian kääntöpuolena tai vastinparina. Yleistäen voi todeta individualistisessa eli länsimaisessa kulttuurissa kunnian määrittävän eri tavoin kuin ns. kollektiivisessa kulttuurissa. Giray ja Romppasen (2009, 51-64) mukaan yhteistä kuitenkin on sukupuolittuneisuus (Giray & Romppanen 2009, 51-64). Esimerkiksi afrikkalaisessa vuosisatoja vanhassa perinteisessä ajattelussa kunnia on liittynyt niin sotasaavutuksiin kuin kodinhoitoonkin (Iliffe 2005, 67). Tavallisimmin kunnia on määritelty henkilön tai ryhmän aseman, puhtauden tai saavutusten perusteella (Iliffe 2005, 262). Perinteisessä, yhteisiä arvoja korostavassa, kollektiivisessa eteläamerikkalaisessa ajattelussa, kunnia on Putnamin ja Chambersin ja Caulfieldin (2005, 1) mukaan yleensä liittynyt naisten puhtauden ja seksuaalisuuden kontrollointiin ja häpeä taas miehen alisteiseen statukseen tai asemaan yhteisössä eli käytännössä riippuvuuteen jostain toisesta henkilöstä. Yksilökeskeisiä arvoja korostavassa individualistisessa kulttuurissa kunnialla ja häpeällä ei ole samanlaista merkitystä vaikka esimerkiksi henkilökohtainen menestys työmarkkinoilla, urheilukilpailuissa tai missä tahansa muualla voi olla yksilölle tärkeä kunnian tai häpeän kysymys.

Kunnia voi olla yksi yhteisöllistä ajattelua ja toimintaa ohjaava ideologinen määritelmä tai se voi sekoittua muihin määritelmiin. Esimerkiksi Iliffen (2005, 1-8) mukaan tärkein ideologinen motiivi, joka ohjasi afrikkalaista käyttäytymistä siihen saakka kun pääuskonnot alkoivat levitä Afrikkaan, oli

kunnia. Kunnia ei kuitenkaan uskontojen myötä hävinnyt vaan sulautui osin uusiin uskonnollisiin käsityksiin. Feldman (2010, 303-315) puolestaan analysoi intialaista kunnian ja häpeän käsityksiä ja niihin liittyvää naisten normatiivista säätelyä ja toteaa säätelyn perustuvan uskonnollisiin käsityksiin, tapoihin ja lakeihin perustuviin määritelmiin.

Käsityksiä kunniaista on erilaisia ja kunnian voi määritellä monin eri tavoin. Määritelmät ovat kulttuurisidonnaisia ja jo yhdessä ja samassa maassa, kuten esimerkiksi Turkissa, on useita erilaisia käsityksiä kunniaista (Giray ja Romppanen 2009, 57). Lähtökohtaisesti kunniaa voi pitää eräänlaisena uskomusjärjestelmän kategoriana, joka määrittelee yksilön asemaa yhteisössä. Tarkemmin kyse on uskomuksesta, jonka mukaan miehellä on oikeus ja velvollisuus puolustaa omaa kunniaansa oman ja etenkin yhteisön edun nimissä. Kunnia kulttuurisena kategoriana liittyy oikeastaan poikkeuksetta sekä miehen kunniaan ja itsearvoon (self-worth) että yhteisön kunniaan ja itsearvoon (social worth), mutta ei kuitenkaan naisen itsearvoon. Miehen kunnia on ikään kuin yhteisön kunnia. Miehen ja sitä kautta yhteisön kunnia riippuu naisen eli vaimon, tyttären, sisaren ja äidin käytöksestä ja etenkin seksuaalisesta käytöksestä (Levinson 1989). Mikä tahansa naisen tekemä virheellinen teko, tai jopa vain oletus virheellisestä teosta, voi järkyttää miehen kunniaa ja siten yhteisön kunniaa (Kandiyoti 1987; Ortner 1978; Youssef 1973). Esimerkiksi Latinalaisessa-Amerikassa miehen kunnia tai perheen kunnia symbolisoituu kahdessa kahteen sukupuoleen liittyvässä idealisoinnissa, joista toinen on machismo eli miehekkyyys ja toinen *veguenza* eli naisen puhtaus. Kumpikin kategoria määrittelee ja kontrolloi tiukasti yksilöiden käyttäytymistä (Youssef 1973, 329).

Naisen kunniallinen käytös, joka edustaa koko perheen, suvun tai yhteisön kunniaa, johtuu Ortnerin (1978, 21) mukaan naisen reproduktiivisuudesta. Naiset ovat eräänlainen niukka resurssi, josta kilpaillaan kuten laidunmaasta tai vedestä. Ortnerin (1978, 23) selitys on, että kaikissa suurten perinteiden eli kristinuskon, islamin ja hinduismien yhteiskunnissa naisen seksuaalinen puhtaus on tärkeää. Tästä selityksestä huolimatta vastaamatta jää miksi miesten määrittelemät rakenteet representoivat itsensä naisen seksuaalisen puhtauden kautta.

Kunnia ja häpeä mielletään ehkä arkisesti toisiensa kääntöpuoleksi, jotka määrittyvät toistensa avulla ja jota ilman toinen ei ole olemassa. Wikan (1984, 635-636) toteaa, että esimerkiksi Välimeren kulttuurissa ja Lähi-Idän kulttuureissa häpeä on huomattavasti tärkeämpi ilmiö kuin kunnia. Wikan (1984) toteaa edelleen, että on olemassa myös kulttuureja, joissa häpeä liittyy enemmän muihin käsitteisiin kuin kunniaan. Wikan (emt.) jatkaa vielä, etteivät kunnia ja häpeä

viittaa edes välttämättä samaan ilmiökokonaisuuteen vaan kunnia mielletään enemmän henkilön yksittäiseksi piirteeksi tai ominaisuudeksi kun taas häpeä liittyy henkilön yksittäiseen tekoon tai toimintaan.

Kunnia voidaan ymmärtää monin eri tavoin ja kuten häpeäkin. Häpeää voi pitää kunnian kääntöpuolena vaikka edellä todettiin, ettei kunniaa ja häpeää kannata välttämättä ymmärtää dikotomisena vastinparina. Esimerkiksi Wikan (1984, 637) viittaa Abou-Zeidiin, joka on todennut esimerkiksi Egyptissä käytettävien häpeää tarkoittavien ”eb” ja ”ar” sanojen eroon. Kummatkin tarkoittavat siis häpeää mutta ”eb” merkitsee heikkoa muotoa häpeästä ja viittaa toimintaan eikä henkilöön toimijana. Sen sijaan sana ”ar” on häpeän voimakkaampi ilmaus, joka liittyy klassisessa arabiankielessä seksuaaliseen häpeään ja liittyy häpeän ilmauksena sekä yksilöön että koko sukuun. Ja kuten häpeää, myös kunniaa voi pitää uskomusjärjestelmän kategoriana. Kunniakulttuurissa kunnia ja häpeä kulttuurisina kategorioina voi sanoa liittyvän toisiinsa ja yleensä ajatellaankin kunnian menetyksestä seuraavan häpeää.

Blok (1981, 427-440) toteaa jo antiikin Kreikassa ja Raamatussa esiintyneen samat käsitykset kunnista ja väkivallasta kuin hänen tutkimassaan välimeren kulttuurissa. Antiikin Kreikassa ja Raamatussa uhrattiin pässi (uros lammas), joka symbolisoi kiitosta jumalan kunniaksi (kunnia) ja vastaavasti uhrattiin pukki (uros vuohi), jolla syntiset lepyttelivät jumalaa (häpeä). Vastaavasti Välimeren kulttuurissa pässi ja vuohi muodostavat symbolisen kunnia-häpeä -parin, joilla symbolisesti kuvataan miehen asemaa (emt.). Kunnia on tavallaan moraalinen koodi, jonka avulla yksilö näkee itsensä yhteisön jäsenenä. Kunnialla on normatiivinen merkitys yhteisön sosiaalisessa järjestyksessä.

Bourdieu (1977, 191-241; 1998, 11-12) toteaa Kabulissa tekemässään tutkimuksessaan yhden sanan eli ”aasi” olevan merkityksellinen kunnian kannalta. Bourdieu (1977, 191-241) tarkastelee kunnia-ajattelua ja toteaa, että Kabulissa miehen kunniallisuuteen kuuluu kyetä vastaamaan haasteisiin. Muut miehet tai yhteisö asettaa miehelle haasteen, mikä se sitten onkaan, ja miehen tulee kyetä vastaamaan asetettuun haasteeseen tavalla tai toisella. Tämä on tärkeää miehen kunnian säilymisen kannalta. Bourdieun (1977, 191-241) mukaan Kabulilaisen sanonnan mukaan mies, jolla ei ole vihollisia on aasi. Tämän Bourdieu (1977, 191-241) tulkitsee tarkoittavan sitä, että aasi eläimenä symbolisoi (semioottisesti) passiivisuutta, joten aasi on passiivisuuden symboli. Mikään ei näin ollen ole pahempaa kabulilaiselle miehelle kuin jäädä haastetta ja huomiotta. Jos mies jää tai jätetään ilman haastetta ja huomiota, eikä hän vielä kaiken lisäksi kykene haasteeseen vastamaan,

jää mies ilman kunniaa. Mies ilman kunniaa tai kunnioitusta on sama asia kabulilaiselle kuin olla esine, eläin tai nainen. Näin ollen mies, joka ei kykene vastaamaan haasteisiin, häpäisee itsensä (Bourdieu 1977, 191-241).

Edellä olevassa esimerkissä aasi, kunniaan liittyvänä kategoriana, on symbolinen. Kategorioilla, kuten kunnialla, ylläpidetään sosiaalista järjestystä ja kontrolloidaan yhteisön jäseniä ja näiden toimintaa (ks. Bowker ja Star 1999; 2000). Harmonia on tärkeää yhteisön elämän jatkumisen kannalta. Jos harmoniaan tulee särö tai se hajoaa kokonaan ei yhteisö enää pysy kassassa. Käytännössä aasi-kategoria puhuu tavallaan niiden puolesta, jotka ovat poissa eli yhteisön muiden jäsenten ja etenkin niiden, jotka viime kädessä määrittelevät kategoriat ja niiden rajat. Aasi kunnialkulttuurin kategoriana mahdollistaa tietyn toiminnan eli kunnian puolustamisen ja samalla tekee muut tulkinnat mahdottomaksi (vrt. Bowker & Starr 1999; 2000). Kategorialla aasi luodaan kunnialkulttuurissa kunnia ja samalla sillä ylläpidetään diskursiivista valtaa. Valta luodaan diskursseissa ja valta ilmenee niissä luokituksissa ja kategorisoinneissa, joilla ylläpidetään rajoja (ks. myös Bowker & Starr 2000). Kunnialkulttuuriin kuuluva moraalisesti oikeaa toimintaa yhteisössä ohjataan ja ylläpidetään kategorisoinneilla kuten esimerkiksi määrittelyllä aasi. ”Aasi” ohjaa yhteisöllistä ajattelua ja toimintaa moraalisesti oikeaan suuntaan.

Edellä olevissa esimerkeissä on mielenkiintoisa kategorinen jako kunniaansa puolustavan ja kunnian säilyttävän miehen ja kunnian menettäneen miehen välillä. Jako perustuu siis kunniaan ja häpeään. Kunnian yhteisöllisen määrittelyn kautta mies on joko kunniallinen eli mies tai kunniansa menettänyt eli aasi. Aasi merkitsijänä ja siis ei kulttuurisena oliona ja luontoon kuuluvana representoi jotain vähä arvoisempaa kuin kulttuuriin kuuluva. Lisäksi kiinnostavaa on, että aasi, joka edustaa jotain vähäarvoisempaa kuin kunniallinen mies kulttuuriin kuuluvana on samassa kategoriassa esineen ja naisen kanssa. Esine on passiivinen artefakti, joka on vähä arvoisempi kuin aktiivinen omaa kunniaa puolustava mies. Mutta myös nainen on vähäarvoisempi kuin mies.

Kunniassa on tietyllä tavalla kyse moraalista. Moraali ohjaa (tai ei ohjaa) yksilön toimintaa sekä omasta että yhteisön näkökulmasta katsottuna. Moraali liittyy edellä selostettuihin käsitteisiin kunnia/puhtaus ja häpeä/lika kategorisointina. Keskeistä on käsitys nimenomaan naisen kunnian ja siihen liittyen korkeasta moraalista eli tahrattomuudesta. Moraalisesti oikein toimiva yksilö on puhdas ja kunniallinen sekä omasta että yhteisön näkökulmasta tarkasteltuna. Kunnian tavoittelu ja häpeän välttäminen tavallaan pitävät yllä yhteisön harjoittamaa sosiaalista kontrollia, mikä varmistaa sen, ettei yhteisössä toimita moraalittomasti ja häpeällisesti. Häpeää/likaa pyritään

välttämään vaikka se mikä on häpeällistä voi vaihdella yhteisöstä toiseen.

Kunniakulttuuri yhtenä kulttuurisena alueena tai yhteisöllisenä tapana ajatella ja toimia muodostaa siis yhdenlaisen tavan tarkastella ja ymmärtää maailmaa. Tämä tapa tarkastella maailmaa perustuu tiettyyn ajattelu- ja toimintamalliin, jolla on suhteellisen pysyvä rakenne ja joka ohjaa ajattelua ja toimintaa. Kunnian määrittelyn kannalta keskeinen ilmiö on kategorisointi. Kategorioiden voi sanoa olevan perustavanlaatuinen, ellei perustavanlaatuisin tapamme järjestää maailmaa ja niihin perustuu periaatteessa kaikki toimintamme. Douglas (2000) toteaa jokaisen yhteisön tekevän kategorisoinnit tukeakseen mm. moraalisia tai muita arvoja. Douglas ei kuitenkaan edellytä että jokainen ajattelisi samalla tavoin vaan että esimerkiksi ryhmän mielipide on sen tyyppinen mielipide. Tämä on keskeinen näkökulma kun pohditaan yhteisössä tapahtuvaa oppimista kunniaväkivaltatapauksissa.

Kunnia ei ole samalla tavalla jakautunut sukupuolen mukaan yhteisössä. Vain naisen kunnia liittyy asemaan kodissa ja laajemmin yhteisössä (Kandiyoti ym. 1987). Vain naisen toiminta yksilönä, etenkin seksuaalisen käyttäytymisen suhteen, aiheuttaa häpeää yhteisössä miehille. Häpeää ei aiheuta ainoastaan seksuaalinen käyttäytyminen kuten aviorikos tai esiaviollinen suhde mutta myös aviomiehen vastustaminen, keskustelu vieraan miehen kanssa, aviomiehen sukulaisten kritisointi, paljon nauraminen tai mikä tahansa muu naiselle sopimaton käyttäytyminen (Hegland 1999; Lateef 1999.) Sen sijaan miehet tai perheen pojat voivat suhteellisen vapaasti harrastaa esiaviollista seksiä vaikkakin he ovat kuten tytöt pakotettuja ottamaan vanhempiensa järjestämän aviopuolison.

Viime kädessä kunnia ja häpeä -ajattelu liittyy lähinnä sukupuoli- ja seksuaalimoraaliin, jolloin keskeiseksi ajatukseksi nousee vaatimus koskemattomuudesta, erityisesti siis naisille. Keskeistä kunnian ja häpeän tarkastelussa on siis sukupuoli. Naisen ja miehen seksuaalisuus tosin määrittävät tällaisessa ajattelussa eri tavoin. Kunnian saavuttaminen ja häpeän välttäminen on sukupuoliriippuvaista. Seksuaalinen käyttäytyminen on tai ainakin voi olla miehelle jopa kunniaksi mutta ei ole sitä naiselle ja voi johtaa jopa rangaistukseen.

Kunnian voi sanoa olevan yhteisössä niukka resurssi, jota yhteisön pitää kontrolloida. Kunnian kontrollointi käytännössä merkitsee esimerkiksi perheen tyttärien jatkuvaa kontrollointia esimerkiksi niin, että tytär poistuu kotoa mahdollisimman harvoin. Jos tytär poistuu kotoa, niin hänen täytyy olla oikealla tavalla pukeutunut, koska tyttären neitsyys on se niukka resurssi, jota pitää varjella (ks. Kressel ym. 1981, 142).

2.2 KUNNIAN YHTEISÖLLINEN KONTROLLOINTI

Kuten edellä selvisi, on kunnian merkitys ja kontrolli tärkeää yhteisölle ja sen eheydelle. Kontrolloinnin voi olettaa perustuvan symbolisiin kategorioihin, joilla jokin ilmiö luokitellaan toivottavaksi ja jonkin toinen ilmiö ei toivottavaksi. Harvey Sacksin (1992, LC 6:40) mukaan kategorioihin on säilyttänyt suurin osa yhteiskunnallisesta tiedosta. Luokittelut perustuvat kategorioihin ja kategorioiden voi sanoa olevan perustavanlaatuisen, ellei perustavanlaatuisin tapa järjestää maailmaa ja kategorioihin perustuu periaatteessa kaikki kulttuurinen toiminta. Kulttuuriset kategoriat eli välineet järjestää yhteisön sosiaalista todellisuutta ovat olleet antropologisen ja sosiologisen tutkimuksen kiinnostuksen kohteena alusta lähtien, kuten esimerkiksi Durkheimin ja Maussin teos *Primitive classifications* (1963) tai Claude Levi-Straussin teos *Totemism* (1963).

Kategorioita sosiaalisen järjestyksen luojana ja ylläpitäjänä voidaan tarkastella monista eri näkökulmista. Douglasin (2000) mukaan jokainen yhteisö tekee kategorisoinnit tukeakseen mm. moraalisia tai muita arvoja. Silvermanin (1998, 88) mukaan kategorioiden avulla luodaan eroja mutta myös harmoniaa. Kategorioilla toisin sanoen luodaan ilmiöitä ja pidetään jo luotuja elävänä aivan kuten kunniaväkivaltailmiöissäkin. Tärkeää on luoda raja kahden tai useamman ilmiön välille ja sijoittaa ilmiöt omiin kategorioihin. Oikeastaan koko sosiaalinen maailma on kategorisoitu, joten yksikään asia ei oikeastaan voi olla sosiaalisessa maailmassa ei-kategorioitu. Kategoriat ovat tärkeitä esimerkiksi kontrolloinnissa, jolloin jotkin kulttuuriset ilmiöt, kuten kunnia ovat toivottavia kun taas ei toivottavat ilmiöt kuten häpeä, rajataan kategorisoimalla pois.

2.2.1 KONTROLLOINTI JA VALTA

Kuten edellä olevan kirjallisuuteen perustuvassa katsauksessa selvisi, on kunniaväkivallassa pitkälti kyse nimenomaan naisen, osin kyllä miehenkin, kontrolloinnista ja nimenomaan naisen ruumiin yhteisöllisestä kontrolloinnista. Tärkeää on naisen ja naisen kehon kontrollointi niin, ettei häpeän menettämislle tarjoudu mahdollisuutta. Yhteisön ja yksilön on kontrolloitava omaa ja muiden toimintaa. Jos perheen suvun tai yhteisön nainen on toiminut väärin ja tahrannut perheen, suvun tai yhteisön kunnian, täytyy kunnia palauttaa. Kunnian palauttamisen tekee yleensä perheen, suvun tai yhteisön joku miespuolinen jäsen ja palautus tapahtuu naista rankaisemalla.

Michel Foucault`ta (1980; 2002) löytyy kiinnostavia analyysyjä vallasta ja kontrollista. Tarkkailla ja rangaista (1980) teoksessaan Foucault analysoi hajautettua ja näkymätöntä valtaa. Hän havainnollistaa valtaa Panopticon -vankilarakennuksella. Keskeistä on, etteivät vangit tiedä tarkkaillaanko ja valvotaanko heitä, koska he eivät näe vartijoita. Sen sijaan vartijat näkevät yhdestä paikasta kaikki vangit. Vangit eli tarkkailun kohteena olevat muokkaavat siksi omaa käyttäytymistään ja ajatteluaan, koska olettavat olevansa jatkuvan tarkkailun ja kontrolloinnin alaisina. Foucault`lle valta on eräänlainen suhteiden verkosto, jossa ei ole valtakeskittymää tai -keskittymiä. Valta on kontrolloivaa ja ohjaavaa. Tästä näkökulmasta voi tarkastella myös kunniaväkivaltaa. Kunniaväkivallalla ohjataan ja pakotetaan yhteisön jäsenet toimimaan ja käyttäytymään tietyllä halutulla tavalla. Kunnian säilyttäminen ja kunnian palauttaminen ovat kumpikin niin yksilöä kuin yhteisöä ohjaavia, eli Foucault`laisittain ymmärrettynä kunniaväkivaltadiskursseja, jotka tuottavat ko. ilmiön. Foucault`lainen valta ei perimmältään pyri olemaan muuta kuin tiettyyn haluttuun tavoitteeseen ohjaavaa toimintaa eikä sen tarkoitus ole ensisijaisesti rangaista tai sulkea yksilö ulos yhteisöstä. Valta Foucault`n mukaan tuottaa diskursiivisesti subjektit.

Kuten edellä on tullut esille, yhteisö haluaa pysyä yhtenäisenä ja siksi yhteisön on ohjattava ja kontrolloitava ja toisinaan myös rangaistava poikkeavasti toimivaa yksilöä. Yleensä kaikissa valtioissa on lainsäädäntö, jolla ohjataan yhteiskunnan jäseniä. Lait ja säädökset ja kulttuuriset normit suojaavat yhteisöä niin ulko- kuin sisäpuolisilta uhilta ja viime kädessä kaaokselta. Myös tavat käyttäytyä ja esimerkiksi kunniaväkivallan kontekstissa pukeutumiskoodit voidaan tulkita keinoksi kontrolloida yhteisön jäseniä ja hallita todellisuutta. Yhteisö Foucault`in valta-analyysissä on ikään kuin vallan rakenne itsessään, joka ohjaamalla toimintaa haluttuun suuntaa luo eräänlaisen elämäntavan. Elämäntapa jäsentää kulttuurisesti yhteisön tapaa ymmärtää ja kokea ”oma kulttuuri”.

Kunniaväkivallan kontekstissa yhteisön naispuolisten jäsenten kunniaa, eli yhteisön kunniaa, varjellaan kurilla. Foucault`n (1980) mukaan kuri on vallan tekniikka. Poikkeava käytös, anomalia, on otettava yhteisössä haltuun. Kurilla kontrolloidaan ja rangaistuksella ohjataan. Esimerkiksi kunniallinen nainen voi olla ilman huivia kotona oman perheensä parissa. Jos kuitenkin kotiin tulee käymään vieras mies tai miehiä, on perheen naispuolisten 12 vuotta täyttäneiden tyttöjen peitettävä pää tai hiukset huivilla. Tässä voi tulkita myös esimerkiksi hiusten eli kehon osan peittämisen olevan vallan käytön kohde. Foucault`n mukaan ruumis tai keho on vallan leikkauspiste. Kunniaväkivaltaa tarkasteltaessa kiinnostavaa on havaita kunnian ja erityisesti neitsyyden olevan

tärkeää kunnian vaalimisessa. Kuten yksi informantti totesi ”Tyttö pitää olla kunniallinen kun se menee naimisiin hänellä pitää olla kaikki kunnossa se ei saa menettää neitsyyttään aikaisemmin”.

Kunnian kontrolloinnin voi ajatella samalla tuottavan yhteisössä normin eli hyväksytyt tulkinnan oikein ja väärin käyttäytymisestä. Tällä voi olettaa olevan seurauksena sen, kuten Foucault (1980) ajattelee, että yhteisön jäsenet alkavat kontrolloida omaa käytöstään. Yhteisön kulttuuriset tulkinnat kunniaa ja häpeästä tulevat ikään kuin todeksi ja ne alkavat ohjata yhteisön jäseniä. Voidaan ajatella yhteisön jäsenten alkavan tällä tavalla vahvistavaa yhteisön luomaa tulkintaa kunniaa ja häpeästä ja vahvistaa tulkintoja ja samalla valtaa.

2.2.2 HÄPEÄ LOUKKAA JÄRJESTYSTÄ

Esimerkiksi Durkheim ja Mauss (1963) ja Levi-Strauss (1963) toteavat kaikkien yhteisöjen tavoittelevan yhteenkuuluvuutta. Yhteenkuuluvuus takaa yhteisön säilymisen niin ulkoisia kuin sisäisiäkin uhkia vastaan. Yhteenkuuluvuus ei kuitenkaan ole itsestään selvä ilmiö vaan se on käytännössä varmistettava tavalla tai toisella. Yleensä yhteisöissä yhteenkuuluvuus tai sosiaalinen järjestys luodaan asettamalla yhteisölle normit, joiden mukaisesti on toimittava. Toimimalla ja käyttäytymällä yhteisön asettamien normien mukaan yhteisö ei hajoa. Asetettuja normia ja normien noudattamista on kuitenkin tavalla tai toisella yhteisössä valvottava. Tämän voi ajatella tapahtuvan palkitsemalla yhteisön jäseniä. Tai se voi tapahtua kontrolloimalla ja antamalla sanktioita, silloin kun normia vastaan on rikottu. Yhteisössä sovelletut sanktiot voivat olla ulkoisesti määrättyjä kuten lait ja asetukset tai sisäisesti asetettuja kuten esimerkiksi käyttäytymiskoodit.

Edellä olevan kirjallisuuteen perustuvan katsauksen perusteella kunnia voi tarkastella sosiaalisesti luotuna kategoriana, joka ohjaa yhteisön ja yksilön toimintaa. Käytännössä kunnia ja kunniaaväkiä muodostavat ilmiön, jonka voi sanoa perustuvan yhteisölliseen tulkinta- ja toimenpidekoodistoon, jossa yhteisön kunniaa ylläpidetään ja sen menettämistä varjellaan kontrolloimalla yhteisön naisia ja tyttöjä mutta välillisesti myös miehiä (Jafri 2008, 18; van Dijken 2009, 163). Kunnian voi sanoa perustuvan käsitykseen moraalista, joka ohjaa (tai pitäisi ohjata) yksilön toimintaa sekä omasta että yhteisön näkökulmasta tarkasteltuna. Moraalisesti oikein toimiva yksilö on kunniallinen sekä omasta että yhteisön mielestä. Keskeistä kunnian ja häpeän jäsentämisessä on sukupuoli ja tähän liittyen käsitys kunniaa (puhtaudesta) ja häpeästä (liasta).

Kunnia ja väkivalta eivät kaikissa yhteisöissä ole vain yksittäisen ihmisen oma asia vaan niiden voi sanoa olevan yhteisöllisesti jaettu, kulttuuriin liittyviä jäsenyyksiä, joten ne kuuluvat ensisijaisesti perheelle, suvulle ja yhteisölle. Yleistäen voisi todeta kunnian yhteisöllisessä määrittelyssä ja yksilöllisessä kokemisessa olevan keskeistä yksilön suhde yhteisön muihin jäseniin, koska kunnian menettämiseen voi katsoa liittyvän ajatuksen kasvojen menettamisestä eli häpeästä. Ajatus siitä, että menettää kasvonsa yksin ollessa autiolla saarella on jokseenkin absurdi. Kasvojen menetys on yhteisön näkökulmasta tarkasteltuna yksilön ja yhteisön kokema menetys.

Mary Douglasilla (2000) on mielenkiintoisia näkökulmia, joiden kautta voi jäsentää kunniaa ja kunniaväkivaltaa puhtauden ja lian näkökulmista. Douglasin (2000) mukaan puhtauden ja lian erottaminen on yhteisöllisen todellisuuden luomista. Kunnian ja kunniaväkivallan suhteen kulttuurisella järjestämisellä voidaan ajatella luovan sellaisia todellisuuksia kuin kunnia, häpeä ja kunniaväkivalta. Häpeä on vaarallista ja sellaisena ulkopuolista. Vaarallisena ja ulkopuolisena häpeän voi tulkita merkitsevän Douglasia mukaillen symboliseksi liaksi. Douglasin (2000) mukaan erilaisuus eli ilmiöt jotka eivät sisälly kategorioihin, vaarantavat yhteisön ja sen järjestyksen. Poikkeavat ilmiöt on joko sulautettava jo olemassa olevaan kategoriaan tai sitten poikkeava ilmiö on joko minimoitava tai eliminoitava (Douglas 2000). Juuri tästä voi tulkita olevan kyse kunnian varjelemisessa ja häpeän välttämässä. Kyse on järjestyksen hallinnasta niin yksilön kuin yhteisön suhteen.

Mary Douglasin (2000) mukaan keskeistä yhteisön harjoittamassa kontrolloinnissa on sosiaalista järjestystä loukkaavan toiminnan tai teon estäminen. Kontrolloinnin ytimessä ovat määritelmät puhtaudesta ja liasta. Jos tulkitaan Douglasin (2000) keskeisten käsitteiden puhtaus ja lika olevan jokseenkin yhteneväiset kunnian ja häpeän käsitteiden kanssa, voidaan todeta puhtauden vastaavan kunniaa ja lian vastaavan häpeää. Käytännössä yhteisössä toivottavaa on kunnia/puhtaus ja epätoivottavaa on häpeä/lika. Tällä dualistisella jaolla yhteisöissä ohjataan yksilöitä toimimaan ihanteen mukaisesti, jolloin tahrattomuus (tahraton maine) ei johda kunnian menettämiseen. Puhtauden ihanteella Douglas (mt.) tarkoittaa esimerkiksi ruumiin koskemattomuutta eli moraalista tahrattomuutta ja vastaavasti lialla koskettua ruumista ja näin ollen moraalista tahriintuneisuutta. Tätä koskemattomuutta on hallittava asettamalla normeja ja kontrolloimalla yhteisöä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että mahdollinen lika eli häpeän kunnian kontekstissa on uhka paitsi yksilölle niin ennen kaikkea yhteisölle. Tätä uhkaa on hallittava asettamalla ja kontrolloimalla yhteisön normeja. Viime kädessä kysymys on seksuaalisuuden ja siihen liittyvien ilmiöiden kontrolloinnista.

Kunniaväkivallan suhteen yhteisössä ei miehille kuitenkaan aseteta samanlaisia vaatimuksia kunnian/puhtauden suhteen kuin naisille (vrt. Rahman & Jackson 2010, 49-99).

Keskeistä on, että kaikissa yhteisöissä pidetään yllä sosiaalista kontrollia yksilöiden käyttäytymistä säätelemällä ja vastaavasti sanktioimalla normin rikkomista. Sääteily ilmenee esimerkiksi Anu Isotalon (2006, 109-126) tutkimuksessa turkulaisten somalityttöjen ajattelussa. Isotalo (emt.) on tutkinut spatiaalisuuden näkökulmasta seksuaalisuutta ja haastattelujen mukaan esimerkiksi kahvilassa istuminen tai torilla seisominen voidaan tulkita maineestaan tarkalle somalitytölle kyseenalaiseksi käytökseksi.

Puhtauden/kunnian ihanne ja vastaavasti lian/häpeän välttäminen ei ole yhteisössä ole kaikille samalla tavalla jakautuva tai liitettävä ilmiö vaikka ne jokaista yhteisön jäsentä sukupuolesta riippumatta koskevatkin (vrt. Rahman & Jackson 2010, 52-61). Pääsääntöisesti yhteisöissä miehille ei aseteta samanlaisia vaatimuksia kunnian/puhtauden suhteen kuin naisille, joten puhtauden ja koskemattomuuden vaatimus liittyy oikeastaan vain naisiin tai tyttöihin (vrt. Rahman & Jackson 2010, 52-61). Seksuaalisuus, maskuliinisuus, ja feminiinisyys liittyvät toisiinsa kunnian ja häpeän kautta, esimerkiksi niin, että etniset rajat voivat merkitä myös seksualisoituja rajoja, jolloin eroja tehdään sen perusteella kuka on kulttuurisesti, uskonnollisesti tai kielellisesti sopiva puoliso, jolloin rajojen ylitys tulkitaan mahdollisesti häpeälliseksi ja likaiseksi (Nagel 2003, 1). Edellä on käsitelty kunniaa kulttuurisena ilmiönä ja kunnian yhteisöllistä kontrollointia. Seuraavaksi tarkastellaan tutkimuksen kannalta keskeistä ilmiötä eli kunniaväkivaltaa.

2.3 KUNNIAVÄKIVALTA VÄKIVALLAN MUOTONA

Edellä selvisi, että kunniaa pitää varjella yhteisön jäseniä kontrolloimalla. Jos kunniaa on loukattu tai se on menetetty, täytyy kunnia palauttaa. Yleensä tämä tapahtuu rankaisemisella. Kunnian palauttamisessa käytetään toisinaan väkivaltaa ja lopputuloksena on tämän tutkimuksen näkökulman mukaisesti kunniaväkivaltaa. Kunniaväkivalta tai voidaan puhua myös kunniaan liittyvästä väkivallasta (ks. Hansen ym. 2016) tai kunnian konfliktina. Tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä kunniaväkivalta, mikä ilmiönä on monitahoinen. Kunniaväkivallaksi voidaan katsoa teot, jotka ovat rangaistuksia tai kontrollointia tai rajoittamista tai jotain näiden yhdistelmiä. Kunniaväkivallalla on pitkä historia eikä se ole vain maan kulttuuriin kuuluva vaan useassa eri maassa on kunniaan ja häpeään liittyviä sääntöjä. Kunniaväkivalta ei välttämättä kuulu vain

kulttuuriin vaan sen voi tulkita liittyvän myös esimerkiksi uskontoon, patriarkaaliseen vallankäyttöön tai taloudelliseen ajatteluun tai näiden erilaisiin yhdistelmiin. Toisinaan kunniaan liittyy väkivaltaa muttei aina, eikä väkivaltaan välttämättä liity käsitys kunniaista mitenkään, kuten jo johdannossa todettiin. Seuraavaksi tarkastellaan ensin väkivaltaa yhteiskunnallisena ilmiönä ja sen jälkeen tarkemmin kunniaväkivaltaa.

2.3.1 VÄKIVALTA ILMIÖNÄ

Kuten kunnia ja häpeä tai oikeastaan mikä tahansa kulttuurinen ilmiö, on väkivalta ilmiönä oletettavasti yhtä vanha kuin ihmisen historia ja sitä löytynee kaikista kulttuureista. Tietysti se, mikä tulkitaan väkivallaksi tietynä historiallisena hetkenä, vaihtelee. Sosiaalitieteissä väkivalta ei kuitenkaan ole ollut kiinnostuksen keskiössä kuten ei ole ollut kasvatustieteessäkään. Kasvatustieteessä väkivaltaa ei suoranaisesti ole tutkittu ollenkaan ellei sellaiseksi laske esimerkiksi koulukiusaamisen. Yhteiskuntatieteistä ehkä sosiaalipolitiikassa, sosiologiassa ja sosiaalityön tutkimuksessa on eniten tutkittu väkivaltaa.

Nykyään väkivaltaa kuitenkin tutkitaan monella eri tieteenalalla. Walbyn (2012, 105) mukaan väkivaltaa tutkitaan niin sosiologiassa, kriminologiassa, rauhantutkimuksessa, sukupuolen tutkimuksessa kuin sosiaalipolitiikassa ja sosiaalityön tutkimuksessa. Näkökulmat, teoriat ja teemat ovat erilaiset. Väkivalta voidaan käsittää makrotason ilmiöksi eli kansainväliseksi ilmiöksi, jolloin käsitellään aiheita kuten sotaa, terrorismia tai etnistä puhdistusta. Tai väkivallan voi mieltää enemmän mikrotason ilmiöksi, jolloin kiinnostuksen kohteena ovat esimerkiksi lakot, protestit tai mielenosoitukset (von Holdt 2012, 112, 119), tai jalkapallohuliganismi, nuorisoväkivalta, tai viharikokset (Walby 2012, 95). Walby (2012, 98) mainitsee myös lähisuhdeväkivallan, raiskauksen, seksuaalisen häirinnän pakkoavioliiton, kunniaväkivallan ja ihmissalakuljetuksen. Väkivalta voi myös olla sekoitus joistain em. väkivallan muodoista.

Väkivaltaa voi siis tarkastella monella eri tieteenalalla, sitä voi jäsentää monista erilaisista näkökulmista ja sen voi määritellä monin eri tavoin. Käsitteenä väkivalta voi viitata käyttäytymiseen tai toimintaan mutta yhtä hyvin se voidaan ymmärtää vain ilmiöksi, jolloin erot eri väkivaltamuotojen välillä katoavat (Brownstein & Zahn & Jackson 2004, 5-6). Brownstein & Zahn & Jacksonin mukaan (2004,6) mukaan väkivallalla tarkoitetaan fyysisen tai ei fyysisen vahingon aiheuttamista, vahingon yritystä tai vahingon uhkaa. Väkivalta ei siis välttämättä ole näkyvää

toimintaa vaan se voi olla pelkkä uhka. Brownstein & Zahn & Jacksonin mukaan (2004, 6-7) eri väkivallan määritelmille yhteistä kuitenkin on väkivallan liittyminen toimintaan tai käyttäytymiseen, joka aktuaalisesti tai symbolisesti sisältää voimaa tai ainakin voiman käytön uhan. Voima voi olla fyysistä tai ei fyysistä ja seurauksena voi olla fyysinen tai ei fyysinen vamma. Väkivaltainen toiminta tai teko voi olla yksilön, muutaman ihmisen tai yhteisön aikaansaamaa. Väkivalta voi myös olla pakottavaa mutta se voi olla myös tietyllä tavalla päinvastaista eli laiminlyövää kuten esimerkiksi heitteillejätö.

Väkivallan voi määritellä myös vallan välineksi eli työkaluksi, kuten Walby (2013, 102) tekee. Tässä näkökulmassa väkivalta ei ole päämäärä vaan väline päämäärän saavuttamiseksi. Tätä määritelmää voi laajentaa. Yksi väkivallan määritelmä on Walbyn (2012, 101) mukaan se, onko väkivallan fyysisyydessä kysymys toiminnan fyysisyydestä vai seurauksen fyysisyydestä. Fyysisen väkivallan määritelmä Walbyn (2012, 103) mukaan voisi olla fyysisen väkivallan käyttö fyysisen vamman tuottamiseksi. Tosin esimerkiksi hengen menettäminen voi olla mahdollista ilman fyysistäkin väkivaltaakin. Väkivallan voi määritellä myös symboliseksi, jolloin ei ole kysymys olekaan fyysisestä väkivallasta, kuten tekevät esimerkiksi Bourdieu (1991) ja Foucault (1980). Symbolinen valta tai väkivalta on näkymätöntä mutta pakottavaa. Kunniaväkivallassa on piirteitä symbolisesta ja pakottavasta väkivallasta. Kunniaväkivalta on myös väline päämäärän saavuttamiseksi.

Jackman (2002, 393) tarkastelee väkivallan seurauksia ja erottaa neljä eri vaihtoehtoa eli fyysisen, psyykkisen, materiaalisen ja sosiaalisen. Väkivallan fyysisiä seurauksia ovat mm. kipu, kehon muutokset, toiminnalliset haitat tai kuolema. Psyykkisiä seurauksia ovat mm. pelko, ahdistus ja häpeä. Materiaalisia seurauksia ovat mm. takavarikointi, omaisuuden tuhoaminen tai tulojen menetys. Sosiaalisia seurauksia ovat mm. julkinen nöyryytys, leimaaminen, ulos sulkeminen, vapauden rajoitus tai karkottaminen. Edellä luetellut seuraukset voivat esiintyä erikseen tai yhtä aikaa mutta Jackmanin (2002) mukaan vahingollisin on psyykkinen eli henkinen väkivalta. Fyysisellä väkivallalla on suorat seuraukset mutta periaatteessa niin voi olla myös sanallisella tai verbaalisella toiminnalla (Jackman emt.). Kirjoitettu lehtiartikkeli, tv-ohjelma tai nettikirjoitus voi sisältää kehotuksen väkivaltaan jotain henkilöä tai ryhmää kohtaan. Tällainen verbaalinen ja sanallinen toiminta kuten nöyryytys tai halventaminen voi aiheuttaa ei-fyysisiä seurauksia, kuten

psykologisia, materiaalisia tai sosiaalisia seurauksia ja vammoja (Jackman 2002, 393). Kuten voi havaita, on väkivaltakin monitahoinen ilmiö. Walbyn (2013, 97) mukaan väkivalta ei kuitenkaan ole

palautettavissa biologisiin, symbolisiin, kulttuurisiin, taloudellisiin tai valtiollisiin tekijöihin vaan ennemminkin näiden kaikkien välisiin suhteisiin, jolloin voidaan puhua kontekstuaalisesta näkökulmasta väkivaltaan.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltavan kunniaväkivallan kannalta kiinnostavaa on myös se, että väkivallan voi ymmärtää eri tavoin riippuen siitä onko vallan käyttäjä legitimoitu auktoriteetti. Esimerkiksi jos poliisi ampuu mielenosoituksessa siviilin, kyse on (tai voi olla) legitiimin auktoriteetin ja järjestyksen puolustamisesta. Mutta jos siviili ampuu poliisin samassa mielenosoituksessa, kyse lienee taposta, tai ainakaan tekoa ei voi puolustaa samoin argumentein kuin siviilin surmaamista. Se, miten mitäkin tekoa perustellaan, riippuu yhteiskunnasta, ajasta ja paikasta (Jackman 2002, 392). Myös motiiveja tai perusteluja väkivallalle ja sen käyttämiselle voi olla useita erilaisia. Jackman (2002, 400- 402) esittää seuraavat neljä:

1. jotkut väkivaltaiset teot kohdistuvat suoraan itseen tai toiseen. Esimerkiksi itsensä ruoskiminen keskiajalla, jolla pyrittiin välttämään jumalan viha ja rangaistukset ja turvaamaan tulevaisuus.
2. väkivaltainen toiminta voi olla vain huvitusta kuten gladiaattoritaistelut, koira- ja kukkotappelut tai härkätaistelut
3. väkivalta voi olla myös sivutuote, kuten autokilpailuissa tai muissa kilpailuissa, joissa kilpailuun sisältyy riski väkivaltaiseen onnettomuuteen
4. väkivalta voi liittyä yhteisön haluun saada etua tai muuta hyötyä. Tällaista voivat olla mm. noitavainot, joiden avulla yhteisöt yrittivät päästä eroon haitallisista ja vahingollisista ilmiöistä, joita noita voi yhteisölle aiheuttaa. Tai muut jumalan lepyttelyyn liittyvät uhraukset ja uhrimenot.

Kunniaväkivallan voi mieltää kuuluvan jälkimmäiseen kategoriaan, onhan kunniaväkivallassa tarkoitus päästä eroon häpeästä tai hyvittää perheelle ja suvulle ja yhteisölle aiheutettu häpeä. Juuri siksi, kunniaväkivallan voi ajatella olevan myös väline päämäärän saavuttamiselle ja se voi olla symbolista tai fyysistä.

2.3.2 KUNNIAVÄKIVALTA KULTTUURISENA ILMIÖNÄ

Kunniaväkivalta ja kunniamurhat ovat yleisimpiä Lähi-Idässä, Pohjois-Afrikassa, joissain osin

Aasia sekä Etelä-Amerikassa (Kandiyoti 1988; Caldwell 1978). Kunniaväkivalta ja kunniamurhat eivät sinällään liity mihinkään yhteen tiettyyn uskontoon tai uskonnolliseen ajatteluun vaan on seurausta historiallisista perinteistä ja normeista (Sev'er and Yurdakul 2001). Näin ollen kunniaväkivalta ei ole, ainakaan välttämättä, uskontoon liittyvää toimintaa. Se voi liittyä yhtä hyvin katoliseen, islamilaiseen, katoliseen kuin hindu- ja sikhiperinteeseen ja esimerkiksi Lähi-Idässä kunniaväkivaltaa esiintyy niin muslimiyhteisöissä kuin kristityissä yhteisöissä.

Äkkiseltään ajatellen kunniaväkivalta saattaa muistuttaa kahden tai useamman ihmisen välistä väkivaltaa ja erityisesti perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Kunniaväkivallan ja perhe- ja lähisuhdeväkivallan välillä on, kuten muidenkin edellä esitettyjen väkivallan muotojen välillä, kuitenkin keskeisiä eroja. Kunniaväkivalta poikkeaa kuitenkin neljässä suhteessa perhe- ja lähisuhdeväkivallasta ja myös muista väkivallan muodoista. Ensinnäkin kunniaväkivallassa toisin kuin perhe- tai lähisuhdeväkivallassa, on olennaista käsitys sukupuolesta ja siihen liittyvästä moraalista. Toiseksi, kunniaväkivalta poikkeaa kaikista muista väkivallan muodoista myös siinä, että väkivallan uhrin omaiset, suku ja yhteisö hyväksyvät (ainakin julkisesti) väkivallan rangaistuskeinona. Kolmanneksi, kunniaväkivaltaan liittyy tai voi liittyä myös paitsi väkivallan julkinen ja yhteisöllinen hyväksyntä niin jopa sen vaatimus, toisin kuin perhe- ja lähisuhdeväkivallassa. Neljänneksi kunniaväkivaltaan liittyy myös, toisin kuin perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan, väkivallan tekijän perheen ulkopuolisen statuksen eli kunnian säilyttäminen.

Kuka tai ketkä sitten palauttavat kunnian? Pääsääntöisesti yhteisön kunnian menetyksen aiheuttaja on nainen ja kunnian palauttaja on mies mutta miehen tukena on yleensä koko perhe, suku tai yhteisö (Kressel ym. 1981, 151). Yleensä häpeällisen teon tehneen naisen tai tytön veli, isä tai isän veljet tai ylipäänsä yhteisön miespuoliset jäsenet huolehtivat rangaistuksesta ja kunnian palauttamisesta. Naiset, esimerkiksi äiti tai tytär, harvoin osallistuvat itse rankaisuun mutta voivat olla osallisena järjestämässä rangaistustapahtumaa tai salaamassa rangaistusta (Kressel ym. 1981, 146). Naiset saattavat suosia tai jopa painostaa miehiä toimimaan, kuten jotkut tämän tutkimuksen informanteista totesivat. Tämä voi perustua esimerkiksi siihen, että äiti haluaa samalla suojella poikaansa, jotta tämä tukisi häntä kun on vanha. Tai teon ja tekijöiden salaaminen voi perustua siihen, että kunnian menetys heikentää esimerkiksi perheen muiden naisten asemaa avioliittomarkkinoilla. Kummassakin tapauksessa on naisten etu ylläpitää kunnia-ajattelua (Lateef 1999).

Kunniaväkivallan määrittelyminen on ongelmallista, koska ei ole selvää rajaa siinä mikä on kunniaväkivaltaa ja mikä ei. Kunniaväkivallan määrittelyminen on ongelmallista myös siksi, että raja kunnian ja väkivallan välillä ei ole yksiselitteinen, kuten edellä on selvinnyt. Milloin kunnia ja väkivalta liittyvät toisiinsa ja milloin taas eivät? Krug et al (2005, 21) toteavat WHO:n määritelmän väkivallasta olevan: ”väkivalta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön ja joka johtaa tai joka hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vammantoimintaan, kehityksen häiriintymiseen tai perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseen”. Karimin (2009, 159) ja Kressel ym. (1981, 151) mukaan kunniaväkivaltaa on mm. pukeutumisen, ystäväpiiriin tai ulkona liikkumiseen liittyvät rajoittamiset.

Karimin (2009, 159) mukaan kunniaan liittyvä väkivalta viittaa ”henkilön fyysiseen tai psyykkiseen painostukseen tilanteessa, jossa kyseistä henkilöä epäillään yhteisöllisten siveysperiaatteiden loukkaamisesta teolla, joka aiheuttaa julkista häpeää patriarkaalisesta arvomaailman näkökulmasta.” Käytännössä kunniaan liittyvä kontrollointi ja väkivalta voi olla fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista painostusta tilanteissa, joissa pelätään tai oletetaan jonkun rikkovan kunniaan liittyviä koodeja ja odotuksia. Kunniaväkivaltaan tavalla tai toisella ryhtyvät oikeuttavat oman toimintansa kunniaan liittyvillä yhteisöllisillä säännöillä. Toisaalta kunnian palauttaja voidaan velvoittaa toimimaan samalla säännöillä. Näin ollen rankaisija voi itse asiassa olla uhri siinä missä varsinainen uhrikin. Tekijöinä voivat siten olla niin naiset kuin miehetkin ja molemmat voivat olla myös uhreja. Kunniaan liittyvä väkivalta voi olla (ks. Karimi 2009 159):

1. uhkailua (naisen kunniallisuuteen sekä kunnialliseen käytökseen liittyen)
2. rajoittamista (esim. pukeutumiseen, ystäväpiiriin liittyen)
3. eristämistä (liikkumisen rajoittaminen ylipäänsä mutta myös koulussa käymiseen tai työssäkäyntiin liittyen)
4. painostusta tai pakottamista (mm. vanhempien tai suvun järjestämä pakkoavioliitto, jota ainakin toinen osapuolista vastustaa, ei-toivottu partneri voi joutua kohteeksi). Pakkoavioliitto voi sisältää useita erilaisia väkivallan muotoja kuten pakottamisen, kidnappauksen, raiskauksen. Etenkin naisten mutta myös miesten vastarinta järjestettyä avioliittoa ja valmiiksi valittua puolisoa kohtaan uhkaa perheen kunniaa.
5. muuta väkivaltaa, jota perustellaan kunnian suojaamisella tai palauttamisella (tähän voidaan lukea myös naisten ympärileikkaukset)
6. kunniaan liittyvän väkivallan äärimuotoina ovat kuolemaan johtavat teot: kunniamurha tai

itsemurhaan pakottaminen tai sen lavastaminen.

Kunniaväkivaltaa on monenlaista kuten edellä olevasta luettelosta voi havaita. Yhteistä kaikille edellä oleville kunniaväkivallan muodoille on se, että kunniaväkivaltaan tavalla tai toisella käyttävät oikeuttavat oman näkökulmansa kunniaan liittyvistä koodeista ja säännöistä.

Kunniaväkivalta tai sen uhka liittyy yleensä yhteisön siveyssääntöjen rikkomiseen, jolloin kyse on joko rikkomuksen ehkäisemisestä tai kunnian palauttamisesta. Käytännössä nuorten naisten kohdalla konflikti häpeästä ja kunniaa syntyy yleensä omien vanhempien kanssa. Naimisissa olevan naisen tapauksessa konflikti syntyy puolison kanssa. Kummasakin tapauksessa konflikti kuitenkin syntyy paitsi oman perheenjäsenten kanssa niin myös suvun ja yhteisön kanssa. Rangaistus tai sillä uhkaaminen kohdistuu siis säännön rikkojaan, joka on uhkaa ylittää yhteisöllisesti laaditun kategorisen jaon. Sev'erin ja Yurdakulin (2001) mukaan kunnian menettäminen liittyy käsitykseen, jonka mukana nainen tai tyttö on vahingoittanut oman perheen kunniaa, yleensä käyttäytymällä seksuaalisesti säädyttömästi. Perheissä mies tai miehet suojelevat perheen kunniaa ja yksi keskeinen piirre kunniaväkivallassa on se, että sen hyväksyy koko perhe, suku tai yhteisö, ei yksittäinen perheenjäsen, kuten perhe- ja lähisuhdeväkivallassa.

Kunniaväkivalta voidaan ymmärtää edellä olevan lyhyen katsauksen perusteella, yhdestä näkökulmasta tarkasteltuna sosiaalisesti ongelmaksi ja jostain toisesta näkökulmasta käytännölliseksi ongelmanratkaisuksi. Kunniaväkivallan ymmärtäminen vain uskonnollisena tai vain kulttuurisena ilmiönä ei täysin selitä ilmiötä vaan kunniaväkivaltaa täytyisi tarkastella laajempaan uskonnollis-kulttuuris-yhteiskunnallisena ilmiönä, joka ei ole vain joihinkin yhteiskuntiin tai yhteisöihin liittyvä ilmiö vaan osa laajempaa lapsiin, nuoriin ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, jonka ainakin osittain voi hidastaa tai jopa estää yksilön kykyä ja mahdollisuutta osallistua täysivaltaisena jäsenenä yhteiskuntaan.

Esimerkiksi Hansen (et al 2016) mukaan asiantuntijoilla on kokemusta tapauksista, joissa kunniakonflikteja perinteisin menetelmin ratkaisseet perheet tai suvut, ovat monin osin kotoutuneet hyvin, mutta silti säilyttäneet juuri naisen sukupuolimoraaliin liittyvät perinteiset asenteensa ja toimintamallinsa. Siksi on tärkeää tarkastella, mitä ja miten opitaan kunnia, häpeä ja näihin liittyvä väkivallan eri muodot yhteisöissä ja mitä seurauksia oppimisella ja omaksumisella mahdollisesti on yhteiskuntaan osallistumisen ja kansalaisuuden näkökulmasta tarkasteltuna on. Tämän ilmiökokonaisuuden tarkastelu omassa kontekstissään mahdollistaneet ilmiön ymmärtämisen. Tämä

voi tapahtua kuten Reinharzin (1992) toteaa, että yksilön kautta ymmärrämme kulttuuria ja kulttuuri puolestaan auttaa meitä ymmärtämään yksilöä.

3 INFORMAALI OPPIMINEN

Koska tutkimuksessa selvitetään mitä kunniaväkivaltatapauksissa opitaan, tarkastellaan tässä luvussa tutkimuksen näkökulmaa oppimiseen. Ensimmäisessä luvussa tarkennetaan tutkimuksen näkökulmaa oppimisesta ja tarkastellaan informaalia eli arkipäivän oppimista. Toisessa luvussa tarkastellaan oppimista jäsentämällä sitä tilanteisiin liittyvänä toimintana. Kolmannessa luvussa tarkastellaan oppimista vuorovaikutuksissa tapahtuvana ilmiönä. Näiden kolmen eri oppimisen aspektin jälkeen esitellään lopuksi neljännessä luvussa tämän tutkimuksen näkökulma oppimiseen, jota voi kutsua *yhteisöllisessä kontrollissa oppimiseksi*.

3.1. ARKIPÄIVÄN TAPAHTUMAT JA OPPIMINEN

Edellisissä luvuissa selvisi kunniaväkivallan olevan ilmiö, joka ilmenee arkipäivän tapahtumissa. Yksi tutkimuksen informanteista kertoo esimerkin:

”Kato se on yksi asia esimerkiksi jos mun isäni sanoi kyllä tyttö saat mennä minä voin mennä mutta toisaalta pelkään että joku sukulaisista näkee eno setä tai joku yksinkertaisesti mä voin sanoa että silloin siellä Irakissa minä olen laittanut sen huivin yksinkertaisesti se tulee sinne missä minä olen jos se näkee mut heti ottaa kiinni tästä huivista ja vetää mut ja nyt kotiin sinä et mene mihinkään et ole mikään semmonen mikä se on tyttö jätetty näin vapaa.”

Jotta saa vastauksen kysymykseen mitä kunniaväkivaltatapauksissa opitaan, on tarkasteltava oppimista ja siksi tutkimuksessa hyödynnetään informaalin oppimisen näkökulmaa. Informaali oppiminen eli arkipäivän toimintojen ohessa tapahtuva oppiminen voi olla sattumanvaraista, kenties vahingossa tapahtuvaa oppimista (ks. Marsick & Watkins 1997; Marsick & Volpe 1999; Aittola 2002). Usein informaali oppiminen on juuri tällaista satunnaista, jota voi pitää informaalin oppimisen alakategoriana. Satunnainen oppiminen on arkirutiineihin integroitunutta mutta oppimisen syynä on tai voi olla jokin sisäinen tai ulkoinen sattuma tai tapahtuma (Marsick ja Watkins 1997, 295-311; Marsick ja Volpe 1999, 1-9; Eraut 2004). Satunnaista oppimista tapahtuu ikään kuin vahingossa, joten se ilmenee jonkin arkipäiväisen toiminnan tai tapahtuman ”sivutuotteena”. Yleensä satunnaista oppimista tapahtuu havainnoinnin kautta, toistamisen kautta, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tai ongelmanratkaisussa. Tällöin esimerkiksi jokin kyky voi

kohentua (esimerkiksi työssä) tai asenne voi muuttua (kuten ehkä kunnian ja häpeän suhteen) tai ymmärrys jostain ilmiöstä voi muuttua. Usein satunnainen oppiminen on kuitenkin huomaamatonta ja jotenkin itsestään selvää (Marsickin ja Volpen (1999)).

Schugurensky (2000) on esittänyt arkipäiväisen oppimisen jäsentämisen intentionaalisuuden ja tietoisuuden suhteen. Ensimmäisessä vaihtoehdossa, itse ohjautuvassa satunnaisessa oppimisessa, oppiminen on tietoista ja intentionaalista. Tällaista on esimerkiksi oppiminen, jossa halutaan oppia uutta jostain ilmiöstä kuten esimerkiksi miksi kunnia ja häpeä ovat olemassa historiallisina ilmiöinä. Toisessa vaihtoehdossa, satunnainen oppiminen on tietoista muttei intentionaalista. Tällaista oppimista voi olla esimerkiksi kun opitaan perheessä, suvussa tai vaikka kaveriporukassa jotain siitä, miten kunnia ja häpeä omassa kulttuurissa ymmärretään. Kolmannessa vaihtoehdossa, sosialisatiossa, oppiminen ei ole intentionaalista ja eikä tietoista, koska arvot, käyttäytyminen tai uudet taidot opitaan ikään kuin huomaamatta. Kunniaväkivalta kontekstissa tapahtuvan oppimisen voi ymmärtää em. toisen vaihtoehdon mukaiseksi.

Kunniaväkivalta tapauksissa oppimisen tarkastelu informaalin eli arkipäivässä tapahtuvan oppimisen näkökulmasta on perusteltua, koska kunniaväkivallasta ja sen yhteisöllisessä soveltamisesta tai hyödyntämisestä ei ole olemassa kirjallisuutta saati formaalia koulutusta ja kursseja. Tässä tutkimuksessa lähtökohtana on kuitenkin oppiminen arkipäivän tapahtumissa ja tilanteissa. Se miten yhteisön jäseniä opetetaan ajattelemaan ja toimimaan tietyllä tavalla liittyy taas kysymykseen yhteisöllisestä kontrollista. Shahrzadin ja McDonaldin (2008, 38) ovat tutkineet väkivaltaa kokeneiden kurdinaisten kykyä oppia ja he toteavat informaalin oppimisen olevan yhtä tärkeää ellei tärkeämpää kuin formaalin oppimisen. Informaali oppiminen sopii hyvin tutkimukseen, jossa kiinnostuksen kohteena on oppiminen jossain muualla kuin koulussa tai työpaikalla tai muissa vastaavanlaisissa muodollisissa paikoissa. Tosin on tietenkin mahdollista ja jopa todennäköistä, että em. paikoissa tapahtuu myös informaalia oppimista.

Tutkimuksessa oletetaan, ettei käsityksiä kunniaista, häpeästä ja näihin liittyvästä kontrollista ja väkivallasta opeteta ja opita muodollisissa tai epämuodollisissa koulutusinstituutioissa vaan nimenomaan oman perheen, suvun, yhteisön ja naapuriston arkipäiväisissä puheissa ja muissa toiminnoissa. Kunniaa ja häpeää voi olettaa siten olevan mahdollista tutkia arkipäivän oppimisen näkökulmasta. Arkipäivän oppimisen peruspiirteinä voidaan pitää sitä, ettei oppimiseen liity sen enempää opetussuunnitelmaa kuin aikamääreitä. Lisäksi oppiminen perustuu oppijan omiin arkipäiväisiin kokemuksiin, eikä oppimisessa näin ollen ole sisällön suhteen etukäteen asetettuja

tavoitteita. Oppiminen tapahtuu yhteisössä ja usein ennakoimattomasti ja keskeistä oppimisen kannalta ovat mm. keskustelut, tapahtumat tai muu kahden tai useamman henkilön keskinäinen vuorovaikutus (ks. esim. Eraut 2000; Merriam, Caffarella, & Baumgartner 2009). Tällainen lähtökohta kunniaväkivaltatilanteissa tapahtuvan oppimisen tarkasteluun sopii hyvin.

3.2 KONTEKSTI JA OPPIMINEN

Tutkimuksessa lähtökohtana on käsitys oppimisesta arkipäivän tapahtumiin sisältyvänä ilmiönä. Oppiminen on informaalia ja satunnaista (ks. esim. Jesson & Newman 2004; Andersen & Boud & Cohen 2000; Mojab & McDonald 2008). Oppiminen ei näin ollen ole yhteisöstä ja kontekstista irrallista vaan se on tiettyä hetkenä ja tietyssä paikassa, tapahtuvaa oppimista. Kontekstuaalisen näkökulman mukaisesti, oppiminen ei synny kokemuksista vaan kokemuksissa (vrt. esim. Foley 1999; Sparks & Butterwick 2004; Ollis 2008). Näin ymmärrettynä kunniaan ja häpeään liittyviä asioita ei opita kunniaväkivaltatapauksista vaan kunniaväkivaltatapauksissa.

Aika ja paikkasidonnaisuudesta johtuen oppimisen voi katsoa olevan yhteisössä konstruoitua eli yhteisön jäsenten aikaan saamaa. Oppiminen ei näin ollen ole kognitiivista, korvien välissä tapahtuvaa, vaan sosiaalista, yhteisön muovaamaa (ks. esim. Fenwick & Tennant 2004; Jesson & Newman 2004). Se, mitä opitaan ja opetetaan, on kulloisenkin yhteisön enemmän tai vähemmän eksplisiittisesti määrittelemää. Tässä mielessä oppiminen on tietyissä yksittäisissä tilanteissa tapahtuvaa, kontekstuaalista kuten esimerkiksi Lave ja Wenger (1991) esittävät. Lave ja Wenger (1991) kirjoittavat toiminta- tai praktiikkayhteisöstä (community of practice) ja toteavat tällaisen yhteisön perustuvan kollektiiviseen oppimiseen, jonka taustalla on yhteinen intressi. Näkökulmallaan Lave ja Wenger (1998, 3) kritisoivat käsitystä, jonka mukaan oppimisella olisi alku ja loppu, oppiminen olisi vain yksilön toimintaa ja oppiminen olisi kontekstistaan ja muusta toiminnasta irrallista.

Vaikka oletettavasti on niin, että ensisijaisesti yksilöt oppivat, voidaan ryhmien tai yhteisöjen katsoa oppivan. Foley (2004, 47-65) on tarkastellut informaalia oppimista paikallisissa yhteisöissä. Foley (emt.) tutki informaalia ja satunnaista oppimista sosiaalisesti konstruoituna, ja empiirisenä tapauksena on australialainen kylätalo (neighbourhood house), jossa naapuruston asukkaat kokoontuvat keskustelemaan ja myös oppimaan. Keskeistä Foley (emt.) mukaan on ideologinen

ulottuvuus, jonka avulla ihmiset kykenevät tulkitsemaan merkityksiä ja näkemään itsensä uudella tavalla ja siten kehittämään elinympäristöään. Merkitysten tulkinta ja itsensä ja ympäristönsä uudella tavalla näkeminen on oppimista. Siksi oppiminen ei ole tyhjiössä tapahtuva mentaalinen ja kognitiivinen prosessi vaan yksilöiden konteksti kulttuurisine, poliittisine ja sosiaalisine dynamiikkoineen vaikuttaa oppimiseen (ks. esim. Fenwick & Tennant 2004, 55).

Konteksti ei kuitenkaan ole staattinen säiliö, jossa oppijat ikään kuin kelluvat vaan se on dynaaminen ja aktiivinen. Lave ja Wenger (1991) toteavat oppimisen perustuvan siihen tilanteeseen ja paikkaan jossa henkilöt toimivat, ei yksinomaan heidän päihinsä. Tällaisen näkökulman mukaisesti mukana oppimisessa voivat olla mukana myös artefaktit ja erilaiset symbolit ja merkit. Jesson ja Newman (2004) ovat tutkineet radikaalin sosiaalisen toiminnan oppimista, jonka tavoitteena on emansipatorinen muutos. Radikaalin toiminnan oppiminen, voi Jessonin ja Newmanin (emt.) mukaan tapahtua esimerkiksi kirkossa, järjestössä, erilaisissa toimintaryhmissä, poliittisessa puolueessa, organisaatiossa, hyväntekeväisyysjärjestössä tai muissa vastaavissa ryhmissä ja yhteisöissä, jotka tavoittelevat sosiaalista muutosta. Sosiaalinen toiminta liittyy em. esimerkeissä tavoitteelliseen oppimiseen, jolloin ihmiset oppivat vastustamaan esimerkiksi epätoivottua sosiaalista kontrollia ja vallankäyttöä. Ihmiset ymmärtävät oppimisen avulla oman paikkansa ja kokemuksensa ja oppivat kontrolloimaan paremmin omaa elämäänsä. He oppivat tavoitteellisesti, koska he kykenevät muuttamaan oppimisen seurauksena tapaa jolla katsovat, kokevat ja ajattelevat omassa yhteisössä ja laajemmin yhteiskunnassa. Näin he oppivat Jessonin ja Newmanin (2004, 253) olemaan radikaaleja aktivisteja (vrt. myös Foley 2004).

Radikaalin toiminnan oppiminen on nimenomaan yhteisöllistä oppimista, jossa koko yhteisö oppii tarkastelemalla omaa oppimistaan ja saamaan muutoksia aikaan. Esimerkiksi tarkastellessaan Maori-liikettä Jesson ja Newman (2004, 259-261), toteavat sosiaalisen toiminnan olevan tärkeää ihmisten kyvyssä ja mahdollisuudessa vastustaa sosiaalista kontrollia, joka käytännössä voi olla raakaa voimaa tai legitimoitua institutionaalista kontrollia. Sparks ja Butterwick (2004, 276-289) tarkastelevat paikallisesti tuotettuja merkityksiä, joita oppijat ja opettajat yhdessä tuottavat jossakin tietyssä kontekstissa. Samalla tavalla voidaan ajatella oppimisen kunniaväkivalta kontekstissa tapahtuvan. Kunniaa ja kunniaan liittyvää kontrollia rankaisuineen ei opita kirjoista eikä koulussa formaalin opettamisen puitteissa. Oppiminen ja opettaminen tapahtuvat arkipäivän toiminnoissa. Lapset ja nuoret oppivat vanhemmiltaan ja yhteisöltään ja vastaavasti vanhemmat ovat oppineet aikaisemmin omilta vanhemmiltaan sen, miten missäkin tilanteessa tulee toimia. Yhteisössä opitaan se, mikä on oikein ja mikä on väärin.

3.3 VUOROVAIKUTUS, YMMÄRTÄMINEN JA OPPIMINEN

Edellä on oppimista tarkasteltu arkipäivän toiminnoissa tapahtuvana kontekstuaalisena ilmiönä. Tähän voi lisätä vielä yhden näkökulman eli vuorovaikutuksen. Kuten edellä on selvinnyt, ei oppiminen tapahdu tyhjiössä vaan omassa kontekstissaan. Keskeistä oppimisessa on myös vuorovaikutus, jossa ymmärtämisellä, ja etenkin yhteisellä ymmärtämisellä, on tärkeä merkitys yhteisön oppimiselle.

Edellä jo lyhyesti tarkasteltiin Laven ja Wengerin käsitystä kontekstuaalisesta oppimisesta. Laven ja Wengerin (1991, 37) käsitys oppimisesta sisältää myös vuorovaikutuksen. Oppiminen tapahtuu Laven ja Wengerin (emt.) mukaan aina vuorovaikutuksessa, joten oppiminen paitsi kontekstuaalista niin myös vuorovaikutuksessa tapahtuvaa. Kiinnostavaa ovat myös Laven ja Wengerin (1991) käsitykset oppimisen ja tiedon suhteesta. Heidän mukaansa oppimisen tarkastelussa kiinnostavaa ei niinkään ole varman tiedon saavuttamisen ja kognitiivisiin prosesseihin ja käsitteellisiin rakenteisiin huomioon kiinnittäminen, vaan ennemminkin huomion kiinnittämien sosiaalisiin suhteisiin ja siihen millaisia sosiaalisia järjestelyjä oppimiselle näin mahdollistuu. Oppimisen voi näin ymmärtää kontekstuaalisena ymmärtämisenä, ei formaalin tiedon siirtona.

Myös Gallagherin (1992, 38) mukaan oppimisessa keskeistä on vuorovaikutus. Gallagher (1992, 33-54) on pohtinut Gadamerin hermeneutiikan soveltumista oppimisen tarkasteluun ja todennut oppimiskokemuksen olevan hermeneuttinen kokemus, jossa oppiminen on tulkintaa ja ymmärtämistä ja juuri siksi oppimista. Myös Kosken (1995, 250-258) mukaan Gadamerin filosofisessa hermeneutiikassa ymmärtämisen voi tulkita liittyvän oppimiseen. Esimerkiksi kunniaväkivaltatapauksissa opitaan jotain kunniaista ja häpeästä, jolloin keskeistä on paitsi kokemus oppimisesta niin myös vuorovaikutus muiden kanssa.

Oppimista, jota tarkasteltiin edellä arkipäivän toimintojen ja kontekstin kannalta voi tarkastella vuorovaikutuksen näkökulmasta Hans-Georg Gadamerin (1979) filosofiseen hermeneutiikkaan tukeutuen. Gadamerin hermeneutiikassa keskeistä on vuorovaikutus ja ymmärtäminen, jonka voi tulkita tarkoittavan yhteisen merkityksen muodostamista tietynä hetkenä tietyssä paikassa. Ymmärtäminen on Gadamerilla vuorovaikutuksellista ja kielellistä, ei mentaalista tai kognitiivista. Oppiminen on vuorovaikutusta ja sen voi tulkita olevan kontekstuaalista. Oppiminen edellyttää

vuorovaikutusta, joka voi olla vuorovaikutusta ihmisten kesken mutta myös vuorovaikutusta ihmisen ja artefaktin välillä, jolloin ihminen oppii käyttämään jotain artefaktia kuten esimerkiksi kunniaväkivaltakontekstissa huivia, jos huivin käytön haluaa kunniaväkivallaksi mieltää.

Hermeneuttinen käsitys ymmärtämisestä, oppimisen näkökulmasta tarkoittaa, että sosiaalisissa merkityksenluontitilanteissa opittava asia tai ilmiö on muutoksen alainen. Gallagherin (1992, 133) mukaan oppiminen, ja myös opettaminen, ovat hermeneuttisesta näkökulmasta tarkasteltuna kulttuurin tekemistä ja ylläpitämistä. Kunniaväkivallan suhteen tarkasteltuna tämän voi ajatella tarkoittavan kunniaan ja häpeään liittyvien käsityksen uudelleen tuottamista kunniaväkivaltatapahtumissa. Kulttuurin tekeminen ja uusintaminen voi kunniaväkivaltakontekstissa tarkoittaa sen oppimista, ettei tuoteta yhteisölle häpeää. Oppimisessa näin tarkasteltuna on tärkeää sekä omaksua että uusintaa kunnia-ajatteluun ja kunniaväkivaltaan sisältyvät ideologiset käsitykset kunniaa ja häpeästä.

Ideologialla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa kunniaan ja häpeään liittyvien sosiaalisten merkitysten tuottamista, haastamista ja uusintamista sekä yksilö- että yhteisön tasolla (vrt. Foley 2004, 14). Foleyn (2004) oppimista käsittelevässä esimerkissä ideologiassa ovat kietoutuneet yhteen oppiminen ja paikallinen politiikka. Ideologia näin ymmärrettynä muodostuu merkityksistä, jotka konstruoidaan ja uudelleen konstruoidaan yhteisön toiminnoissa. Ideologialla on tai voi olla sekä positiivisia että negatiivisia seurauksia. Toisaalta ideologia pitää yhteisön tai yhteiskunnan koossa yhteisillä arvoilla ja merkityksillä. Toisaalta se voi olla valtaa, hallintaa ja alistamista. Tässä jälimmäisessä tapauksessa ideologia muovaa ja luo uudelleen hallitsevan ryhmän tai yhteisön valtaa ja intressejä.

Ideologian avulla voi ymmärtää kulttuurin uusintamisen ja muutoksen olevan sosiaalinen prosessi. Oppiminen on keskeistä kulttuurisessa ja sosiaalisessa reproduktiossa ja muutoksessa. Foleyn (2004, 27-46) esimerkkinä on sademetsän suojelukampanja, jossa aktivistit oppivat mm. metsätieteestä, byrokraattien ja poliittisten systemien toiminnasta, ryhmädynamiikasta, strategisesta ajattelusta ja tiedotusvälineiden toiminnasta ja mediasta. Aktivistit oppivat asioita, joista heillä ei välttämättä ole ollut tietoa aikaisemmin ja he oppivat pääasiallisen kampanjatoiminnan ohessa sellaista, jota eivät aktiivisesti ole lähteneet oppimaan.

Myös Ollisin (2008) esimerkissä oppiminen on jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa tapahtuva ilmiö. Ollisin (emt.) mukaan taidot ja osaaminen kehittyvät aktivistien toiminnassa, joten niitä ei

siksi voi oppia kirjoista, luokkahuoneessa tai työpaikalla, vaikka osin näinkin voi tapahtua. Ollis (2008, 328) kiinnittää huomion siihen, miten aktivistit käyttävät kehoaan ja tunteitaan oppimiseen liittyvien merkitysten luonnissa. Aktivistien oppiminen on kehollista ja tunteisiin liittyvää vaikka se on myös järkipäistä ja rationaalista. Oppiminen ei siis ole vain tiedon hankkimista eikä vain sosiaalista ja informaalia vaan myös kehollista ja tunteisiin liittyvää. Ollisin (2008) mukaan intohimo, viha, turhautuminen ja halu muuttaa maailmaa ovat motivaatioina aktivistien toiminnalle ja oppimiselle.

Kunniaväkivaltakontekstissa tapahtuva oppiminen voidaan ymmärtää vuorovaikutuksessa tapahtuvaksi ideologian uusintamiseksi, jolloin yhteisön jäsenet oppivat ja ymmärtävät mistä kunnia ja häpeä on kysymys. Tämä ymmärtäminen on keskeistä myös tässä tutkimuksessa. Informantit kertovat siitä miten he ymmärtävät kunniaväkivallan ja tätä tutkimus puolestaan yrittää ymmärtää.

3.4 OPPIMINEN YHTEISÖLLISESSÄ KONTROLLISSA

Lopuksi tarkastellaan edellä esitettyjen kolmen eri näkökulman avulla tämän tutkimuksen käsitystä oppimisesta. Kunniaväkivaltatilanteissa tapahtuvan oppimisen tarkastelussa hyödynnetään näkökulmaa, joka on muodostettu yhdistelemällä lähinnä oppimista erilaisissa yhteisöissä tarkastelevista tutkimuksista kuten Jesson ja Newman (2004 251-264), Ollis (2008), Foley (1999), Andersen ja Boud ja Cohen (2000), Newman (2004), Fenwick ja Tennant (2004, 55-73), Sparks ja Butterwick (2004, 276-289) sekä Mojab ja McDonald (2008). Se, mikä tosin erottaa tämän tutkimuksen näkökulman edellä mainituista oppimista tarkastelevista näkökulmista on se, että em. tutkimuksissa oppiminen liittyy jonkin yksittäisen yhteisön oman toiminnan ja oppimisen kautta tapahtuvaan muutokseen. Muutos on lähinnä oman alistetun aseman havaitsemista ja pyrkimystä pois alistetusta asemasta. Tässä tutkimuksessa vastaavanlaista oppimisen kautta tapahtuvaa muutosta ei ole, koska muutos on mahdotonta yhteisön harjoittaman kontrollin takia eivätkä informantit tämän tutkimuksen kontekstissa aktiivisesti muutokseen ole edes pyrkimässä. Yhtäläisyyksiä sen sijaan on siinä, millaisena oppiminen em. tutkimuksissa ja tässä tutkimuksessa ymmärretään. Tässä tutkimuksessa painottuukin muutoksen sijaan vallitsevien ajattelu- ja toimintatapojen uusintaminen, eli kulttuurinen uusintaminen. Tarkastelen seuraavaksi em. kolmea oppimista koskevaa lähtökohtaa tarkemmin.

Kun tarkastellaan oppimista kunniaväkivaltatapauksissa, korostuu ensinnäkin se, että oppiminen on arkipäivän toiminnoissa tapahtuva ilmiö. Informantit kertovat haastatteluissa, miten ja millaisissa tapahtumissa ja tilanteissa kunniaväkivaltaa ilmenee tai millaisissa tilanteissa he ovat itse kokeneet kunniaväkivaltaa. Kun he kertovat ja muistelevat näitä tilanteita ja tapahtumia he samalla ymmärtävät ja reflektovat toimintaansa omassa yhteisössä. Tämän oppimisen voi sanoa olevan tulkinnallista oppimista tai kriittistä oppimista (Newman 2004, 267-281). Tulkinnallista oppimista tapahtuu kun tulkitaan omaa tai muiden toimintaa, kriittistä oppimista tapahtuu kun reflektoidaan omaa suhdetta maailmaan, ja instrumentaalista oppimista kun opitaan esimerkiksi oma työ (Newman 2004, 267-281).

Kun tarkastellaan oppimista kunniaväkivaltatapauksissa, korostuu edellisen lisäksi se, että oppiminen on tietyssä paikassa tapahtuvaa eli kontekstuaalista. Oppiminen kunniaväkivaltatapauksissa on nimenomaan aika ja paikkasidonnaista. Eräs informantti kertoo haastattelussa, että naisten kuten hänen vaimonsa on pidettävä huivia kotona aina silloin kun kotona on muita miehiä kuin omat perheenjäsenet. Lisäksi on pukeuduttava kunnolla ja ennen rukoushetkeä on peseydyttävä. Tällaisissa konkreettisissa tilanteissa tapahtuu oppimista. Etenkin tutkimuksissa, joissa tarkastellaan työssäoppimista, on jokseenkin vastaavanlainen näkökulma, aivan kuten edellä mainituissa aktivistien oppimista käsittelevissä tutkimuksissa.

Kun tarkastellaan oppimista kunniaväkivaltatapauksissa, korostuu myös se, että oppiminen on vuorovaikutukseen perustuvaa toimintaa. Kukaan informanteista ei haastatteluissa todennut perehtyvänsä kunniaan tai häpeään yksin vaan perehtyminen tavalla tai toisella tapahtuu muiden yhteisön jäsenten kanssa. Informantit kertoivat tapauksista, joissa kaikissa oli mukana yksi tai useampi ihminen informantin itsensä lisäksi. Yleensä kerrotuissa tapauksissa on useita henkilöitä, osa omasta perheestä, osa suvusta ja osa naapurustosta. Kaikkien henkilöiden kokemus tai ymmärrys tilanteista ei välttämättä ole samanlainen ja vaikka ne olisivat samanlaisia, ne eivät mitään todennäköisimmin ole identtisiä (Jarvis 2012, 4). Eri ihmisten välisessä toiminnassa tapahtuu oppimista, kenties niin että vain yksi ihminen oppii jotain tai sitten niin että koko ryhmä oppii, kuten edellä kuvatuissa aktivistien oppimista käsittelevissä tutkimuksissa.

Kun edellä luetellut kolme näkökulmaa yhdistää kunniaväkivaltateeman ehkä keskeisimpään piirteeseen eli yhteisön harjoittamaan kontrolliin, voidaan puhua *oppimisesta yhteisöllisessä kontrollissa*, vähän samalla tavalla kun Foley (1999, 39), joka havainnollistaa aktivistien tai alistetussa asemassa olevien oppimista käsitteellä ”learning in a struggle”. Sosiaalinen kontrolli tuo

oppimisen tutkimiseen, tämän tutkimuksen tapauksessa, Foucault´laisen vallan analyysin. Oppimisen voi tällöin sanoa muotoutuvan ja aktualisoituvan diskurssissa, joka tuottavat ja ylläpitävät valtaa. Valta tuottaa sekä ilmiön eli kunniaväkivallan mutta myös oppimisen. Yhteisön jäseniä kontrolloidaan, jotta he oppivat käyttäytymään niin etteivät tuota häpeää. Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan tutkimusasetelmaa.

4 TUTKIMUSASETELMA

Edellä on tarkasteltu kunniaa kulttuurisena ilmiönä, kunnian yhteisöllistä kontrollointia, kunniaväkivaltaa yhtenä väkivallan muotona ja informaalia oppimista. Tässä luvussa tarkastellaan tutkimusasetelmaa. Aluksi esitellään tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset. Sen jälkeen tarkastellaan tutkimuksen metodologisia lähtökohtia. Sitten tarkastellaan tutkimusaineiston keruuta ja analyysiä. Lopuksi tarkastellaan tutkimuksen tekemiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja tutkimuksen arviointia.

4.1 TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Kunniaväkivalta ja informaali oppiminen muodostavat ilmiön, jossa oletettavasti riittäisi pohdittavaa ja tutkittavaa niin teoreettisesti, metodologisesti kuin empiirisestikin. Tässä tutkimuksessa keskitytään vain yhteen näkökulmaan, koska informaali oppiminen kunniaväkivaltatapauksissa on haastava tutkimuskohde. Aiheesta ei ole tehty useitakaan tutkimuksia ja ilmiötä voi olla hankala tutkia jo ilmiön itsensäkin takia.

Tutkimuskohteen haasteellisuus asettaa omat ehtonsa tutkimuksen käytännön suorittamiselle. Lähtökohtaisesti voi kuitenkin olettaa tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten määrittävän ainakin osin sen, miten tutkimus olisi tehtävä ja miten voi saada vastauksen tutkimuskysymyksiin. Toisaalta Varton (1992, 30) mukaan se, millaiseksi tutkimuksen kohteena oleva ilmiö ymmärretään määrittää tutkimuksen ennakko-oletuksia ja tutkimuskysymysten muotoilua. Käsillä olevan tutkimuksen kannalta se tarkoittaa kunniaväkivaltatapauksissa oppimisen tarkastelua kielellisesti haastatteluissa tuotettuna ilmiönä.

Tutkimuskohde ei kuitenkaan kerro miten ja mistä lähtökohdista pitäisi tutkimusta tehdä vaan tutkimuksen tekijä joutuu esittämään kysymykset ja valitsemaan välineet, joilla vastata esitettyihin kysymyksiin. Metodologiset ratkaisut ovat näin ollen tutkijan päätettävissä. Lähtökohtaisesti tutkimuksen perussitoumuksiin tai tieteenfilosofisiin lähtökohtiin liittyvät ontologiset ja epistemologiset valinnat liittyvät tutkimuksen metodologisiin ratkaisuihin ja nämä edellä mainitut taas tutkimusongelmaan ja tutkimuskysymyksiin. Pääsääntöisesti tutkimuksen ontologinen määrittely edeltää tutkimuksen epistemologista määrittelyä. Nämä määrittelyt puolestaan vaikuttavat siihen miten ja millaisella menetelmällä tutkimuskohdetta kannattaa tutkia.

Tutkimuksessa pitäydytään ongelmalähtöisessä ja käytännönläheisessä tutkimusotteessa. Erilaisten kysymysten tekeminen ja niihin vastaaminen on keskeistä tutkimusprosessissa ja tutkimustehtävänä on selvittää ongelma, jota ei ole juurikaan selvitelty. Tutkimustehtävänä on ymmärtää se, mitä kunniaväkivaltatapauksissa opitaan ja millaiselta näyttää yksilön asema yhteisössä. Tutkimustehtävä on rajattu käsittämään informaalin oppimisen kunniaväkivaltatapauksissa siltä osin kuin ilmiön määrittely ja tuottaminen tapahtuu informanttien haastatteluissa. Kysymys on yhden kulttuurisen ajattelu- ja toimintatavan olemassaolon ymmärtämisestä.

Tutkimuskysymykset, joihin vastausta haetaan liittyvät toisiinsa. Ensimmäinen tutkimuskysymys on, mitä kunniaväkivaltatapauksissa opitaan? Toinen tutkimuskysymys on, millainen yksilön asema tai positio yhteisössä on. Tämä jälkimmäinen kysymys korostaa ensimmäistä tutkimuskysymystä enemmän tutkimuksen näkökulma eikä niinkään informanttien omaa näkökulma. Näihin kahteen kysymykseen vastaamalla voidaan ymmärtää ehkä vähän paremmin mm. sitä, miten kunniaväkivaltaa on yhteiskunnissa, joissa sitä ei ole alkujaan ole ollut.

Tärkeä metodologinen lähtökohta on informanttien oman ymmärryksen ja ymmärryksen taustalla olevien kokemusten kuvaaminen haastatteluissa. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita oppimisesta kunniaväkivaltatapauksissa ja tähän liittyvistä tulkinnoista ja ymmärtämisestä. Tulkitsijoita ovat informantit mutta myös tutkija. Ilmiön tulkinnallisuutta ja ymmärtämistä korostavan näkökulman mukaisesti tutkimuksen voi sanoa kuuluvan tulkinnalliseen paradigmaan. Tästä näkökulmasta voi hermeneuttista tutkimusstrategiaa pitää relevanttina lähtökohtana ohjaamaan tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia mutta myös käytännön suoritusta.

Seuraavaksi esitellään tutkimuksen metodologiset lähtökohdat. Aluksi tarkastellaan tutkimusstrategiaa, sen jälkeen aineiston keräämistä, sitten analyysivälinettä ja lopuksi analyysin etenemistä.

4.2 METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

Metodologisilla lähtökohdilla tarkoitetaan tässä tutkimuksen tietoa ja todellisuutta koskevaa perusnäkemystä. Kohteen ontologinen tarkastelu, kuten todettiin, edeltää tutkimuksen epistemologista tarkastelua ja asettaa ehtoja sille. Toisin sanoen, se millaisena informaali oppiminen kunniaväkivallassa nähdään tutkimuksellisesti, liittyy siihen, millaista tietoa ja millaisella

menetelmällä informaalista oppimisesta kunniaväkivallassa voidaan saada tietoa. Tässä kappaleessa tutkimustehtävä ja -ongelma sekä tutkimuskysymykset sijoitetaan tutkimuksen tieteenfilosofiseen ja metodologiseen kontekstiin, joihin vastaamalla ongelma tulee, ainakin osin, selvitettyä.

Edellä esiteltyt tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset mahdollistavat osin metodologisten vaihtoehtojen rajaamisen. Joillain menetelmillä asetettuihin kysymyksiin on mahdollista vastata, joillain toisilla oletettavasti ei. Vaihtoehtoja on useita, toisaalta joitain vaihtoehtoisia teoreettisia näkökulmia ja menetelmiä ja aineostonkeruutekniikoita taas ei ehkä edes voi hyödyntää. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset siis osin määrittävät niitä välineitä, joilla niihin voi vastata vaikka viime kädessä, kuten edellä todettiin, tutkimus itsessään ei tee valintoja vaan tutkijan on tehtävä valinnat millä ja miten asetettuihin kysymyksiin voi tai kannattaa vastata. Vaihtoehtoja olisi useita mutta tutkimuksessa on päädytty sijoittamaan kahdessa edellä olevassa luvussa kuvattua informaali oppiminen ja kunniaväkivallan seuraavaksi käsiteltävään tieteenfilosofiseen ja metodologiseen kontekstiin.

Tutkimuksen tieteenfilosofinen paikka on tulkinallisessa paradigmassa, mikä jo sinällään on ymmärrettävää, koska kyseessä on laadullinen tutkimus. Näkökulmassa korostuvat ilmiön tulkinta ja ymmärtäminen, ei niinkään selittäminen. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarjota yksi näkökulma tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön eli kunniaväkivaltatapauksissa oppimiseen eikä kehittää teoriaa tai soveltaa empiirisen aineiston analyysiin jotain valmiiksi olemassa olevaa teoriaa. Tulkinallinen paradigma on kuitenkin sangen yleinen määritelmä, joten tarkemmin määriteltynä tutkimuksen tieteenfilosofisen lähtökohdan voi sanoa olevan sosiaalisessa konstruktionismissa ja etenkin kriittisessä hermeneutiikassa.

Sosiaalinen konstruktionismi tieteenfilosofisena lähtökohtana korostaa tiedon ja todellisuuden kielellistä konstruointia (Berger & Luckman 1994; Gergen 1994; Potter & Wetherell 1987). Tämän tutkimuksen kontekstissa se tarkoittaa, että informantit tuottavat tulkintoja siitä, mitä kunniaväkivaltatapauksissa opitaan. Se tarkoittaa myös sitä, että tutkimus luo näistä tulkinnoista ja oppimisesta kunniaväkivaltatapauksissa tulkinnan. Kantaa ei siten oteta siihen, ovatko tulkinnat ja niiden perusteella tehdyt analyysit ja johtopäätökset oikeita verrattuna siihen ”miltä oppiminen kunniaväkivaltatapauksissa oikeasti on”. Vaikka kunniaväkivalta ja siinä tapahtuva oppiminen ovat olemassa olevia ilmiöitä, ei tässä tutkimuksessa sosiaalisen konstruktion mukaisesti oleteta kantaa siihen miten ”asiat todellisuudessa ovat”.

Kunniaväkivaltatapauksissa tapahtuva oppiminen on kielellisesti haastatteluissa tuotettu ilmiö. Ilmiö on tuotettu niin informanttien selonteoissa kuin tutkimusraportin tekstissä. Se on siten yhdessä kielellisesti luotu kuvaus. Tutkimuksen tekemisen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksellisesti on mahdotonta tavoittaa kunniaväkivaltaa ja informaalia oppimista, koska välissä on kieli eli symbolinen ”taso”. Tosin em. platonilainen kahden maailman malli on ongelmallinen epistemologisesti ja ontologisesti mutta menee teemana tämän tutkimuksen intressin ohi eikä sitä siksi käsitellä tarkemmin. Hermeneutiikka tieteenfilosofisena lähtökohtana puolestaan tarkoittaa merkityskokonaisuuksien tulkintaa ja niiden ymmärtämisen korostamista. Tässä tutkimuksessa tavoitteena on ymmärtää informaalia oppimista kunniaväkivaltatapauksissa. Tässä tutkimuksessa sosiaalista konstruktionismia keskeisemmässä asemassa on hermeneutiikka, jota tämän tutkimuksen tutkimusstrategiana tarkastellaan seuraavaksi enemmän.

4.2.1 TUTKIMUSSTRATEGIANA KRIITTIS-HERMENEUTTINEN YMMÄRTÄMINEN

Tutkimuksessa hyödynnetään tutkimusstrategiana kriittistä hermeneutiikkaa. Kriittinen hermeneutiikka ohjaa käsitystä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä, eli sitä, millaiseksi informaali oppiminen kunniaväkivaltatapauksissa ymmärretään. Kriittinen hermeneutiikka ohjaa myös sitä, millaiseksi tutkimuksen tekeminen ymmärretään ja miten ja millaista tietoa kohteesta on mahdollista saada.

Hermeneutiikassa keskeistä on ymmärtäminen. Hermeneuttinen ymmärtäminen merkityksiä tulkitsemaalla eroaa positivistisen tiedekäsityksen mukaisesta tieteellisestä selittämisestä. Jälkimmäinen tuottaa, ainakin ideaalimuodossa, objektiivista tietoa ilman, että tutkijalla on vaikutusta itse tietoon. Hermeneuttinen ymmärtäminen sen sijaan ottaa huomioon myös tutkimuksen ja tutkijan vaikutuksen tiedon tuottamisessa (ks. Gadamer 1979; 2004). Seuraavaksi tarkastellaan Gadamerin filosofista hermeneutiikkaa ja sen jälkeen kriittistä hermeneutiikkaa.

Gadamerin hermeneutiikkaa on kutsuttu filosofiseksi eli ontologiseksi hermeneutiikaksi siitä syystä, että siinä on kuvattu ymmärtämisen ontologiaa, eli ymmärtämisen rakennetta ja sen ehtoja. Filosofisessa hermeneutiikassa ei siis ole kyse teoriasta tai metodista, joka kuvaisi sitä, miten pitäisi ymmärtää vaan filosofinen hermeneutiikka tarkastelee ymmärtämisen keskeisiä piirteitä, eli historiallisuutta, kielellisyyttä ja kehämäisyyttä. Keskeisintä on kysymys siitä, miten ymmärrämme ja erityisesti siitä, miten ymmärrämme kommunikaatiossa, jonka voi ymmärtää yhteisölliseksi

tavaksi ajatella tai laajemmin kulttuuriksi.

Gadamerin (1979, 340-341) mukaan kieli on keskeisessä asemassa ymmärtämisessä. Gadamerin (emt.) mukaan ymmärtämisessä on sitten kyse dialektisesta vuorovaikutussuhteesta tulkitsijan ja tulkittavan ilmiön välillä. Vuorovaikutussuhde on kielellinen ja siksi sosiaalinen. Kieli ei Gadamerille (emt. 365) näin ollen ole vain väline, jolla tietoa yms. siirretään vaan kieli on ymmärtämistä ja ymmärtäminen on kieltä. Kieli on enemmänkin tila tai konteksti tai paikka, jossa ymmärtäminen ja muu toiminta tapahtuu. Gadamerin (1979, 401) mukaan oikeastaan koko oleminen on kielestä riippuvaista. Näin tarkasteltuna oleminen kielenä tarkoittaa myöhemmin tarkasteltavan kriittisen hermeneutiikan kannalta sitä, että kieli on osa paitsi perinnettä myös valtaa ja auktoriteettiä.

Koska Gadamerin käsityksessä olemassa olosta ja inhimillisestä toiminnasta ja sen mahdollisuudesta on kyse kielestä ja tulkinnasta, on merkitysten luominen ja tulkinta kontekstisidonnaista. Tulkinta tapahtuu aina jossakin paikassa, jonakin hetkenä. Gadamerin hermeneutiikan voi sanoa olevan tietoteoreettisesti konstruktionistista, koska tieto muodostuu ihmisten vuorovaikutuksessa eli sosiaalisissa käytännöissä. Gadamerin filosofisessa hermeneutiikassa ymmärtämisen konteksti on kielellinen mutta myös materiaallinen, koska materiaaliin esineisiin viitataan, kuten tehdään esimerkiksi haastatteluissa. Huivi tai kädestä kiinnipitäminen on, tämän tutkimuksen haastatteluissa, osa kielellistä merkitysten maailmaa. Kuten edellä todettiin Gadamerin hermeneutiikassa ymmärtäminen ei ole mentaalinen, korvien välissä tapahtuva ilmiö vaan vuorovaikutuksellinen, sosiaalinen ja yhteisöllinen (Gadamer 1979; 2004).

Edellä selvisi, että ymmärtäminen on hermeneuttisen käsityksen mukaan kontekstuaalista. Ymmärtämisen konteksti ei kuitenkaan, kuten edellä on tullut ilmi, sijaitse ”korvien välissä” vaan ymmärtäminen on enemmänkin sosiaalista toimintaa, kulttuurin tekemistä. Näin ollen kieli, tulkinta ja ymmärtäminen muodostavat ymmärtämisen kontekstin (Gadamer 1979, 258-262). Mikä tahansa tulkinta ja ymmärtäminen ei kuitenkaan ole mahdollista, koska ainakin periaatteessa tietty kulttuurinen aika ja paikka asettavat rajat ymmärtämiselle. Tulkintakontekstina hermeneutiikassa on oikeastaan nykyisyys, josta ilmiötä tarkastellaan, on se sitten nykyisyyden ilmiö tai historiallinen ajallisesti jo mennyt ilmiö (Gadamer 1979, 263).

Tulkintakontekstin luonteesta johtuen, Gadamerin filosofisessa hermeneutiikassa ymmärtäminen on ajassa ja paikassa tapahtuva ilmiö. Tällaisena se on yhteisö- tai kulttuurisidonnaista ja siksi

positivistisen tieteen ihanteen mukainen absoluuttinen totuus tai edes ainoa totuus ei ole mahdollista. Niin informanttien kuin tutkijan tulkinnat ja ymmärrys ovat ainakin osin ellei kokonaan omien ennakkokäsitysten määrittelemiä tai eivät ole ”puhtaita” ja absoluuttisia ja siten ainoita oikeita. Hermeneutikko tarkasteleekin ilmiöitä Gadamerin (1979, 267-275) mukaan tietyistä historiallisesta näkökulmasta.

Näkökulmia on useita ja hermeneuttisen tulkinnan tarkoituksen on selvittää eri tulkinnat ja tulkintahorisontit. Erilaiset tulkintahorisontit, niin informanttien kuin tutkijan ja kenties muiden voivat olla keskenään ristiriitaisia tai ne voivat olla yhteneväiset. Gadamerin (1979, 337-341) mukaan hermeneuttisen tulkinnan tulee kuitenkin etsiä yhteistä tulkintanäkökulmaa, joka yhdistää tai ei ainakaan jää eri tulkintanäkökulmien vangiksi. Gadamer (1979 337) mukaan tulkintahorisonttien sulautumisella eli fuusioitumisella, voidaan ohittaa tulkitsijan oma kontekstuaalisuus ja vapautua omasta tulkintakehyksestä. Tämä on mahdollista saavuttaa hermeneuttisen kehän eli dialektisen ymmärtämisen kautta. Hermeneuttisessa kehässä ymmärtäminen tapahtuu osa-kokonaisuus-suhteen avulla (Gadamer 1979, 259). Hermeneuttisessa kehässä tutkimuksen ennakkokäsitys horisontti ja tekstin horisontti (tutkimuskohde) sulautuvat ja muuntuvat. Täysin mahdollista myös on, ettei fuusioitumista tapahdu. Hermeneuttisen tulkinnan ja ymmärryksen tavoitteena on siis paitsi löytää eri tulkintahorisontit ja niiden mahdollinen fuusioituminen niin myös ohjata informantteja ja tutkimusta ymmärtämään omista lähtökohdista nousevaa tulkintaa.

Edellä tarkasteltiin Gadamerin filosofista hermeneutiikkaa, joka toimii analyttisenä kehyksenä tutkimuksen tekemiselle. Nyt tarkastellaan kriittistä hermeneutiikkaa, joka perustuu hermeneutiikkaan ja omaa samat lähtökohdat mutta tuo kriittisen aspektin Gadamerin hermeneutiikkaan tai hermeneutiikkaan. Kriittinen hermeneutiikka kohdentaa analyysiä ja tutkimuksen tekemistä ylipäänsä. Tutkimusstrategiana sovelletaan pääasiassa kriittistä hermeneutiikkaa Robergen (2011) esittämän hahmotelman mukaisesti, jolloin informaalia oppimista kunniaväkivaltatapauksissa tulkitaan, sijoitetaan se laajempaan teoreettisen yhteyteen ja näin ymmärretään yhteisöllistä toimintaa. Kriittisen hermeneutiikan soveltamisessa keskeistä on epäily. Gallagher (1992, 241) toteaa kriittiseen hermeneutiikkaan sisältyvän epäilyn olevan tärkeä ero verrattuna ei kriittiseen hermeneutiikkaan, kuten esimerkiksi Gadamerin hermeneutiikkaan. Epäily tarkoittaa tulkintaa, jossa ei uusinneta tulkinnan kohdetta ja merkityksiä totutuilla tavoilla.

Roberge (2011) toteaa, ettei kriittinen hermeneutiikka ole valmis teoria ja määritelmänä se on ollut

epäselvä. Kriittinen hermeneutiikka on Robergen (2011, 5) mukaan metodi ja filosofia, joka on muodostettu merkityksen, toiminnan ja kokemuksen teorioista. Tavoitteena on ymmärtää kolmen eri aspektin dialektiikkaa. Ideologian ymmärtäminen tapahtuu merkityksen, toiminnan ja kokemuksen välisiä suhteita tarkastelemalla. Kriittisen hermeneutiikan ytimessä voi sanoa olevan pyrkimys laajentaa sitä näkökulmaa missä toimija on kiinnittämällä huomio ideologiaan, joka tukee ja ylläpitää valtarakenteita (Gallagher 1992, 239-275).

Tämän tutkimuksen kannalta olennaista on informanttien selonteot, joissa he selittävät ymmärrystään ja kokemuksiaan kunniaväkivallasta. Hermeneutiikan yhteydessä kriittinen tarkoittaa yksilöiden tai ryhmien alistamista. Esimerkiksi Ricouerin kriittisessä hermeneutiikassa on Busacchin (2015, 83) mukaan kysymys Gadamerin hermeneutiikan ja Habermasin ideologikritiikin yhdistämisestä, jossa Habermas kritisoi Gadamerin silmien ummistamista vallan vaikutuksilta ja kielessä pitäytymisestä (emt.). Kriittisellä hermeneutiikalla Ricouer, Busacchin (2005, 84) mukaan, tarkoittaa teoriaa, joka yhdistelee Gadamerin hermeneutiikan tulkinnallisuutta ja Habermasin ideologikritiikkiä tarjoamalla dialektisen sillan näiden kahden välille, ns. kolmannen hermeneuttisen tien.

Ideologisten merkitysten tarkastelun avulla voidaan ymmärtää kuinka kulttuuriset merkitykset sekä esittävät että kätkevät jotain. Juuri merkitysten monitulkintaisuus antaa yhteisölle mahdollisuuden representoida itsensä ja samalla hallita yhteisöä. Kriittiseen hermeneutiikkaan osana kuuluva teoria merkityksestä tarkoittaa Robergen (2011, 16) mukaan sitä, että kulttuuriset merkitykset paljastavat jotain mutta samalla kätkevät jotain. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalisen ryhmän tai yhteisön on luotava omakuva eli ymmärrys itsestä, joka luo ryhmän integraation (Ricouer 1981, 225).

Robergen (2011) esittämän kriittiseen hermeneutiikkaan sisältyvän ideologisen toiminnan tarkastelun avulla voidaan puolestaan ymmärtää sitä ideologis-moraalista näkemystä, joka sulkee yhteisön ulkopuolisilta rajaamalla muut yhteisön ulkopuolelle. Ideologista toimintaa tarkastelemalla voidaan siis etsiä niitä useita eri tapoja, joilla sosiaalinen inkluusio-ekskluusio konstruoii itsensä. Kriittiseen hermeneutiikkaan osana kuuluva teoria toiminnasta tarkoittaa Robergen (2011, 16) mukaan eri tapoja, joilla sosiaalisen sisään- ja ulossulkemisen (inclusion-exclusion) mekanismit konstruoivat itsensä ja miten em. tavat yhteisössä koetaan.

Toiminta synnyttää merkityksen, toteaa Robergen (2011, 10). Kulttuurinen toiminta on sosiaalinen

prosessi, jossa toimijat ja yhteisöt esittävät itselle ja muille oman sosiaalisen paikkansa. Tavoitteena on aitous ja todellisuuden tuntu eli saada muut uskomaan konstruoitu todellisuuden ilmenemismuoto. Tässä Robergen (2011, 11) viittaa kehys-käsitteeseen, jonka voi jokseenkin saman sisältöisenä löytää esimerkiksi Goffmanin (1986) kehyksen käsitteenä. Kehys erottaa sisäisen ja ulkoisen todellisuuden vakuuttelemalla sisäisen relevanttisuutta. Esimerkiksi kunniaväkivallassa kunnain menettäminen huivitta kulkemisessa viittaa länsimaistumiseen ja ulkopuoliseen. Huivin pitämistä kunnian merkityksessä taas viittaa sisäiseen kunnian relevanttisuuteen. Kehyksellä tulkitaan maailmaa ja samalla luodaan oma maailma.

Kehys ja kehyksen tulkinta on perustaltaan ideologista (Robergen 2011, 12). Jokainen sosiaalinen yhteisössä suoritettu toiminta on ideologisesta näkökulmasta tarkasteltuna moraalinen teko, koska kysymys on ideologian näkökulmasta tarkasteltuna kategorisesta jaosta esimerkiksi hyvään ja pahaan, oikeaan ja väärään tai maalliseen tai pyhään. Tällaisilla binäärisillä jaoilla on tarkoitus vakuuttaa yhteisö ideologiaan perustuvasta todellisuuden tunnusta. Samalla on myös tarkoitus vaalia yhteisöä ja ideologiaa eli todellisuuden tuntua sitä haastavilta näkemyksiltä ja teoilta.

Robergen (2011) esittämään kriittiseen hermeneutiikkaan sisältyvään ideologisen kokemuksen tarkastelun avulla voidaan ymmärtää ja selventää kuinka merkitykseen ja toimintaan sisältyvää jännitettä ja dualismia ei voi erottaa yhteisön jäsenten itsetulkinnasta. Ideologia maailman tulkintana sisältyy subjektin itsetulkintaan. Kokemus selittää subjektin autonomisuuden ja ideologian välisen tasapainon. (Robergen 2011, 16). Ideologia on merkityssysteemin kaltainen ja sillä on referentti, josta se puhuu etäältä. Ideologia ei siis puhu itsestä vaan ideologia on itsessään merkitys. Ideologian tulkinta on myös ikään kuin tulkintaa siitä, mikä tulkitaan ideologiaan kuuluvaksi ja mikä ei, ja miten muodostuvat yhteisön ajallisaikalliset rajat. Ideologia voidaan ymmärtää Ricoeurin (1981, 145-164) mukaan tekstiksi. Käytännössä ideologiassa on kyse aina voimasta ja rajoittamisesta ja auktoriteetin toiminnan oikeuttamisesta ja hallitsemisen ja vallankäytön oikeuttamisesta (Roberge 2011, 7-9).

Kokemus tarkoittaa omaksumista eli jonkin vieraan ja etäällä olevan tekemistä omaksi (Ricoeur 1981, 182-193). Kyseessä on itseymmärryksen kokemus eli tulkintavälitteisestä omaksumisesta, jossa päämääränä on subjektin itseymmärrys. Robergenin (2011, 14) mukaan kokemus on moraalista, koska se liittyy subjektin autonomisuuteen. Se muodostuu ideologiaa synnyttävissä konkreettisissa vuorovaikutuksissa ja itseymmärryksessä. Autonomisuus on kuitenkin haavoittuvaa. Ideologista on täten mikä tahansa, mikä estää merkityksessä, toiminnassa tai kokemuksessa

subjektin itseymmärryksen eli autonomisuuden Robergenin (2011, 14-15). Tästä näkökulmasta voi tarkastella kunniaväkivaltatapauksissa oppimista ja suhteuttaa se jo aikaisemmin mainittuun Foleyn (1999) aktivistien oppimisen tutkimiseen.

Tässä tutkimuksessa kunniaväkivaltatapauksissa oppimista tarkastellaan pääasiassa kriittisen hermeneutiikan pohjalta ajallisesta ja paikallisesta kontekstistaan erottamattomana, vuorovaikutuksellisenä ja kielellisenä yhteisen merkityksen muodostumisena. Sen mukaisesti ymmärtäminen ei tapahdu ”korvien välissä” eli mentaalisenä prosessina vaan se ilmenee kielenkäytössä ja muussa symbolisessa vuorovaikutuksessa, joten merkityksen muodostuminen on perusluonteeltaan sosiaalinen tapahtuma. Haastatteluissa informanttien ymmärrykset ja kokemukset kunniaväkivallan oppimisesta ovat yhteistä ymmärrystä vaikka niissä olisi eroja. Ne ovat yhteisöllisen oppimisen eli kulttuurin tekemisen keskeisiä rakennuspalikoita.

Se, miten edellä esitetyt näkökulmat kunniaista, kunnian kontrolloinnista, kunniaväkivallasta, informaalista oppimisesta ja kriittisen hermeneutiikan käsityksestä ymmärtämisestä, voidaan saada esille aineistosta, vaatii ensin aineiston keräämistä. Tutkimuksessa empiirisenä aineistonkeruutekniikkana ovat haastattelut, joiden keräämistä tarkastellaan seuraavaksi ennen aineiston fenomenografisen analyysin tarkastelua.

4.2.2 HAASTATTELUAINEISTON KERÄÄMINEN

Tutkimuksen aineistona on avoimet haastattelut. Haastattelujen tekemistä voinee pitää yhtenä yleisimpänä menetelmä kerätä aineistoa kasvatus- ja sosiaalitieteissä. Haastattelu voidaan ymmärtää aineistonkeruutekniikkaksi, jossa informantit kertovat tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Sen jälkeen aineisto käsitellään ja analysoidaan ja raportoidaan. Tällainen käsitys haastattelusta vastaa hyvin Kvalen (1996, 3-5) esittämää metaforaa kullankaivajasta, joka kaivaa kullan eli tiedon esiin haastatteluista. Tieto löytyy haastattelusta eikä tutkija vaikuta omalla toiminnallaan esimerkiksi analyysillä itse tietoon vaan objektiiviset faktat ikään kuin löydetään. Kvale (emt.) esittää myös toisen, matkailija metaforan. Matkailija, kullankaivajasta poiketen tuo tarinan matkalta ja alkuperäiset tulkinnat saavat uudenlaisen matkailijan luoman tulkinnan, jolloin informanttien luovat merkitykset ja tulkinnat saattavat tulla tulkituksi uudesta näkökulmasta ja saada eri merkityksen. Uuden tiedon tuottaminen ei ole ehkä ainoa päämäärä vaan myös uusi itseymmärrys sekä informanteille että tutkimukselle. Itse asiassa haastattelua voi pitää informanttien

ja tutkijan luomana aineistona juuri edellä olevan Kvalen esittämän matkailijametaforan tapaan. Haastattelu ei ole tutkijan analysoitavaksi tuotu ”näyte todellisuudesta” (vrt. Gubrium & Holstein 1995) vaan tehty tiettyssä tilanteessa tiettyä tarkoitusta varten.

Käsillä olevassa tutkimuksessa oli alkujaan tavoitteena tehdä haastattelut niin, että olisi ollut mahdollista analysoida eroja kunniaväkivaltaa kokeneiden ja kunniaväkivaltaa soveltaneiden välillä. Kuitenkin analyysiä tehdessä kävi ilmi, että niin uhrit kuin tekijät ovat tavallaan kummatkin uhreja (tulkinnasta riippuen) ja toisaalta aineisto oli aika pieni, jotta siitä olisi kunnolla saanut jotain irti em. erojen suhteen. Tarkoitus alkujaan oli myös tehdä haastattelut sukupuolen mukaan, jolloin olisi saatu eroja informaalin oppimisen ja kunniaväkivaltatapauksien sukupuolen mukaan. Tämä idea kaatui siihen, ettei ollut mahdollista käytännössä etukäteen päättää kuinka monta kummankin sukupuolen edustajaa haastatteluihin loppujen lopuksi tulisi. Ennen haastattelujen tekemistä, ajatuksena oli myös kysyä suoraan informanteilta, miten he oppivat kunniaväkivaltilanteissa ja mitä he oppivat. Oppimisesta informantit eivät paljoa osanneet kertoa tosin kuin kunniaväkivallasta ja kokemuksistaan. Tämä oli toisaalta yllättävä havainto. Toisaalta se on ymmärrettävää, koska ihmiset eivät ylipäänsä osaa niinkään kertoa siitä mitä he arkipäiväisessä elämässään oppivat, koska oppimista arkipäivän tapahtumissa ei välttämättä mielletä oppimiseksi. Samanlainen havainto on esimerkiksi Jarvisilla (2012,1) tutkimuksessaan, jossa hän pyysi aikuisia kirjaamaan oppimistapahtumia. Kuitenkin oppimista voi sanoa tapahtuvan koko ajan iästä ja paikasta riippumatta.

Haastatteluihin tutkimuksen informantit valikoitiin sillä perusteella, että oli tiedossa, että haastateltavalla tai hänen perheessään oli tavalla tai toisella kokemusta kunniaväkivallasta. Tiedot perustuivat yhden suomalaisen rannikkokaupungin sosiaalitoimen maahanmuuttaja-asiakkaita koskeviin tietoihin. Haastattelujen tekemiseen saatiin sosiaalitoimesta tutkimuslupa.

Tutkimuksen aineisto on loppujen lopuksi kerätty kolmella ryhmähaastattelulla ja kahdella yksilöhaastattelulla. Kaikki haastattelut on tehty informanttien äidinkielellä käyttämällä virallista asioimistulkkia. Kaikkiaan tehtiin siis viisi haastattelua, jotka tallennettiin digitaalisella sanelukoneella mp3-tiedostoiksi. Osa henkilöistä ei suostunut haastateltavaksi, osa perui sen jälkeen kun olivat jo suostuneet ja muutama haastateltava ei vain ilmaantunut paikalle haastatteluajankohtana. Kaikkiaan haastatteluihin osallistui 11 informanttia, joista naisia oli kuusi ja miehiä viisi. Informantit ovat muuttaneet Suomeen Irakista, Syyriasta, Afganistanista ja Etiopiasta. Kukin haastattelu kesti noin tunnin, tosin yksi haastattelu kesti 90 minuuttia ja haastateltava olisi

voinut ja ilmeisesti halunnutkin jatkaa pidempään mutta tulkin käyttöön varattu 90 minuutin aika loppui. Siksi haastattelu oli pakko lopettaa ja se jäi kesken.

Kaikki haastattelut tehtiin informanttien kotona, joka ympäristönä on haasteltavan näkökulmasta luonteva, toisin kuin ehkä toimisto tai jokin julkinen tila. Ennen haastattelua haastateltaville kerrottiin mm. miksi heitä haastatellaan ja mistä aiheesta. Lisäksi haastateltaville kerrottiin, että heidän nimeä ja asuinpaikkaa ei mainita missään. Lisäksi he voivat aina niin halutessaan keskeyttää ja lopettaa haastattelun, ja jos he ovat sanoneet jotain mitä katuivat, se voidaan poistaa haastattelusta, eikä sitä käytetä missään. Alkuperäisiä haastattelutallenteita (mp3-tiedostot) ei anneta muille kuunneltavaksi kuin tutkijalle. Samoin litteroinnit jäivät vain tutkijan käyttöön. Kaikki haastateltavat hyväksyivät em. ”pelisäännöt”. Osalle informanteista ei ollut merkitystä kuuleeko tai lukeeko joku ulkopuolinen haastattelut mutta osalle asialla oli merkitystä.

Haastatteluaineisto muodostuu näin ollen tavalla tai toisella kunniaväkivaltaa kokeneiden informanttien haastatteluista. Haastattelut ovat teemahaastatteluja, joissa on kolme eri teemaan liittyvää kysymystä. Ensimmäinen kysymys on, onko kotimaassasi sellaista ilmiötä kuin kunniaväkivalta ja jos on, niin millainen ilmiö se on. Toinen kysymys on, oletko itse tai onko joku tuttavasi kokenut kunniaväkivaltaa. Kolmas kysymys on, mitä opitte kunniaväkivaltatapauksissa? Jokaista kysymystä ja teemaa tosin haastattelussa avattiin enemmän, eikä esitetty vain pelkkää kysymystä. Haastattelut olivat teemoitettuja mutta toisaalta ne ovat avoimia haastatteluja, joiden avulla pyrittiin tavoittamaan informanttien omat ja yhteisölliset näkökulmat ja kokemukset. Silloin kun haastateltavilla on yhteisiä näkökulmia ja kokemuksia jostakin ilmiöstä, sopii teemahaastattelu hyvin aineistonkeruumenetelmäksi (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 47-48).

Avoimia haastattelut olivat siinä mielessä, että haastatteluissa ei kovinkaan tarkkaan ohjailtu etukäteen tehdyillä kysymyksillä informanteja ja haastattelun kulkua vaan haastattelut olivat enemmänkin keskustelua kolmesta toisiinsa liittyvästä mutta samaa aihetta käsittelevästä teemasta. Tämä aiheutti ehkä senkin, että jokin yksittäinen haastattelu saattoi vähän kuin itsestään ohjautua ja keskittyä johonkin tiettyyn kunniaväkivalta-temaan kuten pakkoavioliittoon, kun taas toisessa haastattelussa pääpaino oli sukupuolella ja kehossa. Keskustelunomaisuus haastattelussa ilmenee siinä, että molemmat osapuolet voivat nostaa haastattelun kuluessa eri aiheita esille ja johdattaa haastattelu haluamaansa suuntaan kuten Ruusuvuori ja Tiittula (2005, 11) toteavat. Haastattelut siis etenivät tiettyjen teemojen puitteissa mutta lähinnä niin, että tutkija esitti tarkentavia miksi ja miten kysymyksiä, joihin informantit vastasivat. Avoimen haastattelun peruspiirre Hirsijärven ja Hurmeen

(2008, 45-46) mukaan onkin keskustelunomaisuus.

4.2.3 ANALYYSIVÄLINEENÄ FENOMENOGRAFIA

Miten paljon haluaisitkin, et voi tutkia kaikkea toteavat Miles ja Huberman (1994, 27). Tutkimusaineistoja voi muokata, analysoida ja tulkita eri menetelmin eri näkökulmista. Kuitenkin tutkimustehävä ja tutkimuskysymykset, samoin kuin metodologiset lähtökohdat määrittelevät sitä miten tutkimuksessa kannatta edetä. Esimerkiksi Milesin ja Hubermanin (1994, 23) mukaan tutkimuskysymykset rajaavat joko implisiittisesti tai eksplisiittisesti potentiaalisia analyysivaihtoehtoja. Myös käytettävissä oleva tutkimusaineisto asettaa omat ehtonsa miten edetä analyysissä. Analyysin kannalta olennaista voi olla myös aiheen ja teeman vieraus, joka voi olla etu tai haitta tutkimuksen tekemiselle (Honkasalo 2008).

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään haastatteluaineiston analyysivälineenä fenomenografiaa. Kriittisen hermeneutiikan mukaisesti tutkimuksessa tulkitaan informanttien kunniaväkivaltatapauksissa tapahtuvalle oppimiselle annettuja merkitystä. Hermeneutiikkaa voi pitää metodologisesta näkökulmasta tarkasteltuna systemaattisena merkitysten tulkintana. Kulttuuristen merkitysten tulkinta tarkoittaa lähinnä merkitysten kääntämistä ymmärrettävään muotoon. Informaali oppiminen kunniaväkivaltatapauksissa on merkityskokonaisuus, jota tässä tutkimuksessa tulkitaan informanttien selonteoihin tukeutuen. Selonteot ilmenevät avoimissa haastatteluissa. Avoimet haastattelut ovat Martonin (1988, 154) mukaan ovat fenomenografisessa tutkimuksessa pääasiallinen aineistonkeruumenetelmä.

Haastatteluaineiston analyysissä sovelletaan fenomenografista analyysiä kriittisen hermeneutiikan näkökulmalla. Häkkinen (1996, 15) mukaan ja Niikon (2003, 7) mukaan fenomenografia on määritelty paradigmaksi, metodologiaksi, tutkimusotteeksi, tutkimusmenetelmäksi, lähestymistavaksi tai analyysimenetelmäksi. Fenomenografian kehittäjän Martonin (1988) mukaan fenomenografiassa on kyse tutkimusotteesta tai lähestymistavasta. Tässä tutkimuksessa fenomenografia määritty kapeammin vain analyysimenetelmäksi.

Fenomenografisessa tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena on se, miten jokin ilmiö koetaan ja ymmärretään ja ymmärretäänkö ilmiö eri tavoin (Marton 1981; Marton 1988, 194). Tämän takia

fenomenografia liittyy kohtuullisen hyvin hermeneutiikkaan muttei fenomenologiaan, johon sitä äkkiseltään voisi verrata. Tulkitsenkin tässä tutkimuksessa sovellettavan fenomenografisen aineiston analyysin liittyvän lähinnä hermeneuttiseen perinteeseen eikä niinkään fenomenologiseen, koska fenomenologiassa kiinnitetään huomio siihen, miten ilmiö ilmenee tulkitsijalle kun taas hermeneutiikassa ollaan kiinnostuneita siitä, miten jokin asia ymmärretään ja koetaan. Fenomenografisen analyysin soveltaminen informaalin oppimisen pohdintaan kunniaväkivaltatapauksissa liittyy siis näkökulmaan, jolla haastatteluaineistoa analysoidaan.

Fenomenografisen ja kriittistä hermeneutiikkaa soveltavan analyysin näkökulman mukaisesti maailma, kuten oppiminen kunniaväkivaltatapauksissa, on periaatteessa samanlainen mutta informantit ymmärtävät ja kokevat sen eri tavoin. Martonin ja Boothin (1997, 13) ja Uljensin (1989, 112) mukaan fenomenografisesti ymmärrettynä maailma on yksi ja sama mutta se todennäköisesti ymmärretään ja koetaan eri tavoin. Tässä mielessä fenomenografiaa ei voi pitää ontologiselta lähtökohdaltaan dualistisena, koska objektiivisen maailman ja subjektiivisen maailmaan välille ei tehdä eroa (ks. Niikko 2003, 14). Epistemologisesta näkökulmasta tarkasteltuna fenomenografista analyysiä ja hermeneuttista otetta voi pitää enemmän tai vähemmän relativistisena, koska kummassakin tieto ymmärretään suhteelliseksi tulkitsijasta eli ymmärtäjästä ja kokijasta riippuen. Marton ja Booth (1997, 117) toteavat fenomenografisen tutkimuksen tehtäväksi selvittää se, miten eri tavoin maailma ymmärretään ja koetaan ja mitkä ovat tärkeimmät näkökulmat? Tätä selvitetään tarkemmin seuraavassa kappaleessa.

4.2.4 ANALYYSIN ETENEMINEN

Fenomenografiasta analyysiä sovelletaan Uljensin (1989, 9) kolmannen vaihtoehdon mukaisesti, joten tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten informantit ymmärtävät yksittäisen ilmiön eli kunniaväkivallan ja oman asemansa yhteisössä. Fenomenografiaa soveltamalla eritellään informanttien käsityksiä ja ymmärrystä kunniaväkivallasta (vrt. Marton 1988, 144). Fenomenografisen otteen mukaisesti tutkimuksessa ei olla kiinnostuneita informanttien ajattelu- ja havainnointiprosesseista tai kunniaväkivallan perimmäisestä olemuksesta eikä tavoitteena näin ollen ole saada tietoa todellisuudesta sinänsä vaan saada tietoa informanttien kokemuksiin perustuvasta ymmärtämisestä (vrt. Järvinen & Järvinen 2000, 86).

Martonin (1988, 153-154) mukaan fenomenografisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata yksilön

ja yhteisön suhdetta, joka voi olla kokemus tai käsitteellistä ajattelua. Oppiminen kunniaväkivaltatapauksissa ja kokemuksia ja ymmärrystä niistä voi pitää em. kaltaisena suhteena. Niikon (2003, 20) mukaan fenomenografisessa tutkimuksessa käsityksiä korostetaan kokemuksia enemmän. Tässäkin tutkimuksessa painotetaan käsityksiä tai ymmärrystä vaikkakin kunniaväkivaltatapauksissa muodostuneet käsitykset ovat kokemusten synnyttämiä.

Fenomenografinen analyysi on aineistolähtöistä, joten teoriaa ei yleensä käytetä ohjaamaan analyysiä. Teoriasta ei myöskään johdeta testattavia hypoteeseja. Kiinnostavia sen sijaan ovat informanttien tekemät kategorisoinnit ja niihin liittyvät käsitykset. Käsitys on fenomenografisessa tutkimuksessa merkityksenantoprosessi ja sillä on mielipidettä laajempi merkitys (Huusko & Paloniemi 2006, 164). Käsitys on yksilön aktiivisella toiminnallaan luoma suhde tiettyyn osaan ympäröivää maailmaa (Svensson 1984, 12). Informanttien käsitykset syntyvät näin ollen heidän kokemustensa reflektoinnin seurauksena (Niikko 2003, 27). Sen millaisena kunniaväkivalta koetaan ja ymmärretään, tietävät vain informantit. Tässä korostuu ero siihen, miten jokin asia on ja miten informantit asian tai ilmiön käsittävät (vrt. Uljens 1989, 13).

Tutkimuksellisesti kiinnostavaa on nimenomaan informanttien kokemuksista muodostuneet käsitykset, ei tutkijan käsitykset (Niikko 2003, 24 – 25). Marton (1978; 1981, 178) pitää tällaista toisen asteen eli informanttien näkökulmaa jo sellaisenaan perusteena fenomenografisen tutkimuksen tekemiselle. Ensimmäisen asteen näkökulma kun tarkoittaa lähinnä tutkijan näkemystä tai ymmärrystä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Tieteenfilosofisena lähtökohtana on ymmärtäminen, jota fenomenografisessa analyysissä tavoitellaan. Niikko (2003, 36) kuitenkin kritisoi fenomenografista analyysiä ja toteaa analyysin ja tutkimuksen jäävän ikään kuin kesken pelkkiin kuvauskategorioidiin.

Haastatteluissa, kuten muussakin merkitysvälitteisessä toiminnassa, keskeistä on tiedon, ymmärtämisen ja kokemuksen tiettyjen piirteiden korostaminen (Middleton 2004, 2008-2007). Informantit esittävät tulkintoja oppimisesta kunniaväkivaltatapauksissa korostamalla joitain piirteitä ja jättämällä vähemmälle huomiolle joitain muita piirteitä. Toisaalta kuten edellä tuli ilmi, koko haastattelu voi poiketa sisällön suhteen jostain toisesta haastattelusta. Juuri tämä kielellisesti tuotettu kulttuurinen ymmärrys ja sen perusteella tehtyjen joidenkin tiettyjen piirteiden korostaminen joidenkin muiden piirteiden kustannuksella on tärkeää.

Ennen analyysiä kaikki haastattelut on kirjoitettu omiksi tekstitiedostoiksi. Litterointi on tehty sana

sanalta. Esimerkiksi Ahosen (1994, 140) mukaan niin fenomenografisessa analyysissä vivahteiden säilyttämiseksi tulisi tehdäkin. Litteroinnissa on kuitenkin muu sanaton viestintä kuten tauot, hengähdykset yms. jätetty pois, koska se analyysitason ja tutkimuskysymysten sekä tulkinnan takia ei ole mielekästä. Eskola ja Suoranta (1998, 147) toteavat, tulkintojen tekemisen olevan ehkä laadullisen analyysin ja laajemmin koko tutkimuksen ongelmallisin vaihe, koska suoraviivaisia ohjeita ei ole. Tämä johtunee osittain siitä, että yksittäinen merkki kuten sana, lause, ele, kuva tai artefakti, ei itsessään merkitse mitään vaan merkitys tulkitaan kuuluvaksi merkkiin. Esimerkiksi diskurssianalyttisen tai semioottisen käsityksen mukaan kaikki ilmiöt voivat olla merkkejä, koska merkitys sisältyy tulkintaan ei itse objektiin. Tulkinnassa objekti ja merkitys liitetään toisiinsa muiden merkkien avulla. Merkki on dynaaminen, koska mikä tahansa ilmiö voi toimia merkkinä, jos se luetaan merkkinä (Lehtonen 1996, 18-22; Fornäs 1998, 182). Tämä tekee laadullisen analyysin toisaalta vaikeaksi ja toisaalta helpoksi, koska jokainen tulkinnan kohde eli objekti voi olla mikä tahansa tulkittu merkki ja vastaavasti toisinpäin (Johansen & Larsen 2002, 124). Ei myöskään fenomenografisen ja hermeneuttisen analyysin suorittamisesta ole löytynyt kovin tarkkoja ohjeita kuinka tehdä analyysiä eikä esimerkiksi Martonin (1988, 154) mukaan fenomenografista analyysiä varten ole olemassakaan yksityiskohtaisia ohjeita. Tässä tutkimuksessa on kuitenkin hyödynnetty Larssonin ja Holmströmin (2007, 55-64) esimerkkiä ja Perttulan (1996) versiota Giorgin analyysimenetelmästä. Ohjeita ei tosin ole noudatettu orjallisesti vaan soveltamalla sikäli kuin ne sopivat tähän tutkimukseen.

Tulkinta on tulkintaa ja se tehdään aina jossain kontekstissa, tietyillä reunaehdoilla. Siksi ei olekaan vain yhtä tulkintaa vaan useita. Yksikään tulkinta ei myöskään koskaan ole täydellinen. Tällaiseen filosofisen hermeneutiikan käsitykseen ymmärtämisestä ja tiedonmuodostuksesta tässä tutkimuksessa sitoudutaan. Tutkimuksessa tehdään tulkintoja, jotka eivät ole ainoita mahdollisia, koska on aika hankalaa osoittaa jonkin yksittäisen sanan saati lauseen tulkinnan olevan ainoa mahdollinen tulkinta. Hyvä esimerkki tekstien monitulkintaisuudesta on Geen (1999, 30-33) analysoima lause ”Lung cancer death rates are clearly associated with an increase in smoking.” Gee (emt.) ”löytää” em. yhdestä ja samasta lauseesta 112 erilaista merkitystä.

Hermeneuttinen ja fenomenologinenkin tutkimus ei tukeudu käsitteiden tarkkaan määrittelyyn vaan tärkeämpää on ilmiön kuvaaminen (Siljander 1988, 118). Tällaisesta lähtökohdasta analyysiä on työstyetty. Analyysi jakaantuu viiteen eri vaiheeseen, joista ensimmäiset neljä kuvataan tässä ja viimeisen tutkimuksen tulokset luvussa.

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa luin kaikki haastattelulitteroinnit muutaman kerran läpi (vrt. Larsson 1986, 37). Tämän jälkeen loin jokaiselle haastattelulle oman tekstitiedoston. Vaikka haastatteluista oli jo aikaa, muistin kuitenkin kaikki informantit ja tilanteet hyvin ja tämä auttoi myös varsinaisessa analyysissä tarkentamaan pelkkää tekstimassaa. Tulostin kaikki haastattelut ja lukiessani kutakin haastattelua alleviivasin kaikki sellaiset lausumat, jotka tavalla tai toisella liittyivät tutkimuskysymyksiin. Lukiessa alleviivasin myös muita lausumia, jotka tulkitsin liittyvän kunniaan ja kunniaväkivaltauteen vaikka ne eivät, ainakaan äkkiseltään tarkasteltuna, suoranaisesti liittyneetkään. Alleviivauksien tulkinnassa sovelsin kunniaväkivaltaa käsittelevää teoreettista kirjallisuutta, informaali oppimista käsittelevää kirjallisuutta, Gadamerin käsityksiä tulkinnasta ja ymmärtämisestä, kriittisen hermeneutiikan näkökulmia ideologiasta ja Foucault`in sekä Douglasin käsityksiä vallasta ja symbolisista rajanvedoista. Vaikka siis ideaalitulanteessa tulkittava aineisto pitäisi avata ja tulkita ilman ennakkokäsityksiä on se tietenkin mahdotonta ja oikeastaan tarpeetonta. Ilman mitään ennakkokäsitystä siitä, mitä aineistosta etsii tulisi etsineeksi oletettavasti kaikkea mahdollista ja kokonaiskuva ei kenties hahmottuisi ollenkaan.

Analyysin toisessa vaiheessa tein jokaiselle luomalleni teemalle oman tekstitiedoston. Tässä vaiheessa teemoja oli kaikkiaan 15 erilaista (oppiminen, ikä, hierarkia, auktoriteetti, objekti/subjekti, kontrolli, rajan veto, resurssi, sukupuoli, keho, puhtaus, rangaistus, uhka, pakko ja pako). Joihinkin teemoihin tuli vain muutamia lausumia, toisiin taas kymmenittäin, tosin yksi ja sama lausuma voi kuulua useampaan teemaan tulkinnasta riippuen. Seuraavassa ovat teemat ja niiden sisältö havainnollistettu informanttien (ja tulkin suomen kielelle kääntämällä) lausumilla:

oppiminen: *”kaikki tulee koraanista isovanhemmat ovat puhuneet meille ja me puhumme omille lapsille kasvatetaan tällä tavalla tarvittaessa isovanhemmatkin puuttuvat asiaan ”* tai vastaus kysymykseen miltä tuntuu peittää pää *”ei kivalta etenkään mulle mutta opit sen päivä päivältä”* tai *”oikeastaan mitään ei ole kirjattu kirjaan vaan se on sukupolvelta sukupolveen se on kulkenut tämä asia ja kaikki oppii ja kuuntelee vaikka ei tee sitä”*

ikä: *”kato meidän kulttuuri vaikka mä en ole muslimi mä tiedän meidän naapureista se sanoo että nyt esimerkiksi 20 vuotias kypsä tyttö esimerkiksi hän haluaa mennä kauppaan ei saa mennä yksin pitää olla viisi vuotias veli mukana että se suojaa se viisi vuotias esimerkiksi jos menee niinku kampaamoon leikkaamaan hiukset tyttö 20 vuotias tyttö hän ei voi mennä yksin”*

hierarkia: *”esimerkiksi mun tytär haluaa mennä naimisiin sanotaan toisesta perheestä ensiksi kaksi*

naista tulee ja keskustele mun vaimon kanssa että meidän poika haluaa naimisiin teidän tyttären kanssa ja sen jälkeen vaimoni tulee ilmoittamaan minulle tai tulee keskustelemaan minun kanssani ja mun tehtävä isänä on että äidille omille vanhemmille ilmoitetaan ja sisaruksille sedälle tai enolle että pitäisi ilmoittaa ja keskustella asiasta”

auktoriteetti: ”sinä [haastattelija] olet vieras ja islamin mukaan on pakko olla huivi ja kunnon vaatteet päällä jos kun on joku vieras” tai ”kotimaasta mistä olen tullut niin siellä mies päättää kaikista asioista tai mies on päähenkilö mies hoitaa kaikki ostokset pienistä asioista ihan suuriin asioihin”

objekti/subjekti: ”joku äidin tuttu sanoi että mun on mentävä naimisiin olisin halunnut mennä ulos mutta he antoivat mulle tämän miehen mennäkseni naimisiin joten muutin miehen taloon”

kontrolli: ”kaikki katsoivat minua olin pukeutunut farkkuihin ja paitaan koska oli todella kuuma ja olin unohtanut huivin ja kaikki katsoivat näin ei ollut sallittua pukeutua ja poliisi käski puhua arabiaa koska puhuin heille englantia kerroin heille että en osaa arabiaa poliisit kysyivät missä on huivini ymmärsin tämän vaikka en osaa arabiaa vastasin että what ja poliisit sanoivat miksi sanon what ja he veivät minut putkaan sitten soitin äidille ja lopuksi pääsin ulos”

rajan veto: ”jos joku nainen tai tytär tai tyttö menee naimisiin ilman vanhempien lupaa nämä eivät enää jatka perheen kanssa tytär on valinnut oman tien ja hänellä on oma elämä ja ei enää tavata eikä voi tulla perheen jäseneksi” tai ”jos menevät naimisiin ilman vanhempien lupaa ei jää mitään suhteita enää perheen kanssa sillä raja loppuu ei sukulaisten kanssa eikä oman perheen kanssa ei kukaan saa yhteyttä hänen kanssaan”

resurssi: ”köyhissä perheissä tapahtuu tällaista väkivaltaa eli köyhille perheille tällainen asia on yleinen mutta rikkaat voi tehdä mitä vaan kukaan ei voi sekaantua heidän asioihin he sanovat että ovat rikkaita pystyvät tekemään mitä haluavat” tai ”jos rikas ihminen 60-vuotias tai vähemmän ja hän näkee sellainen 20-vuotias kaunis tyttö tai alle ja sitten hän sanoo että minä haluan tämän tyttö minulla on asunto ja mulla on tämä ja tämä kun tyttö on köyhä perhe he hyväksyvät ja tyttö lähtee”

sukupuoli: ”kato siellä on niinku sanotaan että kulttuurissa ja koraanissakin lukee että paljon asioita pitää kunnioittaa vaikka ne eivät kunnioita mun pitää kunnioittaa itseäni mutta siitä ei välitetä katsotaan että sä olet nainen sun pitää kunnioittaa sä olet nainen sä olet nolla” tai ”kyllä

mies voi mennä harrastamaan [seksiä] mutta nainen tyttö ei saa mies on mies ja nainen on nainen”

keho: ”niin usko pois jos minä olisin nyt Irakissa tämä kroppa se ei ole mun ollenkaan mutta siellä Irakissa mä en voi laittaa edes näin [näyttää vaatetustaan]”

puhtaus: ”tyttö pitää olla kunniallinen kun se menee naimisiin hänellä pitää olla kaikki kunnossa se ei saa menettää neitsyyttään” tai ”Kato minä sanon siksi meillä se on kulttuuri sanoo näin meidän perheessä meidän kulttuurissa koko Syyriassa sanotaan että kun tyttö menee naimisiin kuinka mä sanoisin tämä hänen neitsyytensä pitää näkyä”

rangaistus: ”he tekevät suojelevat perheensä tällä tavalla se on tapana siellä että jos nainen kävelee ulos he ajattelevat että ei hyvä nainen hän on huono ja sitten hänen maine leviää sitten hänen mies hermostuu ja se on hänen kunnia joka ja sen takia he leikkaavat hänen nenä tai tapaa häntä tai korva tai joku muu osa hänestä menee sitä varten että hän on ollut vapaa”

uhka: ”jos mies ei toimi sillä lailla kun he haluavat ja mies on antanut vapaasti puhua eikä välitä hänen kunniansa sitten kaikki perheet sanovat että tämä perhe ei ole sopiva heidän maine menee kokonaan ja kaikki puhuu pahaa heistä”

pakko: ”kato jos joku käskee sua että nyt pitää tehdä näin tappaa tai jotakin jos et tee sut tapetaan kato se jokaisella ihmisellä on henki se on minun vastuulla mä voin päättää mutta ei siellä ei ole näin sulla on henki mutta me päätetään et elätkö vai etkö elä henki lähtee nyt tai ei lähde”

pako: ”sellaiset joilla ei ole mitään keino ja heidät otetaan niinku väkisin he eivät elä normaalia elämää vaan elävät kuin häkissä jotkut heistä he niinku vahingoittavat itsensä polttaa itsensä tai tekee itsemurha eli pääsee eroon siitä elämästä joka on tällä tavalla järjestetty”

Poikkesin kuitenkin Larssonin ja Holmströmin (2007, 55-64) ja Perttulan (1996, 68) oheista ja käänsin vasta tässä vaiheessa lausumat yleiskielelle. Näin alkuperäinen kieliasu eli sanasta sanaan kirjoitettu tulkin tulkkaus informantin ensimmäisessä persoonassa kerrotusta lausumasta muuttui esimerkiksi lauseeksi:

”[...] että tämä kulttuuri kieltää että naiset tekis kaikki vapaaehtoisesti siksi se on jos hän tekee jotain että vanhemmat ei puhu hänen kanssa ne esimerkiksi sanoo ettei ole enää

meidän tytär semmosta asiaa”,

muuntui muotoon (3. persoona)

”nainen ei saa tehdä vapaaehtoisesti tai tyttären vanhemmat eivät enää puhu tyttären kanssa tai sanovat ettei tytär ole enää heidän lapsensa”

Tämä käänös ei enää ole suora lainaus vaan tutkijan tekemä tulkinta (ks. Virtanen 2006, 190). Toisaalta tässä tutkimuksessa on otettava huomioon se, ettei 1. persoonassa kirjoitettukaan teksti ole informantin lausuma vaan tulkin käänös suomen kielelle. Näitä käänöksiä kutsutaan fenomenografisessa analyysissä ilmauksiksi. Joka tapauksessa fenomenografisessa tutkimuksessa ja analyysissä keskeistä ovat ilmaukset, eivät ilmauksia tuottaneet informantit (Uljens 1989, 44).

Analyysin kolmannessa vaiheessa tein em. 15 teeman tiivistyksen luomalla kuvauskategorioita yhdistelemällä teemoja. Apuna käytin tutkimuskysymyksiä. Eri teemoihin, eli käsityksiin siitä mitä ja miten kunniaväkivaltatapauksissa opitaan, tulivat siis niihin tulkitsemiä eli kuuluvat ilmaukset. Viisitoista teemaa tai kategoriaa oli liian suuri jatkoanalyysiä varten ja toisaalta osa teemoista olivat enemmän tai vähemmän päällekkäisiä, kuten ”uhka” ja ”pakko” -teemat, joten teemojen yhdistäminen oli mielekäästä. Teemojen yhdistäminen tapahtui vertailemalla ilmauksia ja vertaamalla niitä muihin ilmauksiin ja niistä luotuihin teemakategorioihin. Ilmausten pituus saattoi vaihdella muutamasta sanasta muutamaa lauseeseen. Näin etenin kaikkien em. 15 teeman suhteen ja tiivistin teemat fenomenografisen analyysin mukaisesti kuvauskategorioihin.

Martonin ja Boothin (1997, 125) mukaan kuvauskategoriassa on kaikki samaan kategoriaan kuuluvat lausumat eli ilmiön ominaispiirteet. Kuvauskategoriat eivät ole hierarkkisessa järjestyksessä vaan erot perustuvat sisällöllisiin eroihin. Edellä kuvatulla tavalla muodostettu yhdeksän kuvauskategoriaa ovat auktoriteetti-, objekti/subjekti-, sukupuoli-, puhtaus-, uhka-, hierarkia-, kontrolli-, ja rajanvetokategoriat sekä oppiminen. Yhdeksän kuvauskategoriaa ovat fenomenografinen tulosavaruus, joka on fenomenografisen analyysin lopputulos. Halusin kuitenkin jatkaa tulkintaa pidemmälle.

Analyysin neljännessä vaiheessa, joka ei enää perustu yksinomaan fenomenografiseen analyysiin, tulkitsin yhdeksää kuvauskategoriaa kolmen kriittisen hermeneutiikan kategorian avulla. Nämä kolme kategoriaa perustuvat kriittisen hermeneutiikan tässä tutkimuksessa sovellettavaan versioon.

Fenomenologisessa analyysissä muodostamiani kuvauskategorioita tulkitsin kriittisen hermeneutiikan näkökulmasta. Tämä tapahtui tulkitsemalla ja vertailemalla eri kategorioita ja niiden sisältämiä lausumia keskenään.

Kolmesta kriittisen hermeneutiikan kategoriasta ensimmäinen on merkitys (subjektin autonomisuus). Kyse on siitä, miten kulttuuriset merkitykset esittävät ja kätkevät ilmiöitä (Roberge 2011, 7-10). Toinen kategoria on toiminta (ideologia), jossa on kyse siitä miten ideologismoraaliset käsitykset sulkevat yhteisön ulkopuolisilta rajaamalla muut pois (Roberge 2011, 10-13). Kolmas kategoria kokemukset yhdistää kaksi edellistä ja havainnollistaa merkityskategorian eli subjektin autonomisuuden, ja toimintakategorian eli ideologian välisen suhteen tasapainoa, tasapainoa, jota ei voi erottaa yhteisön jäsenten itsetulkinnasta (Roberge 2011, 10-16).

Kriittisen hermeneutiikan merkityskategoriolla ja toimintakategoriolla analysoin yhdeksää edellisessä vaiheessa muodostamaani merkityskategoriaa. Käytännössä tulkitsin em. merkityskategorian (subjektin autonomisuus) avulla viittä edellä muodostamaani kuvauskategoriaa (auktoriteetti-, objekti/subjekti-, sukupuoli-, puhtaus- ja uhka -kategoriat), joiden pohjalta loin kolme uutta kategoriaa puhtaus/lika, sukupuoli ja subjekti/objekti. Vastaavasti tulkitsin toimintakategorian (ideologia) avulla kolmea muuta edellä muodostamaani kuvauskategoriaa (hierarkia-, kontrolli-, ja rajanvetokategoriat) ja loin kategoriat auktoriteetti, kontrolli ja inkluusio/ekskluusio. Havainnollistan näitä seuraavaksi empiirisestä aineistosta otetuina esimerkein.

Analyysin viidennessä vaiheessa, kriittisen hermeneutiikan kokemukset -kategorian muodostin kahden edellisen kategorian, subjektin autonomisuus ja ideologia, perusteella tässä tutkimuksessa sovellettavan kriittisen hermeneutiikan mukaisesti, eli yhdistin ne ja tulkitsin kolmannen kategorian. Tässä kategoriassa keskeistä on tarkastella kriittisen hermeneutiikan mukaisesti ensimmäisen ja toisen kategorian välistä dualismia ja jännitettä, jota ei voi erottaa yhteisön jäsenten itsetulkinnasta. Kokemus selittää subjektin autonomisuuden (merkitys) ja ideologian (toiminta) välisen tasapainon (Roberge 2011). Tässä tulkitsin myös paitsi siis subjektin autonomisuuden ja ideologian välistä tasapainoa niin myös tasapainon suhdetta oppimis -kategorian avulla ja näin vastaaminen tutkimuskysymykseen eli mitä kunniaväkivaltatapauksissa opitaan, oli mahdollista.

Edellinen kuvaamani analyysi oli mahdollista suorittaa hermeneuttista kehää soveltamalla (ks. Gadamer 1979, 259). Tulkitsin yksittäisen lauseen tai yksittäiset lauseet kuuluvaksi johonkin kontekstiin, joka oli laajempi kokonaisuus kuin ko. lause. Käytännössä siis yksittäinen lause

tulkittiin kunniaväkivaltatapauksissa oppimisen näkökulmasta kuitenkin niin, että informanttien haastattelut muodosti kontekstin, johon lauseet suhteutin. Siljander (1988, 115-119) on esittänyt hermeneuttisen kehän tiivistetyssä muodossa. Ensinnäkin, tulkitsijalla on aina jonkinlainen esiymmärrys tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä, joten tulkinnalla tai tulkintaprosessilla ei ole absoluuttista alkupistettä ja tulkinnan edetessä esiymmärrys muuntuu. Toiseksi, tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä on voi tulkita yksittäisen osan ja kokonaisuuden välisen suhteen avulla. Vain näin voidaan ymmärtää ilmiötä holistisesti. Kolmanneksi, tutkimuksessa tulkinnalla ei ole absoluuttista loppupistettä, jossa tulkintojen tekeminen olisi mahdotonta, koska kaikki tulkittavissa oleva olisi jo tulkittu. Hermeneuttisesti orientoituneessa fenomenografisessa analyysissä tekstin osa suhteutetaan kokonaisuuteen ja kokonaisuus tekstin yksittäiseen osaan. Lopputuloksena on tulosavaruus, joka kuvaa fenomenografisessa analyysissä ryhmän tiettyä käsitystä jostakin ilmiöstä (Uljens 1989, 9). Seuraavaksi tarkastellaan tutkimuksen tuloksia. Aluksi tarkastellaan subjektin autonomisuutta, sitten ideologiaa ja sen jälkeen oppimista. Lopuksi on yhteenveto.

5 ”KROPPA EI OLE MINUN VAIKKA SE OLEN MINÄ” - TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa esitetään tutkimuksen tulokset. Kunniaväkivallan arkipäivän kokemuksissa tapahtuvaa oppimista tarkastellaan informaalin oppimisen ja kriittisen hermeneutiikan näkökulmasta. Haastattelut ymmärretään tilanteiksi, joissa informantit ja tutkija tuottavat sosiaalista todellisuutta keskustelunomaisesti. Tämän tutkimuksen tapauksessa myös tulkki on osa tätä todellisuuden tuottamista. Informaalia oppimista kunniaväkivaltatilanteissa ei tarkastella todellisuuden kuvana tai peilinä vaan haastattelut tuottavat vain yhden version tulkittavasta todellisuudesta.

Haastatteluaineistot on analysoitu informaalin oppimisen näkökulmasta. Tässä se tarkoittaa oppimisen tapahtuvan arkipäivän toiminnoissa. Se, mitä opitaan kunniaväkivaltatapauksissa, tapahtuu usein odottamatta ja huomaamatta, koska sitä ei edes mielletä oppimiseksi. Oppimiskontekstiksi mielletään ehkä yleensä enemmän koulu tai työpaikka. Haastatteluaineistoja on analysoinut myös kriittisen hermeneutiikan (ks. Roberge 2011) näkökulmasta, jossa keskeistä on ideologian käsite. Tässä tutkimuksessa hyödynnetään ideologian käsitettä, jolla tarkoitetaan mitä tahansa kulttuurista merkitystä, toimintaa tai kokemusta, joka estää subjektia ymmärtämästä ja ilmaisemasta itseään ja olemaan riippumaton (vrt. Roberge 2011, 15).

Tutkimuksessa hyödynnetään myös Foucault'n (1980; 2002) käsityksiä vallasta. Lähtökohtaisesti tutkimuksessa oletetaan vallan olevan Foucault'laisittain strategia, ei niinkään yksittäinen toimija tai jokin tietty instituutio. Valta ei näin ollen sijaitse missään tietyssä paikassa vaan päinvastoin valtaa Foucault'laisittain on kaikkialla. Kunniaväkivallan oppimista tarkasteltaessa valta on hajaantuneena yhteisössä. Joissain yksilöissä sen voi ajatella olevan silloin kun suoritetaan rangaistus tai rajoitetaan ulkona liikkumista ja vastaavasti vallan voi ajatella olevan niissä yksilöissä, joita rangaistaan ja joiden liikkumista rajoitetaan. Valta tosin on Foucault'laisittain hajautunutta, eikä sijaitse missään tietyssä paikassa saati henkilössä. Itse asiassa valta tuottaa edellä mainitun näkökulman mukaisesti subjektit. Osa kontrolloi ja osa on kontrolloitavana.

Tutkimuksessa hyödynnetään myös Douglasin (2000) käsityksiä symbolisesta liasta. Lähtökohtaisesti tässä tutkimuksessa myös oletetaan Douglasittain ruumiin tai kehon olevan yhteisön symbolin. Näin kulttuurinen rajaaminen ja ruumiin tai kehon kontrollointi liittyvät toisiinsa. Douglasin (2000) mukaan yksilöissä ilmenee yhteisön sosiaalinen aspekti. Tämä tarkoittaa ruumiin/kehon hallittuna (puhtaana) pitämistä, koska keho symbolisoi yhteisöä ja yhteisön valtaa

yksilöön nähden.

Kunniaväkivaltatapauksissa tapahtuvaa oppimista voidaan tarkastella ideologisessa kehyksessä tapahtuvana ilmiönä. Ideologinen kehys on yhteisöllisen jäsenyyden, joka esittää oman sisäisen maailmansa eli kunniallisen maailman relevanttina ja ulkoisen maailman eli kunnianttoman tai häpeällisen maailman epärelevanttina. Kehys luo yhteisön maailmaan järjestyksen. Kehyksen taustalla oleva ideologis-moraalinen käsitys rajaa jonkin ilmiön kunniaan kuuluvaksi. Edellä kuvattua näkökulmasta vastataan tutkimuskysymyksiin, mitä kunniaväkivaltatapauksissa opitaan ja millainen on yksilön asema tai positio yhteisössä.

5.1 SUBJEKTIN AUTONOMISUUS

Mitä kunniaväkivaltatapauksissa opitaan subjektin autonomisuuden suhteen? Nyt tarkastellaan sitä, miten kulttuuriset merkitykset luovat ja esittävät tai kätkevät yhden kulttuurisen piirteen eli kunnian. Alla olevat kulttuuri esittää ja kätkee -kategoriaan kuuluvat kolme kuvauskategoriaa havainnollistavat mitä kategoriaan kuuluu. Kolme kategoriaa ovat horisontaalisia ja erot ovat sisällöllisiä ja kuvailevia. Kategoriat ovat puhtaus/lika, sukupuoli ja objekti/subjekti.

5.1.1 PUHTAUS/LIKA

Puhtaus -kategoria on yksi kuvauskategorioista. Se sisältää lausumien perusteella muodostettuja ymmärryksiä kunniaväkivallasta ja siihen liittyen kunnista puhtautena.

”minä olen mies sen takia miehelle ei syntii tai mitään ongelmaa [olla huivitta] jos hän vaikka ilman vaatteita kävelee kadulla mutta naiselle se on kielletty [olla huivitta]”

”ne rukoilevat menevät peseytymään puhtaaksi mutta mies saa rukoilla samoilla vaatteilla molempien täytyy peseytyä naisella on kuitenkin vähän eri pitää olla puhtaampi”

”itse olen nähnyt miehiä jotka ovat afganistanilaisia jotka haluavat vaimon pukeutua kunnolla ja laittaa hijab-huivin ja pakottaa vaimoa eli sun pitää pukeutua tällä tavalla itse en koskaan halua pakottaa mun vaimoa että laittaa huivin tai ei laita”

”joku joka sanoo että nyt sun pitää puhdistaa sun kunnia kato sen jälkeen kun isä on ampunut sen tytön ja kun he kävelevät jossain missä on ihmisiä he kävelevät pää alaspäin näin se ei ole kunia että on tappanut tytön mutta ihmiset kuinka he reagoivat siihen että sä olet tehnyt oikein nosta sun pää oikein pystyyn sinä olet niinku putsannut sun kunnia ja se on sun tehtävä näin”

Kunnia on tietenkin keskeinen teema kunniaväkivaltatapauksissa oppimisessa mutta se saa omanlaisensa korostuksen. Kunnian voi tulkita olevan puhtautta mutta se ei määrittele subjektiivista toimijaa vaan objektia. Yksilön on objektina toimittava ja käyttäytyttävä yhteisön asettamien normien mukaisesti. Tämän oppiminen on tärkeää, koska etenkin naisille voi käydä huonosti, jos oppimaansa ei ole omaksunut. Puhtaus liittyy paitsi yksilön toimintaan niin myös yhteisön toimintaan. Naisen on käyttäytyttävä niin ettei tuota häpeää. Miehen on käyttäytyttävä niin, että hän joko varmistaa kunnian mukaisen käyttäytymisen tai poistaa jo aiheutetun häpeän. Puhtaus liittyy myös yhteisön toimintaan kontrollivaltana. Kategoriana se on dualistinen.

5.1.2 SUKUPUOLI

Sukupuoli -kategoria on yksi kuvauskategorioista. Sukupuoli on keskeinen ja määrittelevä kategoria kunniaväkivallasta ja kunniaväkivaltatapauksissa oppimisessa. Kaikissa haastatteluissa todettiin, että kunnia liittyy naisen käyttäytymiseen, ei niinkään miehen.

”siksi meillä on tällöinen ajatus mies voi tehdä kaikki mies on miehet on niinku vahvoja miehet on viisaita miehet on niinku oikeen väkivaltaisia mies pystyy tekemään mutta naiset ei”

”naiset ei tarvitse mitään muuta kuin syödä nukkua ja olla kotona”

”afganistanilaisen kulttuurin mukaan kun he synnyttävät vauvan he ajattelevat että ovat vauvan omistajia ja ajattelevat että mitä he sanovat niin lapsi ei saa sanoa ei [...] se on valta joka tekee semmosta lapsi ei pysty pienenä sanomaan vastaan ja he päättävät ja kun lapsi kasvaa silloinkin kun lapsi kasvaa varsinkin tytöt eivät voi itse päättää”

”sä olet nainen sä olet nolla”

”niinkuin äsken sanottiin he omistavat he ajattelevat että omistavat [naisen] kuin esinettä he kohtelevat naisia samoin kuin esineitä että omistan ja minä kohtelen sillä tavalla kuin haluan että naisen pitäisi olla sisällä ja se on mun päätös minä olen se joka menee ulos mä teen työtä ja tienaan rahaa naisen pitäisi olla koko ajan sisällä varsinkin miehet jotka säätelevät naisen elämää hän ei voi sanoa heille mitään vastaan kaikki pitää hyväksyä mitä naiselle sanotaan”

Sukupuoli on jotain mitä yksilön ja yhteisön on kontrolloitava. Sukupuoli määrittelee aseman kunnia-ajattelussa ja kunniaväkivallassa. Pääsääntöisesti mies on se, joka palauttaa kunnian mutta se voi joskus olla nainenkin tai nainen voi auttaa miestä palauttamaan kunnia. Kategoriana se on dualistinen.

5.1.3 SUBJEKTI /OBJEKTI

Subjekti/objekti -kategoria on yksi kuvauskategorioista.

”se on kauan sitten jo isoisät ja sitten se on että pojat menevät naimisiin 17-vuotiaana et sanotaan että sinä menet naimisiin tämän kanssa ja sinä menet naimisiin tämän kanssa”

”ne sanoo että ei se mitään jos tämä tyttö kuolee mutta ei saa hänestä levittää huhuja”

”ne ampui sitä tyttöä eivät kertoneet kenellekään ne otti työt yöllä ja vei johonkin ja hautasi johonkin ja sitten kun tämä isä oli ampunut oman tyttärensä ei sanonut poliisille että oli tappanut vaan sillä on veli 13-vuotias se sanoi että tämä veli oli tappanut siksi että on alaikäinen niin ei mene vankilaan”

Subjekti/objekti -kategoria on siinä mielessä mielenkiintoinen, että kunniaan liittyvässä yhteisöllisessä ajattelussa ja kunniaväkivallassa ei ole oikeastaan ollenkaan subjekteja, vain objekteja. Käytännössä yhteisön jäsenet toimivat auktoriteetin sanelemana. Kategoriana se on dualistinen mutta toisin kuin kahden edellisen kategorian suhteen, joissa kulttuurinen ilmiö jaettiin kahteen erilaiseen ja vastakkaiseen kategoriapariin (puhtaus/lika, mies/nainen) ei tämän kategorian

subjekti -puolelle asemoidu oikeastaan mitään. Tämä on mielenkiintoinen havainto.

Seuraavaksi tarkastellaan kolmea kategoriaa, jotka liittyvät enemmän toimintaan kuin kolme edellistä, jotka määrittivät yksilön paikkaa yhteisössä.

5.2 IDEOLOGIA

Mitä kunniaväkivaltatapauksissa opitaan ideologian suhteen? Tässä luvussa tarkastellaan sitä, miten kunniaväkivaltatilanteissa opitaan ilmiöiden rajaamisesta sisä- ja ulkopuolelle. Yksi informantti totesi, että ”kroppa ei ole minun vaikka se on minä”, joka havainnollistaa mielenkiintoisesti sitä selkeätä kulttuurista rajanvetoa, jossa yksilö näkyvänä (keho) on eri asia kuin yksilö ei näkyvänä (mieli). Kategoriat havainnollistavat sitä, miten kunniaväkivalta kulttuurisena ideologiana sulkee muut oman yhteisön ulkopuolelle. Kategoriat ovat auktoriteetti, kontrolli ja inkluusio/ekskluusio.

5.2.1 AUKTORITEETTI

Auktoriteetti, kunniaväkivaltaan liittyen, ilmiöiden rajaajana on keskeinen. Kunniaväkivallassa on kyse hierarkkisesta kulttuurisesta jäsenyyksestä, jossa eri toimijoilla on eri paikka suhteessa toisiinsa ja tämän voi oppia ja ymmärtää arkipäivän toiminnoissa ja kunniaväkivaltatapahtumissa.

”Jos pikkuväli ei ole kotona minä en mene parturiin en mene mä odotan siihen asti jos joku tulee vaikka sukulainen setä eno vaikka kuka serkku joku poika pitää olla mukana”

”ei meille kulttuurissa ole koskaan kunnioitettu naiselle on vaan sanottu että sinä olet siellä alhaalla”

”miehet [ovat sanoneet] sinä olet alhaalla ja minä vielä painan sen päälle minä voin sanoa että en kasvata mun omat lapset samalla tavalla mitä mun vanhemmat kasvatti en edes mene siihen kulttuuriin päin en edes halua että ne oppii [irakilaisen] kulttuurin”

”tyttö ei suoraan puhu isän kanssa se on vähän niinku kunnioittaminen”

”jos mies kuolee sanotaan jos miehen isä on iolemassa vastuu siirtyy miehen isälle vuodeksi vuoden jälkeen on istunto tai tilaisuus perheen päämiehen kuoleman kunniaksi[...]millainen hänen lasten tilanne on kuinka vanha hänen vanhin poikansa on jos on aikuinen niin vastuu siirtyy tälle vanhin poika hoitaa perheen ja äidin asiat mutta jos äiti leskinainen on nuori sanotaan 20-25 vuotias ja hänellä on ihan lapsia vielä sanotaan alaikäisiä vuoden päästä voi päättää meneekö naimisiin vai kasvattaako itse silloin leskirouva päättää kasvatanko lapsia apen vastuulla vai menenkö naimisiin kenen kanssa tahansa”

”siellä on naisten arvo ja asema niin alhaalla että päivittäin tapahtuu tämmöstä että 60-70 -vuotiaita pappoja menee päivittäin kosimaan nuoria tyttöjä ja menee naimisiin heidän kanssaan ja sitten jos tyttö pakenee kotona ja lähtee karkuun jonnekin ettei tule tämä pakkoavioliitto ja jos otetaan hänet kiinni se voi olla että koko elämä menee pilalle pannaan vankilaan”

Auktoriteetti -kategoria havainnollista sitä, miten yhteisön jokainen toimija on riippuvainen omassa tulkinnassaan hierarkkisesti ylempänä olevasta toimijasta. Toimijan ei kuitenkaan tarvitse olla yksilö tai henkilö vaan se voi olla sääntö tai tapa toimia. Ylimpinä auktoriteetteina haastatteluissa mainitaan koraani, maan laki ja sharia-laki. Myös isä, äiti, isovanhemmat, perhe, suku, yhteisö, eno tai joku muu miespuolinen sukulainen on yleensä auktoriteetti, joku joka sanoo, miten missäkin tapauksessa tulee menetellä. Auktoriteetti myös rajaa pois mahdollisuuden keskusteluun tai neuvotteluun. Auktoriteetti antaa suoraan ylhäältä alas noudatettavat toimintaohjeet.

5.2.2 KONTROLLI

Kontrolli on keskeistä kunnian yhteisöllisessä varjelemisessa. Yhteisön harjoittama kontrolli koskee lähinnä naisia mutta myös miehiä. Naisia kontrolloidaan, jottei kunniaa menetetä. Miehiä kontrolloidaan, jotta menetetty kunnia saadaan palautettua.

”Kato kun kotona istuu pienestä alkaen niin tietenkkin sanotaan että kuule tyttö esimerkiksi mun äiti sano mulle aina että kuule tyttö jos menet yksin niin tulee tämmöinen [kaulan katkaisu] niin tietenkkin sulle tulee etukäteen se pelko en tee sitä siksi sulle varotetaan ja opetetaan jos menet veljen kanssa niin mitään ei tapahdu jos menet yksin niin se tapahtuu”

Kontrolli koskee myös miehiä, ei siis vain naisia.

”me sanottiin että me voidaan mennä töihin me ollaan koulutettuja ja toinen [sisaruksista] meni päiväkotiin ja toinen [sisaruksista] kauppaan [...] yhtä äkkiä mun sedät kuuli ja kaikki nämä kuuli ne tuli sanomaan kaikenlaista mun isälle että käänsit jumalan ylösalaisin että kuinka sä jätät niinku että tytöt menee töihin etkö sinä kunnioita arvoja sitten mun isä sano että mitä siitä ei ne mene niinku jossain huorissa että ne menee oikein niinku työ toinen päiväkodissa toinen myyjä mutta ei saa olla sun pitää varoa niitä ne on naisia ei saa jättää sinne työhön”

”tämä voi olla monimutkainen sillä meidän maassa voi olla että suku järjestää avioliiton niinku lapsille lapsi voi olla ihan pieni niinku tämän tytön ikäinen [oma lapsi 2-4 vuotias] ja sitten kun he kasvavat heidän on pakko mennä naimisiin eli järjestetään pakkoavioliitto tytölle ja pojalle niin heidän kunnian takia että jos tyttö sanoo että ei halua mennä naimisiin on vastamielinen kun isä ja äiti haluavat niin he pakottavat häntä kun on kiistaa siitä niin sitten on tällaista väkivaltaa”

”jos mies ei toimi sillä lailla kun he haluavat ja mies on antanut naisen vapaasti puhua eikä välitä hänen kunniansa sitten kaikki perheet sanovat että tämä perhe ei ole sopiva heidän maine menee kokonaan ja kaikki puhuu paha heistä ja se on kyllä mikä pitää yllä tätä väkivaltaa”

Kontrolli -kategoria havainnollistaa sitä, miten yhteisön harjoittama kontrolli ulottuu yksilön yksityisimpiin seikkoihin. Yksilöllä ei ole omaa privaattia aluetta oikeastaan ollenkaan, paitsi ehkä omissa ajatuksissaan. Kaikki toiminta palautuu kontrolliin, joko kontrollin alaisena olemiseen tai kontrolloijana olemiseen. On tietysti otettava huomioon, että tässä käsitellään vain kunnia -teemaa ja siihen liittyen kunniaväkivaltaa ei kaikkia mahdollisia kulttuuriin kuuluvia ilmiöitä.

5.2.3 INKLUUSIO/EKLSUUSIO

Inklusio ja eksklusio ts. rajan veto -kategoria on tärkeä, kuten kaikki edelliset kategoriat ja jota ilman kontrolli ja auktoriteetti olisivat hyödyttömiä.

”mutta meillä ei ol etämmöistä tieksä mitä ne ajattelee meidän kotimaassa että kuollaan köyhyyteen mutta nainen ei mene mihinkään kouluun”

”jokainen ihminen voi tehdä virheitä saa auttaa ja sitten korjata nämä virheet mutta kuitenkin jos minä isänä ei voi surmata oman lapsen tai tyttären niin kyllä minä sanon sanotaan oma veljeni tai silloin saa tehdä joku lähimainen mun puolestani mulla ei ole mitään tekemistä hänen [tyttären] kanssaan saatte tehdä mitä haluatte”

”eli oikeastaan se on niinku suurin osa tulee niinku naisista kun naiset istuvat ja puhuvat niinku toisesta naisesta ja sanovat että tämä nainen nauraa paljon ei hyvä nainen ja sitten miksi hän liikkuu ja seurustelee ja puhuu miehen kanssa jos olet semmoinen liian avoin ihminen niin se ei ole hyvä heidän mielestään nainen ei saa olla niinku vapaa ei saa jutella nauraa ei saa pitäsi olla sellainen ettei kukaan tiedä hänestä mitään”

”me ajatellaan että mitä muut sanovat että me emme elä itsemme takia niin se vaikuttaa koko elämään [...] että tää on ollut tämän kanssa ja tämä mies on ollut ja selän takana puhutaan se ei tunnu kivalta että hänen kunnian takia pitäisi olla tyttö joka on koskematon”

”kato mä voin sanoa esimerkiksi se tyttö kun tulee aikuiseksi jos menee esimerkiksi poikakaverin kanssa ei se mitään jos ne menee yhdessä niinku seurustelee mutta jos hän menee sitten niinku sanotaan että hänen neitsyytensä menettää tämä on se kunnia pitää niinku oikein kuinka sanoisin isä sanoi että pitää säilyttää tämä asia että se kuuluu siihen kunniaan ei saa mennä jonkun miehen kanssa ja menettää neitsyytensä [...] kunn tyttö menee sen poikakaverin kanssa ja menettää neitsyytensä se tarkoittaa että sen jälkeen hän ei voi mennä naimisiin”

Rajanveto -kategoria ilmentää sitä, miten selkeät rajat kunnian suhteen yhteisöissä tehdään. Joko ilmiö kuten oikeanlainen pukeutuminen, neitsyys tai kunnian palauttaminen kuuluvat kunniaan tai sitten eivät kuulu. Rajat ovat ehdottomia eikä niistä voi neuvotella, kuten ei oikeastaan mistään edellä esitellyistä muustakaan viidestä kategoriasta. Seuraavaksi tarkastellaan sitä, millaisia itsetulkintoja informantit tekevät ja miltä näyttää yksilön mahdollisuudet toimia oman tulkintansa mukaisesti

5.3 MITÄ OPITAAN?

Edellä on havainnollistettu sitä, mitä kunniaväkivaltatapauksissa opitaan. Nyt tarkastellaan sitä miltä näyttää yksilön tulkintaa itsestä yhteisön jäsenenä. Tämä kolmas kriittisen hermeneutiikan kategoria eli kokemus -kategoria perustuu kahteen edelliseen subjektin autonomisuus ja ideologia kategorioihin. Tässä keskeistä on jännite kahden em. kategorian välillä yhteisön jäsenten itsetulkinnassa. Ensimmäisen kategorian eli kulttuurin subjektin autonomisuuden (esittäminen/kätkeminen) ja toisen kategorian eli ideologian (ulko-/sisäpuolelle rajaaminen) välistä dualistista jännitettä ei voi erottaa yhteisön jäsenten itsetulkinnasta. Kokemus eli tämän tutkimuksen tapauksessa oppiminen kunniaväkivaltatapauksissa havainnollistaa ja konkretisoi ensimmäisen kategorian eli subjektin autonomisuuden ja toisen kategorian eli ideologian välisen tasapainon. Kysymys on siitä millaiselta näyttää oppiminen subjektin autonomisuuden ja ideologian välisessä suhteessa?

Kuten edellä olevasta on selvinnyt, ovat informantit kertomansa mukaan oppineet kunniaan liittyvät käsitykset ja ymmärryksen auktoriteeteilta, muita kontrolloimalla tai olemalla itse kontrollin kohteena ja tukeutumalla rajanvetoihin. Heidän itsetulkinansa määrittelevät sukupuolten välinen hierarkia, objektina oleminen ja häpeän välttäminen. Tätä tarkastellaan seuraavaksi tarkemmin ottamalla mukaan Foucault'n käsityksiä vallasta ja Douglasin käsityksiä symbolisesta liasta rajanvetona.

5.3.1 AUKTORITEETEISTA

Foucault'n (1980) mukaan valtaa ei omisteta. Se ei myöskään ole jossain tietyssä pisteessä tai jollain tietyllä henkilöllä. Foucault'n mukaan valtaa on kaikkialla ja se on eräänlainen suhteiden verkosto tai oikeastaan strategia. Kunniaväkivaltaa tarkasteltaessa voi selkeästi havaita kaikkien informanttien kertovan, että auktoriteetit kuten jumala, koraani, imaami, isä, äiti, perhe, miespuoliset sukulaiset tai esimerkiksi viisivuotias veli ovat niitä, jotka antavat ohjeita tai joita tulee yhteisössä noudattaa. Yksikään informanteista ei todennut, että he voivat tehdä mitä haluavat, ilman rangaistusta tai sen uhkaa. Yhden informantin mukaan rikkaat tosin voivat tehdä mitä haluavat eivätkä joudu vastuuseen väärin tekemisestä, koska voivat maksaa itsensä ulos. Tämän tosin totesi vain yksi ainoa informantti ja vastaavasti yksi informantti totesi, että vaikka nainen olisi kuinka

koulutettu hänen on noudatettava sääntöjä.

Auktoriteetti, kuka tai mikä onkaan, määrittelee mitä yksilö ja mitä yhteisö voi tehdä ja mitä ei ole sallittua tehdä. Ei siis ole olemassa kuitenkaan yhtä pistettä tai positiota tai toimijaa, joka voisi tai kykenisi kontrolloimaan kaikkia. Valta on siinä mielessä hajautunutta ettei ole olemassa yhtä toimijaa, kuten Foucault'n (1980) esimerkissä Panopticon-vankilasta, jossa vangit eivät näe heitä kontrolloivaa vartijaa mutta vartija näkee kaikki vangit yhdestä paikasta. Kunnian ja kunniaväkivallan suhteen valta on ikään kuin persoonatonta tai toimijatonta. Auktoriteetit valvovat ja kontrolloivat, koska heidän täytyy tehdä niin. Kukaan ei voi toimia oman tulkintansa mukaan ainakaan niin, että se poikkeaa auktoriteetin antamasta ohjeesta.

”oikeastaan mitään ei ole kirjattu kirjaan vaan se on sukupolvesta sukupolveen se on kulkenut tämä asia ja kaikki oppii ja kuuntelee vaikka ei tee sitä ja esimerkiksi koraanissa on kirjoitettu ensimmäinen oikeus on naiselle annettu mutta siellä [kotimaassa] naiset eivät saa mennä kouluun eivät saa kulkea heillä ei ole oikeuksia nämä mullahit istuvat korkealla paikalla ja puhuvat yleisölle että teidän pitäisi toimia näin että tämä islam sanoo näin ja vanhat ihmiset kunnioittavat kun eivät ole käyneet koulua”

Informanttien haastatteluissa ilmenee selvästi se, miten he arkipäivän toiminnoissa oppivat se, miten auktoriteetit toimivat. Yksin ei voi mennä kampaajalle, tyttären avioliitosta on keskusteltava ja neitsyys on säilytettävä naimisiin menoon saakka. Informantit kertovat ja kuvaavat mm. näitä tapahtumia, joita voi pitää tilanteina, joissa he oppivat oikeat ja väärät tavat käyttäytyä.

5.3.2 KONTROLLISTA

Foucault'n (1980) mukaan valta on tiettyyn tavoitteeseen ohjaavaa ei niinkään rankaisevaa. Kuri on vallan tekniikka (Foucault 1980). Tämä voi havaita selvästi kun lukee ja analysoi informanttien selontekoja siitä miten esimerkiksi yhteisön naispuolisia jäseniä kontrolloidaan ja tarkkaillaan, jotteivät nämä tuottaisi häpeää muille. Nainen on pidettävä kurissa.

Douglasin (2000) mukaan erilaisuus eli kategorioihin kuulumattomat ilmiöt, olivat ne sitten suotavia tai vältettäviä, vaarantavat symbolisen järjestyksen ja potentiaalisesti yhteisön olemassaolon. Vieraat ja epäsuotuisat ilmiöt on joko torjuttava tai määriteltävä ja kategorisoitava ja

siinä mielessä otettava haltuun eli tehtävä vaarattomiksi. Yhteisö ja yksilöt toimivat enemmän tai vähemmän tämän mukaisesti ja siksi onkin mielenkiintoista Douglasin (2000) mukaan, että yksilöt pitävät itsensä kurissa, jotta eivät tuottaisi tai synnyttäisi yhteisöä vaarantavia ilmiöitä. Tosin kunnian ja kunniaväkivallan suhteen väärin toimiminen ei oikeastaan ole edes mahdollista paitsi rangaistusten uhalla. Kategorisoinneilla varaudutaan yhteisöä potentiaalisesti uhkaaviin vaaroihin.

”esimerkiksi vaimo on vapaa hän sää kulkea mennä kouluun tulla kotiin yksin mennä ulos mä en sano mitään eikä kukaan naapurista tule kertomaan että vaimosi on mennyt tervehtimään luokkakaveriansa tai ollut kaupungilla mutta jos afganistanissa vaimo tai joku muu opiskelija joka on ollut samassa koulussa ja on ollut kaupungilla niin naapurit menevät kertomaan hänen miehelle tai veljelle että tämä ja tämä tyttö on jutellut kaverin kanssa ollut tämän ja tämän kanssa ja tehnyt tätä ja tätä karpäsestä tehdään härkä eli se leviää ja leviää ja sitten se paisuu ja tapahtuu tämä väkivalta mitä sinä olet tehnyt miksi sinä olet ollut hänen kanssa vaikka ei tapahtunut mitään he ajattelevat että varmasti heillä on ollut jotain suhteitakin tai jotain semmosta”

Informanttien haastatteluissa ilmenee selvästi se, miten he arkipäivän toiminnoissa naisina oppivat olemaan kontrollin kohteena vaikka tätä eivät hyväksyisikään. Osa naisista tosin hyväksyy kontrolloinnin tai eivät ainakaan kritisoi sitä haastattelutilanteessa. He oppivat, että mies päättää perheen asioista. He oppivat, että auktoriteetit sanovat ja antavat ohjeita miten toimia. Informanteista ne, jotka ovat miehiä, kertovat oppivansa omilta vanhemmiltaan ja suvun miespuolisilta jäseniltä oikeat tavat toimia.

5.3.3 RAJOJEN VETÄMISESTÄ

Douglasin (2000) mukaan se mikä luokitellaan ulkopuoliseksi eli potentiaalisesti vaaraksi merkitsee likaa ja kaaosta. Kategorisoimalla kunniallinen toiminta esimerkiksi huivin päässä pitämiseksi ja vastaavasti kategorisoimalla kunniattomaksi toiminnaksi esimerkiksi poikaystävänsä kanssa käsi kädessä kadulla kulkemiseksi on todellisuuden järjestämistä hallittavaan muotoon. Ilman em. kategorisointeja em. toiminnot olisivat tai voisivat olla anomalioita, sikäli kun niillä ilmiöinä oli jotain merkitystä kunnian ja kunniaväkivallan kanssa.

Informantit oppivat myös sen, että kunnian säilyttämisessä on kyse eräänlaisesta puhtaudesta, että

nainen on sukupuolena ikään kuin esine, jolla ei juurikaan ole mahdollisuutta tehdä itseään koskevia päätöksiä ja että yhteisön jäsenet, niin naiset kuin miehetkin, ovat objekteja eivätkä juurikaan subjekteja.

Douglasia (2000) ja Foucault'a (1980) mukaillen voisi tulkita kunniaväkivallan ja käsitysten kunniaa eli puhtaudesta suojaavan yhteisön eheyttä. Normit siitä miten tulee kunniallisesti käyttäytyvän naisen ja miehen pukeutua ja käyttäytyä tukevat yhteisöä. Yhteisö, jossa kunnia on tärkeä määrittelevä tekijä ja joka ohjaa yksilöitä tietynlaiseen käyttäytymiseen on yhteisö, jonka voi ymmärtää vallan rakenteena. Sellaisena se jäsentää ja ohjaa niin yksilöä kuin yhteisöä mutta myös sitä maailmankuvaa eli ideologiaa, johon ohjailulla pyritään.

”koko yhteiskunta katsoo sillai toisella silmällä että aha nyt se on tehnyt jotain tämä pelko riittää tämmöne pelko – mitä siinä pelätään? - mä otan esimerkin nyt mä puhun itsestäni jos minä nyt olen ollut siellä irakissa ja minä haluan mennä jonkun poikakaverin kanssa mun pitää laslkea niinku kaikki nämä asiat pitää ottaa huomioon mun vanhemmat sukulaiset ja mä en pysty tekemään sitä vapaasti se on häpeä jos minä menisin”

Informanttien mukaan häpeää tuottava käyttäytyminen tai teko on ehkä suurin pelko yhteisössä. Yhteisön jäsenten on opittava erot eheyttä uhkaavan ja eheyttä ylläpitävän toiminnan välillä. Oman toiminnan kontrollointi on välttämätöntä samoin kuin yhteisön muiden jäsenten toiminnan kontrollointi.

5.3.4 KUNNIASTA

Douglasin (2000) mukaan kategorioilla tuotetaan ja ylläpidetään yhteisöissä ennen kaikkea selkeyttä ja puhtautta. Samoin voi ajatella kunnian olevan kategoria, jolla jäsennetään, ylläpidetään ja tuotetaan yhdenlaista selkeyttä. Douglasin (2000) mukaan puhtauden ja lian erottaminen toisistaan on merkitystä luova ja ylläpitävä kategorisointi, joka luo ymmärryksen todellisuudesta jäsentämällä sitä omalla tavallaan. Douglasin Puhtaus ja vaara -kirjan takakannessa on hauska esimerkki tästä; jäätelö lautasella on ruokaa (puhtaus) mutta jäätelö paidassa likaa. Kunnia ja kunnioittaminen on puhtautta ja vastaavasti voi häpeän tuottamisen olevan likaa.

Häpeää voi pitää likana, jota vältetään. Vastaavasti kunnia on tavoiteltavaa eli puhtautta. Tämän

eron oppiminen on keskeistä ja etenkin naisille kunniallisen toiminnan varjeleminen on joissain tapauksissa elämän ja kuoleman kysymys. Mielenkiintoista oli, ettei yhdessäkään haastattelussa kukaan kyennyt selittämään miksi nimenomaan naisen tulee olla kunniallisesti käyttäytyvä. Yksi informantti totesi kysyneensä miksi kaikki takertuu siihen ettei neitsyyttä saa menettää mutta kukaan ei ollut kyennyt hänelle sitä selvittämään. Informantti ikään kuin kyseenalaisti yhteisön normin mutta periaatteessa kunnian kyseenalaistaminen ei ole mahdollista, ainakaan julkisesti.

”meidän kulttuurissa se asia on näin kun tyttö menee naimisiin ja sitten kato ain akun se menee naimisiin ne menee viettämään se häyö jossain huoneessa tai hotellissa seuraavana aamuna joku iäkäs ihminen voi olla että isoisä tai voi olla että setä tai joku aikuinen se menee sinne huoneeseen ja sen tämä aviomies pitää näyttää sille sen rätin mikä siellä näkyy että se on että tämä tyttö on neitsyt ja se on niinku tämä mies tehnyt ja sen verta pitää näyttää todistus että hän on ollut neitsyt tämä on se kunnia tää on kunnia että hän on mennyt kokonaisena”

Oikeastaan kaikki informantit suhtautuvat kunniaan liittyviin sääntöihin tosiasioina, joita ei voi tai saa muuttaa. Yhden naispuolisen informantin lisäksi yksi mies selkeästi kyseenalaisti kunniaan liittyviä sääntöjä. Hän mm. kysyi retorisesti miksi naisen pitää käyttäytyä kunniallisesti eikä miehen, ja totesi myös hänelle vaimon neitsyyden olevan täysin merkityksetöntä.

5.3.5 HIERARKIASTA

Foucault'n (1980) mukaan valta tuottaa ruumiillisuuden antamalla objektin eli sukupuolen määrittelyn kriteerit. Kunniaväkivallan suhteen rajanveto naisen käyttäytymiseen ja miehen käyttäytymiseen on selvä. Kuten yksi informantti totesi kyseenalaistaen, että ”miksi se aina on tyttö kun pitää olla kunniallinen muttei mies tarvitse minkä takia mies saa tehdä mitä haluaa”. Douglasin mukaan puhtaus ja lika -kategorisoinnissa on kyse yhteisöstä ja sen arvoista. Näin ollen kunniallinen nainen symbolisoi yhteisöä ja sen arvoja.

”kunnioittaminen meidän maassa on tarkoitettu sanotaan aikuiselle ihmiselle esimerkiksi niinku äidille isälle vanhemmalle sukulaiselle yleensä ihmiset jotka ovat vanhempia pitää kunnioittaa isompi veli tai vanhempi sisko se on niinku iän mukaan on kunnioitettava esimerkiksi isän jälkeen on äiti äidin jälkeen jos äiti on kuollut vanhempi veli tai sisko ja

niiden jälkeen on setä tai eno täti isän ja äidin siskot ja sisarukset niitä pitää kunnioittaa”

Oppiminen kunniaväkivaltatapauksissa liittyy keskeisesti yhteisön hierarkkisen rakenteen oppimiseen. Sukupuoli on keskeinen erotteleva tekijä yhteisössä ja on hierarkkisesti säädelty. Mies edustaa jotain parempaa tai ylempänä olevaa ja nainen vastaavasti jotain alempana olevaa. Yhden informantin mukaan nainen on nolla. Käytännössä tytär noudattaa isän, veljen tai miespuolisten sukulaisten ohjeita. Vaimo noudattaa miehensä ohjeita tai jos mies on kuollut niin miehen isän tai veljien ohjeita tai muiden miespuolisten sukulaisten ohjeita. Ja muut yhteisön naiset noudattavat miesten ohjeita. Mies on aina naiseen verrattuna hierarkkisesti yläpuolella, iästä riippumatta.

5.3.6 OBJEKTINA OLEMISESTA

Foucault'n (1980) mukaan valta tuottaa todellisuutta. Tässä tapauksessa valta tuottaa kunniaailmiön ja kunniaväkivaltailmiön, joita käytännössä toteutetaan. Valta oikeuttaa yhteisöä kontrolloimaan jäseniään sukupuolesta riippumatta vaikka enemmän kontrolloitavaa onkin naisissa kuin miehissä. Valta tuottaa sekä oman toimintakenttensä eli kunniaväkivallan ja subjektit. ”Tuntuu etten todellakaan omista omaa kehoani” totesi yksi tutkimuksen informanteista. Toteamuksessa oikeastaan tiivistyy kunniaväkivalta, jossa yksilön keho kuuluu yhteisölle ja sitä kontrolloidaan. Yksilö on objekti yhteisön symbolisessa kategorisoinnissa eli hierarkkisessa järjestyksessä.

Douglasin (2000) mukaan symboliset kategorisoinnit, mitä ne missäkin yhteisössä ovatkaan, luovat ja ylläpitävät symbolista järjestystä, jolloin yhteisön jäsenten on helpompi toimia ja tulkita yhteisöä ja sen normeja. Kunniallinen mies tai nainen ja kunniaton nainen tai mies ovat symbolisia kategorisointeja. Näiden ja niiden kulloisenkin merkitysisällön varassa yksilöt ja yhteisö osaavat toimia ja käyttäytyä. Kategoriset dualistiset ja dikotomiset vastakohtaparit (kunnia/häpeä, puhtaus/lika) luovat ja ylläpitävät sosiaalisia suhteita. Sosiaaliset suhteet ovat hierarkkisia ja selkeästi määriteltyjä, ainakin sukupuolen mukaan. Yhteisö Foucault'n valta-analyysissä on ikään kuin vallan rakenne itsessään, joka ohjaamalla toimintaa haluttuun suuntaan luo eräänlaisen elämäntavan. Elämäntapa jäsentää kulttuurisesti yhteisön tapaa ymmärtää ja kokea ”oma kulttuuri”, tämän tutkimuksen tapauksessa kunniaväkivaltakulttuuri.

”tiedsä mitä ne tekee sulle ensinnäkin ne tekee sinut karkotetaan sieltä koko alueelta toinen asia sinulle tehdään ongelmia ja vielä tehdään sun tyttärestä huora esimerkiksi jos me

ollaan niinku naapureita ja meidän välit on niin hyvät jos yhtä äkkiä tämä tyttö tekee jotain tällaista menee niinku makaamaan jonkun tytön eiku pojan kanssa heti katkee niinku meidän yhteys että heitetään hänet pois”

Informanttien mukaan heillä ei ole valinnanvaraa tai mahdollisuutta toimia toisin. Vaikka he haluaisivatkin kotimaassaan toimia kuten parhaaksi näkevät niin se ei ole mahdollista. Suomessa toisin toimiminen on mahdollista vaikka enemmän tai vähemmän samat kunniaan liittyvät säännöt ovat informanttien mukaan käytössä Suomessakin.

5.4 YHTEENVETO

Kunnian tavoittelussa aja häpeän välttämiseksi auktoriteetit määrittelevät mitä yksilön ja yhteisön on tehtävä tai oltava tekemättä. Yksilöä aktiivisena tulkitsevana toimijana ei oikeastaan ole. Keskeistä on dikotomisten rajojen tekeminen ja ylläpitäminen. Joko yksittäinen teko on häpeää tuova tai sitten ei ole. Ja häpeää tuottava teko on hyvitetävä rankaisemalla. Vaihtoehtoja ei juurikaan ole. Kontrollointi on tärkeää, koska ilman sitä yhteisö kunnian suhteen ei pysyisi kasassa vaan kilpailevat tulkinnat kunniaista voisivat aiheuttaa yhteisössä hajaannusta. Sukupuoli on keskeinen määrittelevä tekijä ja nainen on se joka häpeää tuottaa, ei niinkään mies, joten sukupuolten välinen ero on hierarkkinen. Kaikki edellä oleva johtaa yksilön objektina olemiseen. Tämä tarkoittaa sitä, ettei yksilö ole subjekti eli aktiivinen toimija.

Yhteenvedon omaisesti voi todeta kunniaväkivaltilanteissa oppimisessa olevan kysymys siitä, että kunniaväkivalta määrittelee tulkinta- ja toiminta-avaruuden, joten kunniaväkivaltaa voi pitää ideologisena merkitysjärjestelmänä. Subjektilla, itsenäisenä toimijana, ei ole juurikaan valinnan varaa, joten subjektin itsenäisenä toimijana ei voi sanoa olevan autonominen. Tavallaan kategorisoinnit, jotka määrittelevät kunniallisen ja häpeällisen käyttäytymisen, puhuvat niiden puolesta, jotka ovat poissa. Tämä pätee niin naisiin kuin miehiinkin. Nainen objektina tekee kuten yhteisö sanoo mutta niin tekevät miehetkin. Tai jos miehet eivät tee eli eivät rankaise häpeää perheelle tai yhteisöön tuottanutta naista, miehiä itseä rangaistaan. Jos naiset eivät voi valita miten toimivat kunnian suhteen, eivät voi oikeastaan miehetkään.

Kunniaväkivallan liittäminen esimerkiksi vain patriarkaaliseen vallankäyttöön kadottaa osan kunniaväkivallasta ilmiönä, koska kukaan yhteisön jäsen kunniaväkivaltatapauksissa ei ole

autonominen toimija vaan objekti eli jokaisen on pakko toimia yhteisön sääntöjen mukaisesti. Tätä voi pitää analyysin mielenkiintoisimpana seikkana ja myös keskeisenä tuloksena. Se, että kaikki yhteisön jäsenet ovat objekteja eli joutuvat toimimaan yhteisön asettamien sääntöjen mukaisesti ei tarkoita, että kunniaväkivalta olisi oikeutettua tai toivottava ilmiö, ei ainakaan niiden informanttien mielestä, jotka esittivät kriittisiä huomioita. Kuitenkaan he eivät voi toimia toisin vaikka eivät ainakaan haastatteluissa osanneet kertoa miksi kunnia ja puhtaus ovat tärkeitä. Yksi informantti kertoi kysyneensä asiaa kotimaassaan useilta ihmisiltä mutta kukaan ei kyennyt antamaan vastausta. Ehkä vastaus tiivistyy erään toisen informantin toteamukseen kun häneltä kysyttiin kunniakäsitusten oppimisesta, että ”meidät on näin opetettu ja näin mennään”

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu sitä, mitä kunniaväkivaltapauksissa opitaan. Aluksi tarkasteltiin kunniaa kulttuurisena ilmiönä. Sen jälkeen perehdyttiin kunnian yhteisölliseen kontrollointiin. Tämän jälkeen tarkasteltiin sitä, millainen väkivallan muoto kunniaväkivalta on. Oppimista jäsenettiin informaalin oppimisen näkökulmasta. Näkökulmaa tarkennettiin kontekstuaalisuuden ja vuorovaikutuksen näkökohdilla, ja oppiminen määriteltiin yhteisöllisessä kontrollissa oppimiseksi, joka ehkä muita näkökulmia paremmin sopii kunniaväkivalta kontekstissa tapahtuvan oppimisen tarkasteluun kuin melko yleisluonteinen informaali oppiminen. Tutkimusasetelmassa hyödynnettiin kriittistä hermeneutiikkaa. Lisäksi hyödynnettiin Michel Foucault'n käsityksiä vallasta ja Mary Douglasin käsityksiä puhtaudesta ja liasta. Aineiston analysoimiseksi sovellettiin fenomenografista analyysiä.

6.1 Eettiset näkökulmat

Eettiset kysymykset vaatinevat omat pohdintansa. Lähtökohtaisesti tässä tutkimuksessa korostetaan tutkimusta kokonaisuutena ohjaavaa puolueetonta ymmärtävää näkökulmaa. Tämä tarkoittaa hermeneuttisen otteen mukaisesti positiota, jossa tutkimus yrittää ymmärtää tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä eli oppimista kunniaväkivaltapauksissa. Tämä tapahtuu tutkimuksen näkökulmastaan kuitenkin korostamalla informanttien näkökulmaa ja sitä, ettei ole mahdollista tutkia mitään täysin objektiivisesti ikään kuin jumalallisen silmän näkökulmasta.

Toinen tärkeä seikka tutkimuksessa on se, että vaikka aihe voi olla informanteille hankala kertoa, on tutkimuksen tekemisessä ja etenkin haastatteluja tehtäessä korostettu sitä, että informantit voivat täysin itse päättää osallistuvatko haastatteluun ja missä määrin he mitään haluavat kertoa. Yhtenä mahdollisuutena tutkimuksen eettisyyden arvioimiseksi olisi ollut hyvä antaa tämä tutkimus haastatteluun osallistuneille luettavaksi ja kommentoitavaksi heidän näkökulmastaan, mutta se on nyt käytännön syistä jokseenkin mahdotonta.

Kaksi edellistä teemaa liittyvätkin ehkä tärkeimpään eettiseen seikkaan, eli siihen, että tutkimusta tehdessä luottamuksellisuus niin haastatteluissa kuin sen jälkeenkin on ollut tärkeää. Missään vaiheessa ei ole ollut tarkoitus ja sitä on kaikin keinoin vältetty, että informantit tavalla tai toisella

joutuisivat hankalaan asemaan tämän tutkimuksen takia.

6.2 Yhteenveto

Kunniaväkivaltaa on monenlaista, monessa eri maassa ja monessa eri kulttuurissa. Kuten edellä todettiin, kunniaväkivalta ei liity mihinkään yksittäiseen uskontoon eikä yksittäiseen kulttuuriin. Kunnia ei välttämättä liity väkivaltaan eikä väkivaltaan välttämättä liity käsityksiä kunniaista. Kunniaväkivallasta voisi puhua myös kunniaan liittyvänä väkivaltana tai kunniaista konfliktina. Keskeistä kunniaväkivallassa on yksilön yhteisöllinen kontrollointi ja pakottaminen sekä menetetyt yhteisöllisen kunnian palauttaminen rankaisemalla. Tutkimuksessa käytetyn kirjallisuuden ja empiirisen aineiston perusteella voi tehdä muutaman kiinnostavan havainnon. Ensinnäkin kunniakulttuuri ja siihen toisinaan kuuluva kunniaväkivalta ovat lähtökohtaisesti yhteisöllisiä ilmiöitä. Ne kuuluvat ns. kollektiiviseen kulttuuriin. Yleistäen, länsimaisessa individualistisessa kulttuurissa, ei vastaavaa kunniaan liittyvää ajattelua ja toimintaa ole, koska individuaalinen kulttuuri korostaa yksilön omia valintoja, ei yhteisön valintoja. Osin tästä syystä kunniaväkivalta ja perhe- ja lähisuhdeväkivalta ovat eri tyyppisiä väkivallan muotoja. Toiseksi kunniaväkivalta sisältää selkeän sukupuolijaon. Nainen symbolisoi kunniaa ja on vastuussa sen menettämisestä. Kunnian palauttajana toimii perheen, suvun tai yhteisön joku miespuolinen jäsen. Kunnian säilyttäminen kontrolloimalla yhteisön jäseniä on tärkeää. Jos kunnia on menetetty, koska yhteisön joku naispuolinen jäsen on toiminut väärin, pitää kunnia palauttaa rankaisemalla kyseistä naista.

Edellä todettiin myös, että tutkimuksen alussa on esitettävä tutkimusongelma ja -kysymykset sekä päätettävä näkökulma ja metodologiset lähtökohdat. Myös tutkimuksessa sovellettujen teorioiden paikka tutkimuksessa on päätettävä. Tässä tutkimuksessa teorian paikka on lähinnä ohjaamassa ja kohdentamassa empiirisen aineiston analyysiä, joten siinä mielessä tutkimus on teorialähtöistä. Kuitenkin hermeneuttis-fenomenografinen tutkimus on luonteeltaan aineistolähtöistä. Käsillä olevassa tutkimuksessa oikeastaan yhdistyvät molemmat lähtökohdat. Teoreettiset lähtökohdat ovat havaittavissa, vaikkei niitä orjallisesti sovelletakaan aineistoon. Toisaalta ei aineiston analyysiä ja tulkintoja tehdä aineistolähtöisesti ilman teoriaa tai jonkinlaista esiyymmärrystä. Tämä on melko selvää, koska tutkijalla on aina jonkinlainen käsitys tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä, kuten toteavat esimerkiksi Tuomi ja Sarajärvi (2002, 29).

Oppimista kunniaväkivaltatapauksissa tarkasteltiin informaalin oppimisen näkökulmasta. Informaali oppiminen korostaa satunnaista oppimista arkipäivän tapahtumissa, ei systemaattista ja suunniteltua oppimista esimerkiksi koulussa tai työpaikalla. Oppiminen tässä tutkimuksessa on myös yhteisöllistä eikä kognitiivinen, yksilön päässä tapahtuva ilmiö. Kollektiivinen tai yhteisöllinen oppiminen korostaa yhteisössä tapahtuvaa oppimista. Esimerkiksi Jesson ja Newman (2004) ovat tutkineet radikaalin toiminnan oppimista kollektiivisena oppimisena ja he kysyivät tutkimuksessaan miten koko ryhmä oppi kollektiivisesti toiminnan kautta saamaan muutoksia aikaan.

Tutkimuksen teoreettis metodologisessa näkökulmassa hyödynnettiin kriittistä hermeneutiikkaa. Kriittinen hermeneutiikka kohdistaa tarkastelemaan yksilön eli subjektin ja ideologian, tässä tapauksessa kunniaväkivallan, välistä suhdetta. Apuna hyödynnettiin myös Foucault`n analyysejä vallasta ja Douglasin käsityksiä symbolisesta liasta. Tutkimuksessa tehtiin avoimia teemahaastatteluja ja ne analysoitiin fenomenografista analyyysiä soveltamalla. Menetelmällisesti tutkimus vastasi niitä odotuksia, joita sille oli asetettu. Hermeneuttinen tutkimusstrategia korosti ymmärtävää otetta ja sitä, että tieto luodaan tutkittavien ja tutkijan yhteisessä prosessissa vaikka totta onkin, että tutkimuksessa tutkija viime kädessä päättää mitä ja miten aihetta käsittelee. Fenomenografinen analyyysivälineistö sopi hyvin teemahaastattelun analyyysiin ja mahdollisti aineiston käsittelyn korostaen informanttien omaa tulkintaa ja näkökulmaa.

Hermeneuttisen ja fenomenografisen tutkimuksen luotettavuuden arvioiminen ei ole yksiselitteistä. Lähtökohtaisesti laadullinen ja tulkinnalliseen paradigmaan kuuluva tapa tehdä tutkimusta on mielletty ongelmalliseksi lähinnä reliabiliteetin ja validiteetin suhteen. Reliabiliteettia ja validiteettia voisi pohtia useista eri näkökulmista mutta tässä paneudutaan vain muutamaan keskeiseen.

Etenkin hermeneuttinen tutkimus voidaan mieltää epämääräiseksi ja sattumanvaraiseksi. Esimerkiksi Robergenin (2011, 17) mukaan kriittistä hermeneutiikkaa ei voikaan nähdä epistemologisesta näkökulmasta tarkasteltuna täysin puhtaana tieteenä. Sitä ei voi Robergenin (2011, 17) mukaan nähdä myöskään puhtaana metodina, joka takaisi totuuden saavuttamisen yksinkertaisilla loogisilla operaatioilla. Sen sijaan kriittinen hermeneutiikka täytyy ymmärtää teoreettisen projektina, jossa päällimmäisenä tavoitteena on ilmiön ymmärtäminen.

Ehkä keskeisin ongelma hermeneuttisessa tutkimuksessa ja laadullisessa tutkimuksessa ylipäänsä on juuri tulkintojen teko, niiden argumentointi ja se, miten ne vastaavat empiiristä ilmiötä. Uljensin (1989) mukaan fenomenografisessa tutkimuksessa ei arvioida sitä miten tulokset vastaavat empiiristä ilmiötä, vaan arvioidaan aineiston tulkinnan luotettavuutta. Tämä voisi tarkoittaa tutkimuksen tulosten luotettavuutta ja yleistettävyyttä, tai Alasuutarin (1993) mukaan siirrettävyyttä.

Hermeneuttinen tai hermeneutiikkaa soveltava tutkimus, sen enempää kuin fenomenografinenkaan tutkimus, ei tulkinnallisuuden perusteella tehtävän yleistettävyyden vuoksi ole ongelmaton. Hermeneuttisessa tutkimuksessa tulkitsija on paitsi informantit, niin myös tutkimuksen tekijä. Yksittäisen tutkijan tekemän tulkinnan yleistettävyyden koskemaan kaikkia vastaavia empiirisiä ilmiöitä on epistemologisesti ristiriitainen. Kuitenkin jonkinlaiset kriteerit olisi hermeneuttisessa tutkimuksessa hyvä olla ja siksi tässä tutkimuksessa on sovellettu fenomenografista analyysiä, josta löytyy soveltamis- ja toimintaohjeita, mikä sekään ei sellaisenaan takaa tulkinnan luotettavuutta ja tulosten yleistettävyyttä.

Voiko yksittäisestä tapauksesta tutkimustuloksia yleistää ja hyödyntää? Flyvbjergin (2006, 219-245) mukaan tapaustutkimuksen tulokset voi yleistää vaikka yleensä väitetään ettei voi. Nähdäkseni tämän tutkimuksen tulokset sopivat vastaavanlaisen ilmiön tarkasteluun. Tarkoituksena ei ole tehdä yleistyksiä esimerkiksi laajempaan kunniaväkivaltailmiöön vaan vain tarjota yksi näkökulma siihen, mitä kunniaväkivaltatapauksissa opitaan ja miltä näyttää yksilön asema yhteisössä.

Keskeisimmäksi ongelmaksi nousee oikeastaan tutkimuksen objektiivisuus. Onko hermeneuttinen tulkinta tai fenomenografinen analyysi objektiivista? Hermeneuttisen kehän idean mukaisesti analyysillä ei ole alkupistettä eikä loppupistettä ja analyysin tekemiseen vaikuttaa myös analyysin tekijän historiallinen paikka. Tällöin käynee melko selväksi, ettei ainakaan positivistisen tieteenihanteen mukainen tulosten yleistettävyyden ole mahdollista. Gadamer (1979, 275) toteaa tutkimuksen tulkitsijana olevan tiedon tuottaja ja esille nostaja. Gadamerin (emt.) näkemyksessä erilaiset tulkintahorisontit kohtaavat vuoropuhelussa, jonka tavoitteena on ymmärtäminen. Gadamerin ja laajemmin hermeneutiikan käsitys tiedosta ja totuudesta on relationistista, jossa jotakin ilmiötä voidaan tarkastella ja ymmärtää erilaisista näkökulmista. Yksi ratkaisu voisi olla tämän tutkimuksen kontekstissa antaa empiirisen aineiston perusteella tehtyjen johtopäätösten arviointi informanteille, mikä sekään ei sinällään vapauta tutkimusta objektiivisuuteen liittyvästä ongelmasta.

6.3 Johtopäätökset

Mitä voidaan todeta informaalisesta oppimisesta tai, tämän tutkimuksen mukaisesti, yhteisöllisessä kontrollissa oppimisesta kunniaväkivaltatapauksissa? Yhteisön jäsenet, jotka elävät kunniakulttuurin mukaisesti ja jotka ovat osallisia kunniaväkivaltatapauksissa oppivat ainakin seuraavat asiat. Ensinnäkin he oppivat, että on olemassa auktoriteetteja, jotka määrittelevät miten käyttäytyä, jotta eivät tuota häpeää yhteisölle. He oppivat myös, että jäsenet ovat kontrollin kohteina. Oikein käyttäytymistä tavoitellaan ja väärin käyttäytymisestä rangaistaan. He oppivat myös, että rajat ovat selkeitä ja eroja tehdään niin toiminnan kuin eri ilmiöiden suhteen. Sukupuolten välinen hierarkia on selkeä, eikä sitä voi muuttaa. Edellä olevasta seuraa se, että yksilöt eivät voi olla yhteisössään aktiivisia toimijoita eli subjekteja. Päinvastoin he ovat ja heidän täytyy olla objekteja, jotka seuraavat ohjeita. Kaiken tämän edellä jäsenet oppimisen voi tiivistää yhden informantin toteamukseen ”näin meidät on opetettu ja näin mennään”.

Mitä edellä olevat tulokset tarkoittaa laajemmin tarkasteltuna? Tutkimustulosten tarkastelusta muihin tuloksiin verrattuna on vaikeaa todeta mitään relevanttia, koska vastaavaa tutkimusasetelmaa tai teemaa ei ole löytynyt. Lähinnä Jesson & Newman 2004 251-264; Ollis 2008; Foley 1999; Andersen & Boud & Cohen 2000; Newman 2004; Fenwick & Tennant 2004, 55-73; Sparks & Butterwick 2004, 276-289; Mojab & McDonald 2008 ovat tehneet informaaliin oppimiseen liittyvää tutkimusta mutta erilaisessa kontekstissa ja hiukan erilaisesta näkökulmasta. Näkökulmana em. tutkimuksissa on ollut muutokseen pyrkivien enemmän tai vähemmän epävirallisten ryhmien oppimisen tarkastelu. Tutkimuksissa on tarkasteltu sitä, miten esimerkiksi naisten ryhmä tai ympäristöliike on oppinut radikaalin tai muun vastaavan toiminnan ohessa, ja mitä he ovat oppineet. Samaa näkökulmaa on hyödynnetty tässä tutkimuksessa, tosin sillä erolla ettei muutos ole ollut tavoite tai edes mahdollista. Yhteistä sen sijaan on ollut se, että yhteisö oppii arkipäivän kokemuksissa omasta toiminnastaan.

6.4 Pohdinta

Tutkimuksen tuloksia voisi mahdollisesti hyödyntää ainakin seuraavilla tavoilla. Laajentamalla yhteiskunnallista keskustelua lasten, nuorten ja aikuisten asemasta liittyen kunniaan ja kunniaväkivaltaan niin erilaisissa oppilaitoksissa kuin laajemmin yhteiskunnassa. Laajentamalla yhteiskunnallista keskustelua kunnia-ajattelun ja kunniaväkivallan, yhteisöllisen uusintamisen eli

oppimisen sekä yhteiskunnallisen osallisuuden välisistä suhteista. Tässä tutkimuksessa on yksi näkökulma mutta muita näkökulmia niin metodisesti kuin itse teeman kannalta voi olettaa olevan vaikka kuinka monta. Kunniaväkivaltaa oppimisen tai laajemmin kulttuurin uusintamisen näkökulmasta kannattaisi tutkia erittelemällä ilmiötä siten, että konkreettiset kunniaväkivaltatapahtumat nousisivat tutkimuksen keskiöön. Tällainen etnografisesti painottunut tutkimus voisi tosin olla hankala tehdä. Toinen mahdollisuus olisi eritellä ilmiötä sukupuolen mukaan kohdennetuilla haastatteluilla ja tehdä vertailuja. Kolmas vaihtoehto voisi olla tarkastelunäkökulma, jossa huomioidaan niin inhimilliset toimijat kuin materiaalisetkin toimijat. Tällaisessa tutkimuksessa artefaktit kuten vaatetus tai esineet olisivat mukana oppimista arkipäivän kunniaväkivaltatapauksia erittelevässä analyysissä.

LÄHDEKIRJALLISUUS

Ahonen, Sirkka 1994. Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa Leena Syrjälä ja Sirkka Ahonen ja Eija Syrjäläinen ja Seppo Saari. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.

Aitto, Tapani 2002. Aikuisten oppiminen arkielämän ympäristöissä. Teoksessa Pekka Sallila ja Tapio Vaherva (toim.) Arkipäivän oppiminen. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu. s. 58-89.

Alasuutari, Pertti 1993. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Andersen, Lee & Boud, David & Cohen, Ruth 2000. Experience-based learning. Teoksessa Griff Foley. Understanding Adult Education and Training. 2nd edition. s. 225-239.

Berger, Peter L & Luckman, Thomas 1994. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Suomentanut Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.

Blok, Anton 1981. Rams and Billy-Goats: A Key to the Mediterranean Code of Honour. Man, New Series, Vol 16 (3), s. 427-440.

Bourdieu, Pierre 1966. "The Sentiment of Honour in Kabyle Society." Pp. 191-241 in J. G. Peristiany (ed.), Honour and Shame: The Values of Mediterranean Society. Chicago: University of Chicago Press.

Bourdieu, Pierre 1977. Outline of a Theory of Practice. Cambridge: Cambridge University Press .

Bourdieu, Pierre 1977/1998. Outline of a Theory of Practice. Translated by Richard Nice. Cambridge, Cambridge Univeristy Press.

Bowker, Geoffrey C. & Star, Susan Leigh 1999. Sorting Things Out: Classification and Its Consequences. Cambridge, Mass.: The MIT Press.

Bowker, Geoffrey C. & Star, Susan Leigh 2000. Invisible mediators of action: classification. Mind, Culture, and Action, Vol. 7 (1/2). s.147-163.

Brownstein, Henry H. & Zahn, Margaret A. & Jackson, Shelly I. 2004. Violence: From Theory to Research.

Busacchi, Vinicio 2015. The Ricoeurian Way: Toward A Critical Hermeneutics for the Human and Social Sciences. American International Journal of Social Science, Vol. 4, No. 6, s. 82-88.

Danesi, Marcel & Peron, Paul 1999. Analyzing culture. An introduction & handbook. Bloomington: Indiana University Press.

Douglas, Mary 2000. Puhtaus ja vaara. Rituaalisen rajanvedon analyysi. Suomentaneet Virpi Blom ja Kaarina Hazard. Tampere: Vastapaino.

Durkheim, Emile ja Mauss, Marcel 1963. Primitive classifications. Käännös Rodney Needham. Chicago: University Chicago Press.

Eskola, Jari ja Suoranta Juha (toim.) 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eraut, Michael 2004. Informal learning in the workplace. Studies in Continuing Education, Vol. 26, (2), s. 247-273.

Feldman, Shelley 2010. Shame and honour: The violence of gendered norms under conditions of global crisis. Women's Studies International Forum. 33.

Fenwick, Tara & Tennant, Mark 2004. Understanding adult learners. Teoksessa Griff Foley (ed.) Dimensions of Adult Learning. Adult education and training in a global area. Open University Press, s. 55-73.

Flyvbjerg, Bent 2006. Five Misunderstandings About Case-Study Research. Qualitative Inquiry Vol. 12, No. 2, s. 219-245.

Foley, Griff 1999. Learning in social action. A contribution to understanding informal learning.

Foucault, Michel 1980. Tarkkailla ja rangaista. Suomentanut Eevi Nivanka. Helsinki: Otava.

Foucault, Michel 2002. The Order of Things. An archaeology of the human sciences. London: Routledge.

Fornäs, Johan 1998. Kulttuuriteoria: myöhäismodernin ulottuvuuksia. Suomentaneet Mikko Lehtonen et.al. Tampere: Vastapaino.

Gadamer, Hans-Georg 1979. Truth and method. 2. painos. Käänt. W. Glen-Doepel. London: Sheed and Ward.

Gadamer, Hans-Georg 2004. Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa. Valikoinut ja suomentanut Ismo Nikander. Tampere: Vastapaino.

Gallagher, Shaun 1992. Hermeneutics and education. Albany: State Univeristy of New York Press.

Gee, James P. 1999. An Introduction to Discourse analysis. Theory and method. London: Routledge.

Giray, Gazale & Romppanen, Hanni-Mari 2009. 'Minun kunniani ei ole sinun kunniasi' Kunniakäsitteen monet merkitykset. Teoksessa Tanja Tauro ja Marjo van Dijken (toim.) Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki, MLL. s. 51-67.

Goffman, Ervin 1986. Frame analysis. An essay on the organization of experience. Boston: Northeastern University Press.

Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. 1995. The active interview. Thousand Oaks, CA: Sage.

Hansen, Saana & Sams, Anni & Jäppinen, Maija & Latvala, Johanna 2016. Kunniakäsitykset ja väkivalta – selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa. Helsinki: Ihmisoikeusliitto.

Hegland, Mary Elaine 1999. Wife abuse and political system: A Middle Eastern case study. Teoksessa Dorothy Ayers Counts & Judith, K. Brown & Jacquelyn C. Campbell (toim.) To have

and to hit. Cultural perspectives on wife beating. University of Illinois Press, 2nd edition.

Hermes, Joke & Dahlgren, Peter .2006. Cultural studies and citizenship. European Journal of Cultural Studies. 2006, vol.9 (3), s. 259-265.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Honkasalo, Marja-Liisa 2008. Etnografia terveyden, sairauden ja terveydenhuollon tutkimuksessa. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti Nro. 1. Vol. 45, s. 4-17.

Häkkinen, Kirsti 1996. Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä. Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin. Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos. Opetuksen perusteita ja käytänteitä 21.

Huusko, Mira & Paloniemi, Susanna 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. Kasvatus 37 (2), s. 162 - 173.

Iliffe, John 2005. Honour in African history. Cambridge: Cambridge University Press.

Isotalo, Anu 2006. Somalitytöt ja seksuaalisuuden kulttuuriset merkitykset. 109-126. Teoksessa Taina Kinnunen ja Anne Puurinen (toim.) Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat. Helsinki, Gaudeamus.

Jackman, Mary R. 2002. Violence in social life. Annual Review of Sociology. 2002, 28. s. 387-415.

Jafri, Amir H. 2008. Honour Killing: Dilemma, Ritual, Understanding. Oxford: Oxford University Press.

Jarvis, Peter 2012. Learning from Everyday Life. HSSRP, vol. I, no.1, s. 1-20.

Jesson, Joce & Newman, Mike 2004. Radical adult education and learning. Teoksessa Griff Foley (ed.) Dimensions of Adult Learning. Adult education and training in a global area. Open University Press, s. 251-264.

Johansen, Jorgen D. & Larsen, Svend E. 2002. Signs in use. An introduction to semiotics. London: Routledge.

Järvinen, Pertti & Järvinen, Annikki 2000. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinajan kirja.

Kandiyoti, Deniz A. & Kandiyoti, Deniz 1987. Emancipated but Unliberated? Reflections on the Turkish case. *Feminist Studies*, Vol. 13, No. 2, s. 317-338.

Karimi, Rebwar 2009. Määrittely ja tunnistaminen. Teoksessa Tanja Tauro ja Marjo van Dijken (toim.) *Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn*. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki, MLL. s. 159-160.

Kressel, Gideon M. & Bausani, Alessandro & Ginat, Joseph & Joseph, Roger & Khazanov, A.M. & Landau, Simha F. & Marx, Emanuel & Shokeid, Moshe 1981. Sorricide/Filiacide: Homicide for family Honour [and comments and reply]. *Current Anhtropology*, Vol 22, No. 2, s. 141-158.

Krug, Etienne G. & Dahlberg, Linda L. & Mercy, James A. & Zwi, Anthony B. & Lozano, Rafael 2005.

Väkivalta ja terveys maailmassa. WHO:n raportti. Lääkärin sosiaalinen vastuu ry. Terveyden edistämisen keskus ry. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kvaele, Steinar 1996. Interview. An introduction to qualitative reserach interviewing. Thousand Oaks: Sage.

Larsson, Jan & Holmström, Inger 2007. Phenomenographic or phenomenological analysis: does it matter? Examples from a study on anaesthesiologists' work. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being*, No. 2: s. 55-64

Lateef, Shireen. 1999. Wife abuse among Indo-Fijians. Teoksessa Dorothy Ayers Counts & Judith, K. Brown & Jacquelyn C. Campbell (toim.) *To have and to hit. Cultural perspectives on wife beating*. University of Illinois Press, 2nd edition.

Lave, Jean & Wenger, Etienne 1991. *Situated Learning. Legitimate peripheral participation*.

Cambridge: Cambridge University Press.

Lehtonen, Mikko 1996. Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Vastapaino: Tampere.

Levi-Staruss, Claude 1963. Totemism. Translated from French Rodney Needham. Boston: Beacon Press.

Levinson, David 1989. Family Violence in Cross-Cultural Context. Newbury Park, Calif.: Sage.

Marsick, Victoria J. & Watkins, Karen R 1997. Lessons from Informal and Incidental Learning. Teoksessa John Burgoyne ja Michael Reynolds (toim.) Management Learning. Integrating Perspectives in Theory and Practice. London: Sage. s. 295-311.

Marsick, Victoria J. & Volpe, Marie 1999. The Nature and Need for Informal Learning. Teoksessa Victoria J. Marsick ja Marie Volpe (toim.) Informal Learning On The Job. Advances in Developing Human Resources, No. 3. Baton Rouge, La.: Academy of Human Resource Development.

Marton, Ference 1988. Phenomenography. A research approach to investigating different understandings of reality. Teoksessa Robert R. Sherman & Rodman B. Webb (toim.) Qualitative research in education. Focus and methods. London: Falmer Press, s. 141 - 161.

Merriam, Sharan B. & Caffarella, Rosemary S. & Baumgartner, Lisa M. 2009. Learning in adulthood: A comprehensive guide (3rd ed.). San Francisco: Jossey-Bass.

Middleton, David 2004. Talking Matters. Studying the Use of Interdependencies of Individual and Collective Action in Youthful Learning. Teoksessa Anne-Nelly Perret-Clermont, Clotilde Pontecorvo, Lauren B. Resnick, Tania Zittoun ja Barbara Burge (toim.) Joining Society. Social Interaction and Learning in Adolescence and Youth. Cambridge, Cambridge University Press. s. 204-215.

Miles, Matthew, B. & Huberman, A. Michael 1994. Qualitative Data Analysis. An expanded sourcebook. 2nd edition. Thousand Oaks: Sage.

Mojab, Shahrzad & McDonald, Susan 2008. Women, Violence and Informal Learning. Teoksessa Kathryn Church, Nina Bascia & Eric Shragge (toim.). Learning through Community: Exploring Participatory Practices. New York: Springer. s. 37-53.

Nagel, Joanne 2003. Race, ethnicity, and sexuality. Intimate intersections, forbidden frontiers. Oxford: Oxford University Press.

Newman, Michael 2000. Learning, education and social action. Teoksessa Griff Foley. understanding Adult Education and Training. 2nd edition. s. 267-281.

Niikko, Anneli 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Joensuun yliopisto. Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 85.

Ollis, Tracey 2008. The 'accidental activist': learning, embodiment and action. Australian Journal of Adult Learning, Vol 48, No.2, s. 316-335.

Ortner, Sherry B. 1978. The Virgin and the State. Feminist Studies, Vol. 4, No. 3, s. 19-35.

Perttula, Juha 1995. Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.

Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret 1987. Discourse and social psychology. Beyond attitudes and behaviour. London: Sage.

Putnam, Lara & Chambers, Sarah C. & Caulfield, Sueann 2005. Introduction: transformations in Honour, Status, and Law over the long nineteenth century. Teoksessa Sueann Caulfield, Sarah C. Chambers ja Lara Putnam (toim.) Honor, Status, and Law in Modern Latin America. Duke University Press. s. 1-24.

Rahman, Momin & Jackson, Stevi 2010. Gender and Sexuality. Sociological Approaches. Cambridge: Polity Press.

Reinharz, Shulamit 1992. Feminist Methods in Social Research. New York: Oxford University Press.

Ricoeur, Paul 1981. Hermeneutics and the human sciences. Essays on language, action and interpretation. Cambridge: Cambridge University Press.

Roberge, Jonathan 2011. What is critical hermeneutics? Thesis Eleven, 106 (1), s. 5-22.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, s. 22 – 56.

Sacks, Harvey 1992. Lectures on conversation. LC 6. Oxford: Blackwell Publishers.

Schugurensky, D. 2000. The forms of informal learning: Towards a conceptualization of the field. NALL Working Paper numero 19. Viitattu 20.10.2016
<https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/2733/2/19formsofinformal.pdf>

Sev'er, Aysan & Yurdakul, Göcke 2001. Culture of honor, culture of change: a feminist analysis of honor killings in rural Turkey. Violence Against Women, 7, (9), s. 96-998.

Siljander, Pauli 1988. Hermeneuttisen pedagogiikan pääsuuntaukset. Oulu: Oulun yliopisto.

Silverman, D. (toim.) 1997. Qualitative research. Theory, method and practice. London: Sage.

Sparks, Barbara & Butterwick, Shauna 2004. Culture, Equity and Learning. Teoksessa Griff Foley (ed.) Dimensions of Adult Learning. Adult education and training in a global area. Open University Press, s. 276-289.

Svensson, Lennart 1984. Människobilden i Inom-gruppens forskning. Den lärande människan. Göteborgs universitet. Pedagogiska institutionen. Rapport 1984, nr 3.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uljens, Michael 1989. Fenomenografi. Forskning om uppfattningar. Lund: Studentlitteratur.

Walby, Sylvia 2013. Violence and society: Introduction to an emerging field of sociology. *Current Sociology*, vol 61 (2), s. 95-111.

van Dijken, Marjo 2009. Kunniakonflikti ja sukupuoli. Teoksessa Tanja Tauro ja Marjo van Dijken (toim.) *Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn*. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki, MLL. s. 163-165.

Varto, Juha 1992. *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Wikan, Unni 1984. Shame and Honour: A Contestable Pair. *Man, New Series*, Vol.19, No. 4, s. 635-652.

Willis, Paul 1984. Koulun penkiltä palkkatyöhön. Miten työväenluokan nuoret saavat työväenluokan työt? Käännös Airi Mäki-Kulmala. Tampere: Vastapaino.

Williams, Raymond 1971. *Culture and society 1780-1950*. Harmondsworth: Penguin Books.

Virtanen, Juha 2006. Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa Jari Metsämuuronen (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Helsinki: International Methelp, 151 - 213.

von Holdt, Karl 2012. The violence of order, orders of violence: Between Fanon and Bourdieu. *Current Sociology*, vol 61 (2), s. 112-131.

Youssef, Nadia 1973. Cultural Ideals, Feminine Behaviour and Family Control. *Comparative Studies in Society and History*, Vol. 15, No. 3, s. 326-347.